

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’DE BULUNAN İŞİTME ENGELLİLER
ORTAOKULLARINDA MÜZİK EĞİTİMİ VE
KARŞILAŞILAN TEMEL SORUNLAR

Cemre ARSLAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Muhammed Emin SOYDAŞ

Çankırı – 2022

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’DE BULUNAN İŞİTME ENGELLİLER
ORTAOKULLARINDA MÜZİK EĞİTİMİ VE
KARŞILAŞILAN TEMEL SORUNLAR

Cemre ARSLAN

ORCID: 0000-0003-1499-9364

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Muhammed Emin SOYDAŞ

Program: Sanat ve Tasarım

ankırı – 2022

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	iii
TEZ KABUL VE ONAY.....	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
KISALTMALAR	viii
TABLO LİSTESİ.....	ix
GÖRSEL LİSTESİ.....	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.4. Varsayımlar	3
1.5. Sayıtlar	3
1.6. Sınırlılıklar	3
1.7. Tanımlar	4
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	5
2.1. İşitme Engeli Nedir?	5
2.2. İşitme Engeli ve İletişim	6
2.3. Ses ve Konuşma	7
2.4. İşitme Engeli Oluşum Durumları	7
2.4.1. İşitme Engelinde Tanı	8
2.4.2. İşitme Engeli Dereceleri.....	8
2.4.3. İşitme Engeli Olan Bireylerde Uygulanan İşitme Cihazları ve Türleri.....	9
2.4.4. İşitme Engellilerin Eğitiminde İletişim Yöntemleri.....	10
2.5. Eğitim, Özel Eğitim ve Kaynaştırma Eğitimi, Müzik Eğitimi ve İşitme Engelli Öğrencilerde Müzik Eğitimi	11
2.5.1. Eğitim.....	11
2.5.2. Özel Eğitim ve Kaynaştırma Eğitimi	13
2.5.3. Müzik Eğitimi	15
2.5.4. İşitme Engelli Öğrencilerde Müzik Eğitimi.....	17
2.6. İşitme Engelli Çocuklar İçin Yenilikçi Bir Yöntem: Beden Müziği	18
2.6.1. Beden Müziğinin Çocukların Sosyalleşmesindeki Rolü.....	20
2.6.2. Beden Müziğinin Müzik Derslerinde İşitme Engelli Öğrencilerle Kullanımı ..	21
2.7. Orff Yöntemi	21
2.7.1. Orff Yöntemi ile Müzik Eğitimi	23
2.8. Kodaly Yöntemi	24
2.8.1. Kodaly Yöntemi ile Müzik Eğitimi	25
2.8.2. Kodaly Yönteminin Müzik Derslerinde Kullanımı	27
3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	29
4. YÖNTEM.....	34
4.1. Araştırmanın Modeli	34
4.2. Evren ve Örneklem	34

4.3. Araştırmanın Çalışma Grubu	34
4.4. Veri Toplama Araçları	37
4.5. Verilerin Analiz Edilmesi	37
5. BULGULAR VE YORUM.....	39
5.1. İşitme Engelliler Ortaokullarında Uygulanan Müzik Eğitimi Sürecinin Genel Durumuna İlişkin Bulgular	39
5.2. İşitme Engelliler Ortaokullarında Müzik Eğitimi Derslerinde Kullanılan Yöntemlere İlişkin Bulgular.....	50
5.3. İşitme Engelliler Ortaokullarında Çalışan Müzik Eğitimcilerinin Karşılaştıkları Sorunlar Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular	60
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	78
6.1. Sonuç ve Tartışma.....	78
6.2. Öneriler	83
KAYNAKÇA	86
EKLER.....	92
Ek 1: Araştırmacı Tarafından İşitme Engelli Öğrenciler İçin Geliştirilen Uygulama Önerileri	92
Ek 2: Türkiye’de MEB’e Bağlı İşitme Engelliler Ortaokulları Listesi	96
Ek 3: Görüşme Soruları.....	98
Ek 4: Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği.....	100

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırladığım *Türkiye’de Bulunan İşitme Engelliler Ortaokullarında Müzik Eğitimi ve Karşılaşılan Temel Sorunlar* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe özenle uyduğumu, tez içerisindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu, doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntı için kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu; ayrıca, yazılı izin alınmış olması dışında tezde herhangi birisine ait kişisel veri bulunmadığını, tezin bizzat teslim ettiğim basılı veya elektronik kopyasında bulunan bana ait kişisel verilerin tezde yer alması için izin verdiğimi ve telif hakkı başkasına ait olan yazılı, görsel, işitsel veya başka biçimdeki herhangi bir malzemenin ancak bilimsel etik ilkeleri çerçevesinde ve/veya gerekli izinler alınarak tezde kullanıldığını beyan ederim.

15/08/2022

Cemre ARSLAN

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

Cemre ARSLAN tarafından hazırlanan *Türkiye’de Bulunan İşitme Engelliler Ortaokullarında Müzik Eğitimi ve Müzik Eğitiminde Karşılaşılan Temel Sorunlar* başlıklı bu çalışma, [.....2022] tarihinde yapılan Tez Savunma Sınavı sonucunda oy birliğiyle/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından Sanat ve Tasarım Anabilim Dalı Sanat ve Tasarım Programında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman: İmza: .....

Üye: İmza: .....

Üye: İmza: .....

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../...../ 2022 tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Tez çalışmasının konusunu bulmamdaki en önemli sebep, daha önce işitme engelli öğrencilerin yer aldığı Amasya Lokman Hekim İşitme Engelliler İlköğretim Okulunda görev yapmamdır. İki sene boyunca görev yaptığım ve bana çok şey kattığını düşündüğüm okulumda edindiğim deneyimler yanında yaşadığım zorluklar da çok fazlaydı. Kaynak sıkıntısı, öğrencilerle kuramadığım iletişim, kendi başıma düşünüp bulmaya çalıştığım öğretim metotları derken iki sene sonunda muhteşem çocuklarımla kurduğumuz “Duyan Kalpler Korosu” ve benim için çok özel bir deneyim olan işitme engelli çocuklar bando grubum oluştu. İşte o gün öğrencilerim için bir şey yapmalıyım dedim ve bu tezin temelleri oluştu.

Teze başlarken uygulamalı olarak gözlem yoluyla birebir dönütler almak istesem de pandemi süreci nedeniyle tez konusu değişmek zorunda kaldı. Öğretmenler ile ortak sorunları ortaya çıkartmak ve kendim de önerilerde bulunmak istedim.

Öncelikle danışman hocam Prof. Dr. Muhammed Emin Soydaş’a, tez yazım sürecinde desteklerini esirgemeyen çok kıymetli Dr. Öğr. Üyesi Elvan Karakoç’a, bu yaşa kadarki her anımda bana destek olan ve yetişmemde büyük katkısı olan annem Mine Arslan’a, eğitim hayatımda her anlamda kendime örnek aldığım ablam Gonca Arslan Çatı’ya, bu süreçte tüm zorluklara rağmen varlığıyla mutlu olduğum en büyük destekçilerimden birisi olan oğlum Göktuğ Berat’a ve beni her pes ettiğimde yeni baştan umutlandıran ve desteğini her daim hissettiğim İbrahim Muhsin Altun’a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Çalışmamı tamamlamam konusunda moral ve motivasyonumu üst düzeyde tutmama yardımcı olan ailem, arkadaşlarım ve bu çalışmaya verdiği cevaplarla destek veren çok kıymetli 20 meslektaşına da ayrıca şükranlarımı sunarım.

15/08/2022

Cemre ARSLAN

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye’de bulunan İşitme Engelliler Ortaokullarında verilen müzik eğitimini inceleyerek müzik eğitimi sürecinde yaşanan sorunları tespit etmektir. Müzik eğitimi sürecinde yaşanan sorunlar, işitme engelli öğrencilerin derslerine giren müzik eğitimcilerinin görüşlerine dayalı olarak tespit edilmiştir. Araştırma nitel bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye’de MEB’e bağlı toplamda 30 adet işitme engelli ortaokullarında çalışmakta olan müzik eğitimcileri oluşturmaktadır. Yaklaşık 20 adet müzik öğretmenine ulaşılırken bazı okullarda müzik öğretmeni olmadığı anlaşılmıştır. Çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanan veriler betimsel analiz ve içerik analizi ile çözümlenmiştir. Veriler tema ve alt temalara ayrılarak kodlamalarıyla birlikte tablolastırılarak verilmiştir. Elde edilen bulgulara dayanarak Türkiye’de bulunan İşitme Engelliler Ortaokullarında görev yapmakta olan öğretmenlerin eğitim sürecinde yaşadıkları sorunlar tespit edilmiştir. Öğrenciler ile iletişim kurmada işaret dili bilmemenin yarattığı sıkıntılar ve işitme engelli öğrencilerin müzik eğitimi için farklı yöntem ve tekniklerin çoğaltılması gerekliliği gibi önemli hususlar saptanmıştır. Tezin sonunda ise elde edilen sonuçlar tartışılarak bazı çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: işitme engeli, müzik eğitimi, işitme engellilerde müzik eğitimi, müzik eğitimi sorunları, beden müziği

ABSTRACT

The main purpose of this research is to identify the drawbacks experienced in the music education process by ascertaining the music education given in the Hearing Impaired Secondary Schools in Turkey. The ones experienced in music education were identified based on the opinions of the music educators who have attended the lessons of the hearing impaired students. The research is a qualitative study. The study group of the research consists of music educators working in 30 hearing-impaired secondary schools affiliated to the Ministry of National Education in Turkey. There were apparently no music teachers at some schools whereas approximately 20 music teachers were reached. In the work, the data collected with the semi-structured interview form are analyzed with descriptive and content analysis. The data are divided into themes and sub-themes and tabulated with their coding. Based on the findings, the problems experienced by the teachers working at secondary schools for the hearing impaired in Turkey are determined. Important issues such as the difficulties caused by not knowing sign language in communicating with students and the necessity of multiplying different methods and techniques for the music education of hearing-impaired students are identified. The results are discussed and suggestions are presented at the end of the thesis.

Keywords: hearing impairment, music education, music education for the hearing impaired, music education problems, body music

KISALTMALAR

BEP: Bireysel Eğitim Planı

BÖP: Bireysel Öğretim Planı

dB: Desibel

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

MÖ: Müzik Öğretmeni

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1. Müzik öğretmenlerinin çalıştığı kurumu seçme durumları.....	39
Tablo 1.2. Öğretmenlerin çalıştıkları kurumda (kadrolu, görevlendirme veya ücretli) görev durumu	40
Tablo 1.3. Öğretmenlerin bulundukları okullardaki haftalık müzik ders saatleri.....	41
Tablo 1.4. Çalışmaya katılan müzik öğretmenlerinin bulundukları okulda öğrenci sayıları	41
Tablo 1.5. İşitme engelliler ortaokullarında müzik sınıfı durumu	42
Tablo 1.6. Müzik öğretmenlerinin sınıf içi yaptığı düzenlemeler.....	43
Tablo 1.7. Okullarda bulunan materyal durumu	45
Tablo 1.8. Öğretmenlerin geliştirdikleri materyaller.	47
Tablo 1.9. İşitme engelli öğrencilerin müzik dersine olan ilgi ve istek durumu.....	48
Tablo 1.10. Öğrencilerin müzik derslerinde işlenen konuları algılama ve anlama durumu	49
Tablo 2.1. Kullanılan müzik eğitimi yöntemleri.....	51
Tablo 2.2. Türkiye’de ve dünyada işitme engellilerin müzik eğitimi konusunda yapılan uygulamalar hakkında bilgi ve kullanım	52
Tablo 2.3. Müzik öğretmenlerinin kendi geliştirdikleri yöntem ve teknikler	53
Tablo 2.4. Teknolojik imkanlardan faydalanma durumu	54
Tablo 2.5. İşitme engelli öğrenciler için nota öğretiminde kullanılan yöntemler.....	56
Tablo 2.6. Ritim kavramının öğretimde kullanıldığı metotlar	58
Tablo 2.7. Müzik derslerinde beden müziğinin kullanım durumu ve faydası	59
Tablo 3.1. Üniversitelerde alınan özel eğitim dersinin içeriği	60
Tablo 3.2. Üniversitelerde alınan özel eğitim dersinin içerik açısından yeterliliği ..	61
Tablo 3.3. İşaret dili eğitimi alma durumu.....	63
Tablo 3.4. Öğretmenlerin çalıştıkları kuruma başlarken işaret dili bilme zorunluluğu	64
Tablo 3.5. İşitme engelliler ortaokullarında çalışan öğretmenlerin öğrenciler ile iletişim kurma yolları	65
Tablo 3.6. İşaret dilinin etkili iletişimde önemi ve gerekliliği.....	67
Tablo 3.7. MEB müzik dersi kitaplarının işitme engelli öğrenciler için yeterliliği ...	68
Tablo 3.8. Müzik dersleri için kullanılan ek kaynaklar	69
Tablo 3.9. BEP ve BÖP hazırlarken bilinenler ve hazırlarken dikkat edilen unsurlar	71
Tablo 3.10. Ders esnasında anlatımda en çok zorulanılan kazanımlar	73
Tablo 3.11. Olumlu geri bildirim alınan konular	74
Tablo 3.12. Müzik öğretmenlerinin işitme engellilerde müzik eğitimine dair belirtmek istedikleri	76

GÖRSEL LİSTESİ

Görsel 1.1. Kulak ve yapısı	5
Görsel 1.2. Konuşma zinciri	7
Görsel 1.3. İşitme kaybı dereceleri	9
Görsel 1.4. İşitme cihazları	10
Görsel 1.5. Türk işaret dili alfabesi	11
Görsel 2.1. Kodaly yönteminde ritim süresi heceleri.....	26
Görsel 2.2. Kodaly yönteminde el işaretleri (<i>fonomimi</i>) gösterimi.....	27
Görsel 2.3. Kodaly metodunda tartimini örnekleri.	28
Görsel 4.1. Çalışmaya katılan müzik öğretmenlerinin yaş aralığı	35
Görsel 4.2. Çalışmaya katılan müzik öğretmenlerinin eğitim durumları.....	35
Görsel 4.3. Çalışmaya katılan müzik öğretmenlerinin çalışma yılı bilgisi	36
Görsel 4.4. Çalışmaya katılan müzik öğretmenlerinin bulunduğu kurumda çalışma yılı bilgisi	36

1. GİRİŞ

Müzik, insanın doğumundan başlayarak tüm yaşamı boyunca onu besleyici, destekleyici ve geliştirici bir olgu olmakla birlikte insanların kültürel anlamda da birbirlerine toplumsal değerlerinin, gelenek ve göreneklerinin aktarılmasında en önemli araçtır. Doğumdan önce anne karnında kalp atışlarını hissederek başlayan bu süreçte müzik eğitimi ile desteklenen bireylerin çevresiyle daha uyumlu, bilinçli ve etkili bir iletişime sahip olduğu gözlenmektedir.

Doğum öncesinde, doğum anında ya da doğum sonrasında karşılaşılan birtakım sorunların sebep olduğu işitme kayıpları, insanların müzik yaşantısında olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir. İşitme engelli bireylerde, engel durumuna bağlı olarak yaşanabilecek birtakım sorunlar müzik dersleri için daha da zor durumlar oluşturabilir. İşitme engeli olan bir birey müziği algılayamadığı gibi aktarmada da sorunlar yaşayabilir. Bu sebeplerden dolayı, işitme konusunda oluşan kayıplardan sonra, müzik eğitimi sürecinde yaşanan sorunların ve ihtiyaçların tespit edilerek öneriler verilmesinin, müzik eğitimi açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Yapılan literatür çalışması sonucunda, Türkiye’de Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda, işitme engelli bireylerin, müzik eğitimi ile ilgili çalışmaların az sayıda olduğu tespit edilmiştir.

Bu araştırma kapsamında, işitme engelli öğrenciler ile çalışan müzik öğretmenlerinin görüşleri incelenerek konuyla ilgili sorunlar tespit edilmiş ve sonuç kısmında analiz edilen verilerle ilgili çeşitli öneriler sunulmuştur.

1.1. PROBLEM DURUMU

Müzik eğitimi, bireylerin yaşadıkları toplum içerisinde, aidiyet hissi kazanması, kendini ifade etmesi, öz saygıya sahip olmasının yanı sıra el ve göz koordinasyon becerisi edinmesi, işbirlikçi öğrenme ile sorunlarına çözüm bulması gibi bilişsel, duyuşsal, zihinsel, dil ve psikomotor tüm gelişim alanlarına katkı sağlamaktadır (Uçan, 2018, s.10). Türkiye’de müzik eğitimi ve işitme engeli kavramı üzerine yapılan çalışmaların az sayıda olması, bu araştırmayı ilgili alandaki bir eksikliğin giderilmesi bakımından önemli kılmaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın literatüre katkı sağlaması ve bu alanda yapılacak olan yeni çalışmalara kaynak olması umulmaktadır.

Müzik eğitimi, işitme engelli bireylerde, duygularını ifade edebilme, grup çalışmaları ile birlikte akranlarıyla paylaşımı öğrenme ve sosyal, psikomotor ve duygusal açıdan bireylerde destekleyici ve geliştirici bir alan olması sebebi ile önemlidir (İzgu, 1993, s.33).

İşitme engelli öğrencinin, ders içerisinde eğitimcileriyle ve arkadaşlarıyla iletişim kurma konusunda yaşadığı sorunların öğrenim sürecini nasıl etkilediğine, müzik eğitimcisinin işitme engelli öğrenciyle çalışırken gerek sınıf içerisinde, gerek bireysel derslerde yaşadığı sorunlara ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerine, gelişen teknolojik imkanların nota okuma sürecinde nasıl kullanılabileceğine, müzik eğitimi dersi müfredatının içerik bakımından işitme engelli öğrencilere ne kadar yarar sağladığı, işitme dereceleri farklı olan öğrencilerin eğitim süreçlerindeki farklılıkları bu tezde ele alınan problemlerdir. Bu nedenle araştırma, işitme engellilerin müzik eğitimi konusunda yapılan araştırmalarda ele alınan sorunların yanı sıra daha önce değinilmemiş sorunların kapsamlı bir şekilde irdelenmesini, MEB'e bağlı kurumlarda ortaokul kademesinde işitme engelli bireylerle çalışan müzik öğretmenlerinin görüşleri alınarak işitme engellilerin müzik eğitimi sürecinde karşılaşılan sorunlar ve ihtiyaçlarının tespit edilmesini ve tespit edilen sorunların çözümüne yönelik öneriler getirilmesini konu edinmektedir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırma, Türkiye'de bulunan işitme engelliler ortaokullarında müzik eğitimi ve müzik eğitiminde karşılaşılan temel sorunları incelemek amacıyla yapılmıştır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere yanıt aranacaktır.

1. Türkiye'de bulunan İşitme Engelliler Ortaokullarında uygulanan müzik eğitimi sürecinin genel durumu nasıldır?
2. Türkiye'de bulunan İşitme Engelliler Ortaokullarında müzik eğitimi derslerinde kullanılan yöntemler nelerdir?
3. Türkiye'de bulunan İşitme Engelliler Ortaokullarında çalışan müzik eğitimcilerinin karşılaştıkları sorunlar hakkında görüşleri nelerdir?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bu araştırma, Türkiye’de bulunan İşitme Engelliler Ortaokullarında müzik eğitimi ve müzik eğitiminde sürecine ilişkin eğitimci görüşleri doğrultusunda karşılaştıkları sorunları ve ihtiyaçlarını tespit ederek, öğrenci ve eğitimci için eğitim sürecini kolaylaştırıcı öneriler getirmesi açısından önemlidir. MEB’e bağlı ortaokullarda uygulanan öğretim programının, MEB’e bağlı işitme engelliler ortaokullarındaki öğretim programı ile aynı oluşu düşünüldüğünde işitme engelli okullarında müzik eğitimi derslerinde kullanılması uygun olan yöntemlerin araştırılarak ortaya çıkarılması ve elde edilen bulguların işitme engelli çocukların eğitiminde görev alacak ve bu alanda araştırma yapacak eğitimcilere yöntem ve öneri olarak örnek teşkil etmesi bakımından da önem taşımaktadır. Ayrıca araştırmacının da daha önceden işitme engelli öğrenciler ile çalışmış olması ve müzik eğitimi sürecinde aynı sorunları deneyimlemiş olması, sorunları daha gerçekçi bir şekilde ele alarak yorumlamasını sağlayabilmesi açısından önemlidir.

1.4. VARSAYIMLAR

Bu araştırmada;

1. Katılımcıların görüşme sorularına içtenlikle cevap verdikleri,
2. Verilen bu cevapların güvenilir olduğu varsayılmaktadır.

1.5. SAYILTILAR

Araştırma, kullanılan kaynakların geçerli ve güvenilir olduğu, araştırma modelinin araştırma konusuna uygun olduğu, elde edilen bilgilerin gerçeği yansıttığı, örneklemin evreni temsil ettiği sayıltılarından hareket edilerek yapılandırılmıştır.

1.6. SINIRLILIKLAR

Bu araştırma, görüşme formlarında yer alan sorular ve bu soruların yöneltildiği Türkiye’de bulunan MEB ‘e bağlı İşitme Engelliler Ortaokullarında araştırmanın yürütüldüğü 2020-2021 eğitim- öğretim yılı arasında görev yapmakta olan 30 adet Müzik Öğretmeni ile sınırlıdır. Ortaokul kademesinin seçilme sebebi müzik derslerinde alan öğretmenlerinin ortaokul kademesinde derslere girmesidir.

1.7. TANIMLAR

İşitme Engeli: İşitme testi sonucunda, belirli bir bireyin aldığı sonuçlar, kabul edilen normal işitme eşiklerinden belirli derecede farklı olup, bu kaybın derecesi bireyin dil edinmesini ve eğitimine engelleyici olan durumdur (Darıca ve Şipal, 2011, s.23).

İşitme Engelliler: İşitme duyarlılıkları gelişim, uyum, özellikle iletişim görevlerini yerine getiremediğinden dolayı özel eğitim gerektiren bireylerdir (Darıca ve Şipal, 2011, s.23).

Müzik Eğitimi: Bireye belirli amaçlar doğrultusunda istendik müziksel davranışlar kazandıran ve bireyin kendi yaşantısı yoluyla müziksel davranışlarında oluşan değişim, dönüşüm ve gelişim sürecidir (Uçan, 2018, s.32).

Yetersizlik: Zedelenme ya da bazı sapmalar sonucu bir insan için normal bir etkinliğin ya da yapının önlenmesi ya da sınırlandırılması halidir (MEB, 2015).

Engel: Bireyin yetersizliği nedeniyle, yaşadığı sürece, yaş, cins, sosyal ve kültürel farklılıklara bağlı olarak oynaması gereken rolleri gereği gibi oynayamama durumudur (MEB, 2015).

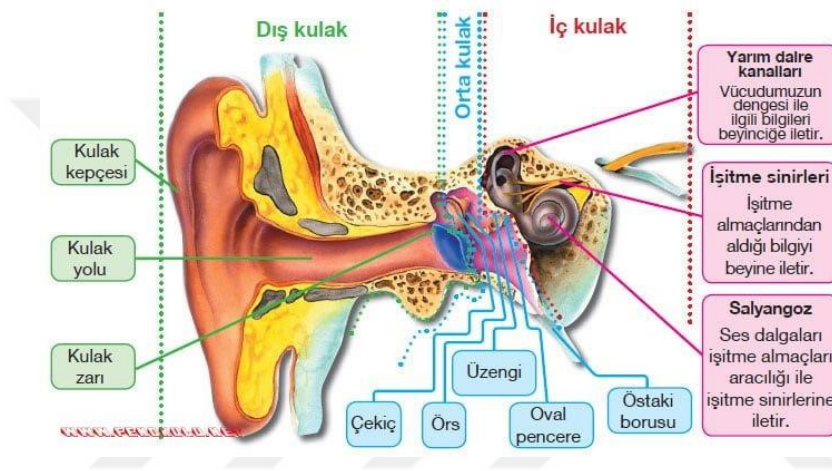
Özel Eğitim: Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla geliştirilmiş eğitim programlarıdır (MEB, 2018).

Özel Eğitime İhtiyacı Olan Birey: Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireydir (MEB, 2018).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. İŞİTME ENGELİ NEDİR?

İnsanlar iç ve dış çevreden devamlı olarak aldıkları uyaranlara birtakım tepkiler verirler. Bu uyaranlar beş duyumuz yolu ile algılanır ve bu duyuların her biri ayrı ayrı önemlidir. Bu duyular arasında yer alan işitme duyusu bireyin dış dünyayı algılaması ve kendini ifade etmesinde önemli bir yere sahiptir (Darıca ve Şipal, 2011, s.21).

Görsel 1.1. Kulak ve yapısı (Kaynak: *Fen Kurdu*, t.y.).

İşitme engeli; dış çevreden gelen uyaranların algılanamaması sonucunda bireyin gelişiminde ve çevre ile iletişimindeki görevlerini yeterince yerine getirememe durumunda oluşur.

İşitme testi sonucunda, belirli bir bireyin aldığı sonuçlar, kabul edilen normal işitme eşiklerinden belirli derecede farklı olup, bu kaybın derecesi bireyin dil edinmesini ve eğitimine engelleyici olan duruma işitme engeli denmektedir (Darıca ve Şipal, 2011, s.23).

İşitmenin gerçekleşmesi için sesin var olduktan sonra kulağa ulaşarak insan kulağının alabileceği frekans ve şiddet sınırları içinde kulaktaki dış, orta ve iç bölümleri aşarak merkeze ulaşması ve merkezce algılanması şeklinde gerçekleşir. Bu işlevlerden birinin aksaması işitme engelini ortaya çıkarabilmektedir (Atay, 2007, s.23).

2.2. İŞİTME ENGELİ VE İLETİŞİM

İletişim canlıları yaşadığı toplumda etkin kılan en önemli basamaktır. Her canlı türü kendi yaşadığı toplumda aidiyet kazanma ve kendisini doğru şekilde ifade etme ihtiyacı duyar. İnsanların fikirlerini, düşüncelerini, duygularını ifade etmede kullanılan en etkili araç ise dildir. Dil ve konuşma iletişim en temel basamağını oluşturur.

Bu ihtiyaç doğrultusunda bakıldığında zaman iletişim; bir organizmanın ürettiği, başka organizmalar için herhangi bir anlam ifade eden ve onların davranışlarını etkileyen birtakım sinyallerden oluşan iki birim arasındaki karşılıklı mesaj alışverişidir (Darıca ve Şipal, 2011, s.1).

Birey için olumlu ilişkiler kurma sosyal gelişim sürecinde temel kurallardandır. Etkin ve etkili bir konuşma için önemli olan aynı dili konuşan bireyler arasında olmaktır. İletişimde işitme temel bir öğedir. İşitmenin olmaması konuşma becerisinin yetersizliğine, dolayısıyla da karşılıklı iletişim kurmaya engel olmaktadır (Atay, 1999, s.17).

Normal gelişim gösteren bir çocukta işitme doğuştan itibaren aktif haldedir. Çevresinde duyumsadığı bütün sesler bir süre sonra çocukta bir şeylerin çağrıştırmıcısı olmaktadır. Çocuk seslerin kaynağını dinleyerek aramaya başlar. Yaklaşık 3 aydan itibaren de konuşmalara taklit yoluyla tepkiler ve cevaplar vermeye başlar. 6 aydan itibaren ise ilk çıkarılan sesleri deneyim kazanarak işitmenin aktif oluşu sayesinde sesini kontrol ederek geliştirir. Bütün bu aşamalar sonucunda insana özgü dil ortaya çıkar. Fakat işitme engelli bireylerde bütün bu aşamaların oluşamaması pek çok problemi doğurmaktadır (Atay, 1999, s.26).

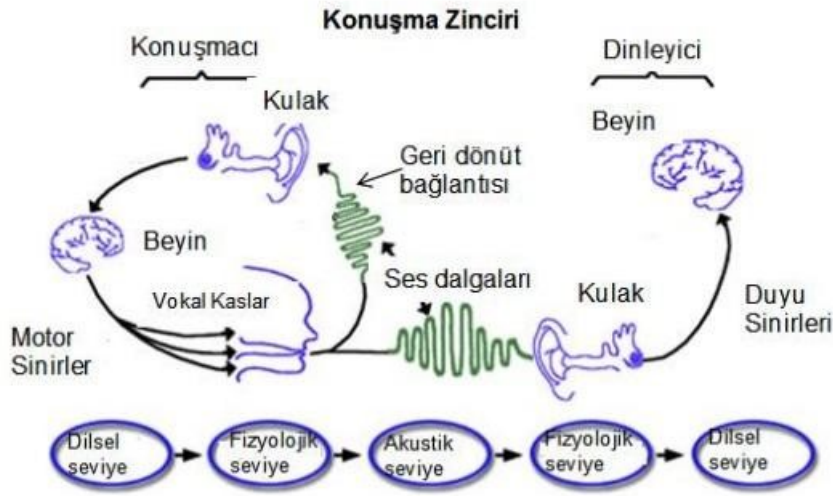
Toplumda, normal işiten bireyler tarafından dışlanarak kendini ifade etme ve uygun iletişimi kurmada zorlanan bireylerde olumlu benlik gelişimi zedelenerek güvensizlikten oluşan uyumsuz davranış özellikleri görülebilir (Atay, 1999, s.18). Bu sebeple dil gelişimini ve konuşma yetisini tamamlayamayan bireyler iletişimde hep geride kalır ve bu onların toplum içinde kendilerini soyutlamalarına sebep olur.

2.3. SES VE KONUŞMA

Herhangi bir cisim ya da nesneden çıkan titreşimlerin kulak tarafından algılanması sonucuna ses oluşumu denmektedir. Titreşebilen bu nesneler “ses kaynağı” olarak ifade edilmektedir. Ses kaynağı dış ortamlarda duyduğumuz sesler (kuş sesleri, araç sesleri, vb.) dışında kendi sesimiz de olabilmektedir (Darıca ve Şipal, 2011, s.4).

Sesin oluşumu için gerekli iki temel unsur uyarıcı ve titreşimdir. Buradaki uyarıcı titreşimi başlatacak olan unsurdur. Konuşma sesinin oluşabilmesi için ise ses telleri en temel ögedir. Daha sonra titreşimler yoluyla oluşan ses konuşma sesine dönüşür.

Ağız ve burun boşlukları sesin gücünü arttırıcı mekanizmalardır. Sese şekil verici mekanizmalar ise yumuşak damak, küçük dil, dil, dişler, çene ve dudaklardır. Bu organlar konuşma seslerinin sözselsel ifadelerle dönüştürülmesinde önemli roller üstlenmektedir (Darıca ve Şipal, 2011, s.8).

Görsel 1.2. Konuşma zinciri (Kaynak: Doğan, 2016).

2.4. İŞİTME ENGELİ OLUŞUM DURUMLARI

Doğum Öncesi Nedenler: Kalıtsal, annenin hamilelik boyunca geçirdiği bulaşıcı hastalıklar ve kullanılan ilaçlar, anne bebek arasındaki kan uyumsuzlukları, kansızlık ve annenin hamilelik döneminde radyasyona maruz kalması gibi durumlar doğum öncesinde işitme kaybının nedenleri arasındadır.

Doğum Sırasında Meydana Gelen Problemler: Kanamalar, uzun süren ve zor gerçekleşen doğumlar, doğum sırasında meydana gelebilecek travmalar, erken doğumlar gibi durumlar doğum sırasında işitme kaybının nedenleri arasındadır.

Doğum Sonrası Nedenler: Dış ve orta kulak iltihaplanmaları, kulakta meydana gelen akıntılar, ateşli hastalıklar, işlevsiz hale gelen kemikçikler, kazalar sonucunda oluşan hasarlar, yoğun ilaç kullanımı gibi durumlar doğum sonrasında işitme kaybının nedenleri arasındadır (Darıcı ve Şipal, 2011, s.32).

2.4.1. İşitme Engelinde Tanı

İşitme ve konuşma yeteneği bebeklik döneminden başlayarak çocuklarda zihinsel, sosyal ve psikomotor gelişimleri açısından önemli bir yer edinmektedir. İşitme bozukluklarında erken bir dönemde tanı konulabilirse çocuğun etkili ve verimli eğitim süreci de beraberinde sağlanmış olur. Erken tanılama sadece çocuğun değil ailenin de sorunun çözümüne dair bilgi birikimine sahip olmasına ve bu bilgi birikimi sayesinde bilinçli bir şekilde çocuğun eğitim sürecini yürütmesine olanak sağlar.

Günümüzde gelişen teknoloji sayesinde işitme ölçümlerinde ve işitme kayıplarına uygulanan işitme cihazlarında çok önemli ve olumlu gelişmeler olmuştur. Bebeklik döneminin ilk dört günü içinde 4-6, 12-16. Haftalar arasında ve 5 aylıkken bebeğin başına ve kulağının içine yerleştirilen alıcı cihazlara bilgisayardan verilen ses ile bebeğin tepkisi ölçülmektedir. Bu tepki bilgisayarda ölçülmektedir (Darıcı ve Şipal, 2011, s.33).

İşitme testleri çeşitli sağlık kuruluşlarında, okul sistemlerince uygulanan işitme ve tarama testlerinde ve konuşma ve iletişim merkezlerinde yapılabildiği gibi son yıllarda bebek doğar doğmaz da yapılmaktadır. Tarama da olası bir problemle karşılaşan bireyler daha ayrıntılı testler için ilgili birimlere yönlendirilmektedirler.

2.4.2. İşitme Engeli Dereceleri

Gündelik hayatta sürekli maruz kaldığımız seslerin çoğunluğu 250- 6000 Hz aralığındadır. İletişim halinde iki bireyin konuşmaları 45- 50 Desibel şiddetindedir. Frekanslar Hertz (Hz), Sesin şiddeti ise Desibel (dB) ile ölçülür (Avcıoğlu, 2019, s.180).

Sağlam ve normal seyir gösteren bir kulağın duyabildiği 0 dB işitme eşiği olarak kabul edilir (Darıca ve Şipal, 2011, s.6).

İŞİTME KAYBININ DERECELERİ	
(0-15 dB)	Normal – İletişime etkisi yoktur.
(16-25 dB)	Çok Hafif – Gürültülü ortamda kısık sesleri anlamada zorluk
(26-40 dB)	Hafif-Sessiz ortamda bile kısık sesleri anlamakta zorluk çekme
(41-55 dB)	Orta-Karşılıklı konuşmalarda sadece yakın mesafeden anlayabilme
(56-70 dB)	Orta-ağır Anlaşılır bir şekilde sadece yüksek sesle konuşulanı anlama
(71-90 dB)	Ağır-yüksek sesle konuşulduğunda dahi duyamama ve bazı kelimeleri ayırtedememe.
(91 dB ve yukarısı)	Çok ağır-karşılıklı konuşmalar duyulmaz. Belki bazı yüksek sesler duyulabilir. Konuşma anlaşılır değildir. Belki de hiç geliştirilemez.

Görsel 1.3. İşitme kaybı dereceleri (Kaynak: Apak, t.y.).

2.4.3. İşitme Engeli Olan Bireylerde Uygulanan İşitme Cihazları ve Türleri

İşitme cihazı kullanan gruplar işitmenin düzeyi, şiddeti, oluşum durumu ve işitme tipine göre farklılıklar göstermektedir.

Konuşmanın öğrenilmesinde hayatın ilk üç yılı çok önemlidir. Varlığı ve derecesi ilk altı ayda tespit edilmeli ve eğer gerekiyor ise bir odyolog tarafından işitme cihazı seçimi yapılmalıdır. 25 Db ve üzerindeki işitme kayıplarında işitme cihazları önerilmektedir (Darıca ve Şipal, 2011, s.47).

İşitme cihazı tipleri kulak arkası, kulak içi, kanal içi, gözlük tipi, cep tipi (vücut tipi) şeklinde sıralanabilir.

Görsel 1.4. İşitme cihazları (Kaynak: *Duynet*, t.y.).

2.4.4. İşitme Engellilerin Eğitiminde İletişim Yöntemleri

Doğal İşitsel-Sözel Yaklaşımı

Erken tanı ile birlikte bireye erken tedavi yoluyla cihaz kullanımını ve bu sayede etkili doğal dil oluşumunu sağlayan bu yaklaşım doğru ve etkin aile desteğinin sağlanması ile birlikte konuşmayı destekler ve doğal dil ortamının yaratılmasını sağlar (Piştav Akmeşe, 2019, s.87).

İşaret (Manüel) Yöntemi

Bu yöntemde iki teknik kullanılır. Bunlardan birisi işaret dili diğeri ise parmak alfabesidir.

İşaret dili, sesler ve semboller yerine el, parmak, baş, yüz-surat ifadeleri ve tüm vücudun aktif olduğu görsel sembollerin kullanan tam ve kapsayıcı bir dildir. Her ülkenin kendisine ait işaret dili ve konuşma dilinde kullanılan alfabeye karşılık gelen el-parmak alfabeleri vardır. Türk işaret dili en eski işaret dillerinden birisidir (Piştav Akmeşe, 2019, s.87).

Parmak alfabesi, belirli bir dilin harflerini parmaklarla görülür hale getirmeye dayanır. Her ses birimi için ayrı bir işaret kullanılmaktadır.

Görsel 1.5. Türk işaret dili alfabesi (Kaynak: *İşaret dili*, t.y.).

Total İletişim

Hem işaret dilini ve el parmak alfabesini hem de işitmeye yönelik dudak okumayı, doğal jest ve mimikleri kullanmayı destekleyen yöntemdir (Piştav Akmeşe, 2019, s.89).

Bilingual- Bicultural (Bi-Bi) Eğitim

İşitme yetersizliğine sahip bireylerin hem işaret dilini hem de yaşadığı ülkeye ait anadili etkin olarak kullanabilmesini hedefleyen yöntemdir (Piştav Akmeşe, 2019, s.89).

Kaynaştırma eğitimlerinde işitme yetersizliği bulunan öğrencilerin başvurması gereken bir yöntemdir.

2.5. EĞİTİM, ÖZEL EĞİTİM VE KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ, MÜZİK EĞİTİMİ VE İŞİTME ENGELLİ ÖĞRENCİLERDE MÜZİK EĞİTİMİ

2.5.1. Eğitim

Eğitimi genel ve bütüncül açıdan değerlendirecek olursak bireyi kültürel anlamda etkileme ve etkilenme süreci olarak tanımlayabiliriz. İnsan yaşantısında her alanda

bu süreç var olur. İnsan eğiten ve aynı zamanda eğitilebilen bir canlı türüdür. Davranış oluşumunu ise kalıtım, çevre ve ikisi arasında oluşacak etkileşim belirler (Uçan, 2018, s.2).

Bir bireyin yaşamı boyunca etkili iletişim kurma, kendini ifade edebilme, sorunlarına çözümler bulabilme, hedeflerine ve amaçlarına ulaşabilme ve en önemlisi kendisini keşfetme durumlarında en etkili araç eğitimidir.

İyi bir eğitim sürecinde, her çocuğun dengeli gelişimini gerçekleştirebilmesi için kendi çabalarına yardımcı olunması ve her çocuğun diğer çocuklardan bazı yönleriyle farklı olduğunun kabul edilmesi gerekir. Bu nedenle öğretim programları uyarlanabilir ve esnek olmalıdır (Çilden, 2001, s.3).

Bireysel farklılıklar göz önüne alındığında her çocuk için eğitim sürecinin farklı olması gerektiği kaçınılmaz bir sonuçtur. Eğitim süreci bir çocuğun iç ve dış dünyasına ulaşmak, onu topluma kazandırmak ve bütün yönleriyle en üst basamağa taşımakla ilgilidir. Öğretim programlarında aktarılamayan bazı değerler eğitim yaşantısı yoluyla davranış olarak bireyde şekillenir.

Eğitimin bilim, teknik, sanat, spor ve felsefe gibi alanları çok yönlü şekilde kapsayarak düzenlenmesi bireylerin ve toplumların şekillenmesinde ve gelişmesinde etkilidir. Böyle bir eğitim bireyin çok yönlü davranış yapılarıyla dengeli bir bütünlük içerisinde ileri düzeyde yetişmesini sağlar (Uçan, 2018, s.30).

İyi bir eğitim sürecinin oluşması için eğitimin yenilenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Gerek öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verebilmek gerekse gelişen ve yenilenen çağa uyum sağlamak için eğitimin güncellenebilir ve dönüştürülebilir olması gerekir.

Eğitimi onarmak ya da yeniden baştan başlamak faydalı bir yöntem değildir. İyi bir eğitim sisteminde gerçekten ihtiyaç duyulan şey dönüşümdür, yani karşılaşılan sorunların üstesinden gelerek ihtiyaçlara cevap verecek şekilde mevcut teknoloji ile öğrenme araştırmalarını takip ederek güncellemek iyi bir eğitimin temelidir (Cauch & Towne, 2018/2018, s.31).

2.5.2. Özel Eğitim ve Kaynaştırma Eğitimi

Eğitim ve öğretim süreçlerinde aksaklıklar yaşayan bireyler için onları destekleyici ve geliştirici şekilde tasarlanmış, bireysel farklılıklara uygun şekilde geliştirilen materyal destekleri ile farklı yöntem ve tekniklerin kullanıldığı uzman eğitimciler kontrorlünde yürütülen ve öğrencilerin verilen eğitim sürecinde kendilerini ifade ederek toplumda yer edinebilmelerini amaçlayan eğitim ve öğretim sürecidir (Ünlü, 2019, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliği Madde 6'ya göre “Özel Eğitim Hizmetleri; Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri esas alınarak; özel eğitimi ihtiyacı olan bireylerin eğitim ihtiyaçları, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kapasitelerini en üst düzeyde kullanmaları, üst öğrenime, meslek hayatına ve toplumsal yaşama hazırlanmalarının amaçları” (MEB, 2018).

Bireysel farklılıkların göz önünde tutulması gereken eğitim sürecinde özel eğitime ihtiyacı olan bireyler kendi içlerinde Öğrenme ve davranış bakımından belirli farklılıklar göstermektedirler. Kimi öğrenciler daha az derecede yetersizlik sergilerken kimi öğrenciler ileri düzeyde yetersizlik sergilemektedirler. Her öğrenci için bireysel farklılıkları göz önüne alınarak planlamalar yapılması eğitim sürecinin verimli ve kalıcı olmasını sağlayabilir.

Özel eğitim ihtiyacı olan işitme, görme veya bedensel yetersizliği olan bireyler için açılan ilkokul ve ortaokullarda (yatılı-gündüzlü) Madde 31 (MEB, 2018) ‘e göre;

*Öğrenciler, ilköğretim programını takip ederler. Öğrencilerin takip ettikleri programlar temel alınarak BEP hazırlanır.

* Bir ders saati süresi 40 dakika olup ders saati ve derslerin dağılımı, takip edilen haftalık ders çizelgesine göre uygulanır.

*İşitme engelli öğrenciler veya hafif düzeyde zihinsel engelli öğrencilere eğitim verilen ilkokul ve ortaokullarda yabancı dil dersi zorunlu dersler arasında yer almaz.

* İşitme veya görme engelli öğrencilere eğitim verilen ilkokullarda dersler özel eğitim öğretmeni; ortaokullarda ise dersler alan öğretmenleri tarafından okutulur. İlkokullarda din kültürü ve ahlak bilgisi ile yabancı dil dersi alan öğretmenleri tarafından okutulur. Alan öğretmeni tarafından okutulan derslere özel eğitim öğretmeni de ders işlenişine destek vermek üzere katılır.

*Dönem sonlarında öğrencilere karne ve bireysel gelişim raporu verilir.

Kaynaştırma Eğitimi ilk olarak 1975 yılında ABD’de yürürlüğe giren *Tüm Engelliler İçin Eğitim Yasası*’nda kullanılan “*en az kısıtlayıcı ortam*” kavramı,1977-1978 öğretim yılında ilk kez uygulandığında “*kaynaştırma*” ismini almıştır (Batu, 2019, s.93).

Türkiye’de ise kaynaştırma ABD’de yürürlüğe giren yasanın diğer ülkelerde uygulanmaya konmasından çok sonra 1983 yılında 2916 sayılı *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu* ile yasal olarak benimsenmiştir (Batu, 2019, s.94).

Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim Madde 22 (MEB, 2018)’e göre;

“(1) Özel eğitim ihtiyacı olan bireyler Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu Raporu doğrultusunda her tür ve kademedeki eğitimlerini kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla sürdürebilirler.

(2) Özel eğitim ihtiyacı olan bireyler, kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimlerini akranları ile birlikte aynı sınıfta tam zamanlı veya özel eğitim sınıflarında yarı zamanlı olarak sürdürebilirler.

(3) Okul öncesi eğitim, ilköğretim ya da mesleki ve teknik eğitim programlarının uygulandığı özel eğitim okullarında kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim verilebilir.

(4) Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim yapılan okullarda BEP geliştirme birimi oluşturulması zorunludur.

(5) Öğrenci Davranışlarını Değerlendirme Kurulu ile Ödül ve Disiplin Kurulu’nda kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimlerine devam eden öğrencilerle ilgili alınacak kararlarda BEP geliştirme birimiyle iş birliği yapılır.

Dönüştüren Eğitim adlı kitabın yazarı John D. Couch’un (2018, s.82) ifadesiyle “Öğrenmeyi bireysel hale getirmek başarılı bir öğretme öğrenme sürecinin belkemiğidir ve eğitimsel paradigmaları değiştirmenin bildiğimiz en iyi yoludur ancak bireyselleştirme izolasyon ile karıştırılmamalıdır.” Bu ifadeden çıkarılacak sonuç, öğrenme odaklı bireyselleştirme uygulanan bir müfredat sayesinde öğrencilerin başarılarında artış görüleceğidir.

Özel eğitime ihtiyacı olan çocukların özel eğitim sınıflarıyla ayrıştırılarak onlara özel eğitim programlarının uygulanması yaklaşımı üzerinde tartışmalar hala devam etmektedir. Dünya üzerinde özel eğitime ihtiyacı olan çocukların ayrı sınıf ve

okullarda başlamasının olumlu ve etkili olduğunu savunan bir kesimin aksine devlet okullarının programlarından ve hizmetlerinden özel eğitime ihtiyacı olan çocukların dışlanmasına son vermek, en az kısıtlayıcı ortamda karma eğitim alması yaklaşımını destekleyenler de bulunmaktadır.

Kaynaştırma uygulamaları özel çocuklarda özellikle akran iletişimi ve etkileşimi, karşılıklı olarak empati duygusunun gelişmesi, grup içinde aidiyet duygusu kazanma ve toplumda kendisine yer edinebilmesi bakımından önemlidir.

Ülkemizde kaynaştırma eğitiminde müzik eğitimini ele alan araştırmaların az olması özel eğitime ihtiyacı olan açısından olumsuz bir durumdur. Yapılan çalışmalar sadece sorunları göstermekte, sorunlara çözüm bulma ve gelişimsel yönden öğrencileri destekleyici ve yönlendirici olma açısından zayıf kalmaktadır (Eren, 2012, s.16).

Kaynaştırma uygulamaları kapsamındaki müzik eğitiminde müzik terapi yöntemi uygulanabilir. Özel ilgiye ve desteğe ihtiyacı olan öğrencilerde fiziksel, psikolojik, sosyal ve zihinsel ihtiyaçlarını karşılamada kullanılan bu yöntem müziği ve müzik aktivitelerini kullanan bir uzmanlık dalıdır. Öğretmen için asıl hedeflerden birisi müzik derslerine uygun ortam oluşturarak onlara kalıcı müziksel beceriler kazandırmaktır (Güven, 2011, s.711).

2.5.3. Müzik Eğitimi

Uçan'ın (2018, s.415) ifadesiyle “*Müzik*, bireyi ve toplumu besleyen başlıca ‘insanca yaşam’ ve kültür damarlarından biridir. *Müzik kültürü*, bu damardan bireye ve topluma akan, kendine özgü bir “kültürel özsu” dur. *Müzik eğitimi* ise bu damarı açan, işleten ve geliştiren bir süreçtir.”

İnsanların kendilerini ifade ediş şekillerinden ve toplumların kültürel değerlerinden biri de eski çağlardan beri müzik olmuştur. Müzik, insanların kendilerini ve etraflarında yaşanan durumları, olayları, olguları aktarmada kullandıkları en geleneksel, en doğal ve en öznel araçtır.

Müzik insan yaşamında dengeli, sağlıklı, başarılı, çevresine duyarlı ve çevresiyle olumlu ilişkiler kurma açısından her alanda olumlu izler bırakır. Bir arada yaşayan

toplumlar içerisinde bireyin toplumla tanışıp anlaşma, kaynaşma, paylaşma, birleşme ve bütünleşme sağlamasında önemli bir rol tutar (Uçan, 2018, s.10).

Müzik eğitimi, problem çözme, kritik düşünme, iş birliği çalışmanın önemi gibi akademik ve kişisel becerilerin gelişmesini destekler. Sembollerin nasıl kullanılacağı, bilgiyi analiz etme ve değerlendirme gibi kavramaya yönelik beceriler müzik öğretiminde tam belirgin olmamakla birlikte çocuğun bu yöndeki becerilerinin gelişimini güçlendirici yöndedir (Şendurur ve Akgül Barış, 2002, s.167).

Müzik eğitimi programı, müzik deneyimlerinin kalitesiyle, programın düzenlenmesi ve ele alınan müzik öğretim yöntemleriyle birlikte çocuğun gelişimine katkıda bulunur. İyi hazırlanmış bir müzik eğitimi programıyla çocuk, yaşamın zevkini ve anlamını, sınıf içinde, toplumda, dünyada yaşamayı anlayabilir. Bilim, sanat, sosyal bilimler, sağlık gibi alanlara ilgiyi geliştirip yaratıcılığı geliştirilebilir. Bu sayede davranışlarında olumlu gelişmeler sağlanabilir (Çilden, 2001, s.4).

Anaokulları, ilköğretim ve ortaöğretimde işlenen müzik dersi, her çocuğa her şekilde ulaşabilecek ve geri dönüş alınabilecek bir derstir. Her öğrencinin müziğe olan ilgisi ve yeteneğinin aynı olması beklenemez. Çünkü yaratılış gereği bireylerin kendisine has gelişim özellikleri ve zekâ türleri vardır. Bu yüzden bireysel farklılıklar ve özellikler göz önüne alındığında çocuklara daha kolay ulaşabilmek mümkündür. Bir çocuğun bireysel özelliklerinin yanı sıra çevresel faktörler de onun davranış gelişimini etkilediği için müziksel çevre de müzik eğitiminde önemli rol oynar.

Müzik eğitiminde, eğitim gören çocuğun kendi müziksel yaşantısı temel alınır, bu temelden yola çıkılarak belirli amaçlar doğrultusunda planlı, düzenli ve yöntemli bir yol izlenir ve bu yolla belirli hedeflere ulaşılır. Müzik eğitimi yoluyla, birey ile çevresi arasındaki iletişim ve etkileşimin daha sağlıklı, daha düzenli, daha etkili, daha verimli ve daha yararlı olması beklenir (Uçan, 2018, s.11).

Müzik eğitimi ve müzik eğitiminde benimsenen anlayış ve izlenen yol-yöntem ne olursa olsun müziksel öğrenme bireyseldir. Bu bakımdan birey ancak kendi yaşantısıyla müziksel davranış kazanabilir ve kendi müziksel davranışını ancak kendi yaşantısı yoluyla değiştirebilir, dönüştürebilir ve geliştirebilir (Uçan, 2018, s.3).

Özel eğitim ve kaynaştırma eğitiminde alan(branş) dersleri bireysel farklılıkların göz önüne alınarak yapılması gereken derslerdir. Özellikle müzik eğitimi gibi sosyal açıdan destekleyici ve geliştirici dersler öğrencinin ilgi ve isteğine bağlı olarak planlanmalıdır. Bu bağlamda özel destek ve ilgiye daha da çok ihtiyaç duyan özel eğitim ve kaynaştırma öğrencilerinin müzik dersleri için birebir planlanan bir süreç ve müfredatı ihtiyacı vardır.

Özel desteğe ihtiyacı olan çocuklarda yapılacak olan müzik çalışmalarını müfredat programına yerleştirirken öğrencilerde karşılaşılan sorunlar, yapılacak çalışmaların amacı, bu amaca yönelik olarak planlanması, etkinliğin yapılacağı yerin özellikleri ve iç donanımı gibi durumların göz önünde bulundurulması önemlidir (Artan, 2001, s.45).

2.5.4. İşitme Engelli Öğrencilerde Müzik Eğitimi

Yapılan sanat çalışmalarının çocukların akranlarıyla olan sosyalleşmelerinde payı büyüktür. Özellikle müzik derslerinin, bireysel olarak müzik icrasının yanı sıra birlikte müzik icra etme, danslar ve beden müziği etkinlikleri grup çalışmalarını içerdiği için sınıf içinde sosyal etkileşimin sağlanması ve toplumsal uyum becerilerinin kazanılmasında katkısı büyüktür.

Özel eğitim desteğine ihtiyaç duyan bireylerde müziğe ilgi ve istek durumu dışında başarı durumlarının da yüksek olduğu yapılan çalışmalar ile tespit edilmiştir (Varış ve Hekim, 2017, s.31). Müzik alanında ilgi duyan ve başarılı olan bu bireylere verilecek olan müzik eğitiminde elbette ki eğitimcinin rolü çok büyüktür. Bireysel farklılıklar, kişisel özelliklerinin öğrenilmesi ve olaylara verdikleri tepkilerin iyi çözümlenmesi eğitim sürecinde yaşanacak sıkıntıların azalması ve başarının çoğalmasını sağlar.

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylere verilecek müzik eğitimini gerçekleştirecek olan eğitimci bu süreçte en önemli konumda yer almaktadır. Eğitimciler özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin bireysel farklılıkları, kişisel özellikleri ve tepkilerini iyi çözümleyerek buna uygun eğitim ortamını sağlayabilmelidir.

Müzik dersi, özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler ile normal öğrencilerin birbirleriyle iletişim ve etkileşim içerisinde olmalarına fırsat tanıyan ve kendilerini hem bireysel

olarak keşfetme ifade etme, hem de toplu uygulamalarda bir gruba ait olma bilinci oluşturan öğrenciyi devamlı aktif kılan bir derstir (Güven ve Tufan, 2010, s.560).

Müzik derslerinde yapılan etkinlikler öğrencilerde müziksel beceri kazandırmanın yanı sıra çocuktaki sosyal, psikolojik, bilişsel alanların ve yaratıcılığının gelişmesine de katkı sağlar. Bu birliktelik sayesinde farklı öğrenme alanlarında da öğrenciyi aktif kılacak bir araçtır.

İşitme engeli olan öğrencilere ders verecek olan öğretmenlerin işitme engeli olan öğrencilere ait gerekli bilgileri edinmesi ve öğrencisinin bireysel farklılıklarına uygun olarak planlama yapabilmesi önemlidir. Sınıf içerisinde yapılan grup etkinliklerinde öğrencileri dâhil etmenin yanı sıra, diğer öğrenciler ile iş birliği içerisinde çalışma, paylaşma ve duygudaşlık kurabilme konularında yönlendirebilmesi özel eğitimde istenen hedefler arasındadır. Bu hedefler gerçekleştirilebildiği ölçüde toplumda kendisini ifade etmekte zorluk yaşayan işitme engelli öğrenciler müzik derslerindeki grup çalışmalarında daha aktif rol alarak kendilerini keşfetmede ve öz benlik gelişiminde olumlu şekilde gelişim gösterebilecektir.

Özel eğitim kurumlarında çalışan müzik öğretmenlerinin yeterli bilgi ve donanıma sahip olması önemlidir. Yanlışsız ve doğal öğretim yöntemleri gibi özel eğitimde kullanılan yöntem ve yaklaşımlar hakkında yeterli bilgi ve donanıma sahip öğretmenlerin bu bilgi birikimlerinden faydalanmaları etkili ve verimli bir eğitim öğretim ortamının sağlanabilmesi için önemli bir unsur oluşturmaktadır. Yine de bir müzik öğretmenin bilgi ve donanım açısından güçlü olduğu alan müzik eğitimi alanıdır. Bu bağlamda, müzik dersinin günümüze kadar gelmiş ve belirli doğrultularda kalıplaşmış olan yöntemlerinin ötesinde öğretmene yol gösterecek yenilikçi, çağdaş müzik eğitimi yöntem ve yaklaşımlarını araştırarak bilgi sahibi olmak önemlidir (Eren, 2012, s.17).

2.6. İŞİTME ENGELLİ ÇOCUKLAR İÇİN YENİLİKÇİ BİR YÖNTEM: BEDEN MÜZİĞİ

Biyoritim bireylerin bedenlerinde doğumdan itibaren fark ettikleri (kalp atışında, solumasında ve bedensel devinimlerinde) ritim duygusudur. İnsanın sahip olduğu ilk

çalgı da en doğal ve kullanışlı olan bedenidir. İlk ses üretimi de bedensel devinim yoluyla insanın bedeninde başlar (Uçan, 2018, s.487).

Bedenimizden elde ettiğimiz seslerin tümü beden müziğini kapsamaktadır. İnsanların kendilerini keşfetmelerinden başlayan bu süreçten itibaren var olan bu müziğin bir alan olarak ele alınmaya başlanması ve gelişmesi son on yılda hız kazanmıştır. Dünya genelinde birçok beden müziği stili bulunmaktadır (Bulut, 2017, s.211).

Öğrenciler müzik eğitimi alırken, başka alanlarda da kendilerini geliştirirler. Müzik eğitimi sosyalleştirici bir özelliğe sahip alan olup aynı zamanda bireylerin motor becerileri açısından onlara destek olan ve onları geliştiren bir alandır. Dil ve zihinsel gelişimleri açısından ise çocuklara fayda sağlayan önemli bir alandır. Özellikle bir çocuk için en önemli gelişim alanlarından birisi olan psikomotor gelişimi, müzik eğitiminin başlangıcından itibaren aktif olarak kullanılan ritim eğitimi ile yakından ilgilidir. Ritim eğitimi, müzik eğitiminin başlangıç aşamasında şarkı söyleme ve işitme eğitimi gibi müziğin diğer alanlarından daha temel bir yere sahiptir. Bir insan bedeninde iskelet ne kadar önemli ve temel bir olguysa müziğin iskeleti de ritimdir. Çocuk, bebeklik dönemlerinden itibaren el ve ayaklarıyla, ağzından çıkarttığı anlamsız sesler ile aslında ritim yoluyla kendini ifade etmeye başlar.

Müziğin sadece işitme duyusu ile değil bedendeki duyumsama ile olduğunu savunan Dalcroz yaklaşımı ritim ve bedendeki duyumun müzik eğitiminin temeli olduğunu savunmaktadır (Tunacan, 2012, s.26).

Beden müziği, el-ayak sesleri, parmak şıklatma, gövdeden ve bedenden vurularak çıkan ya da vokal ile yaratılan, müzik ve dansın iç içe olduğu bir türdür. Dünya genelinde çeşitli beden müziği tarzları bulunmaktadır.

Beden müziği, Türkiye’de Tugay Başar ve Orff-İstanbul grubundaki arkadaşlarının 1999 yılında oyun grubu buluşmalarıyla başlamıştır. Belirli bir birikim sonucunda Başar’ın geliştirdiği yerçekimini ve beden mekanizmalarını ön planda tutan bir beden perküsyonu stili olan KeKeÇa atölye çalışmaları olarak Türkiye’de birçok kişinin beden perküsyonu ile tanışmasına vesile olmuştur (Bulut, 2017, s.215).

Beden müziğinde, duyamayan bireyler bedenlerinde müziği görebilirler ve bunu kendi bedenlerinde hissederek geliştirirler. Ama bu sadece bedenlerinde görmekle değil aynı zamanda bu gördükleri ve hissettiklerini aktarmada da yardımcı bir yol ararlar. Beden müziği hissedilen ve görülen o müziği aktarmada önemli ve destekleyici bir araçtır. (Bulut, 2017, s.219).

2.6.1. Beden Müziğinin Çocukların Sosyalleşmesindeki Rolü

Bedenimiz iletişimin vazgeçilmez bir ögesidir. İnsanların iletişimde kendilerini ifade yolları önce beden dilinden başlar. Yaşanan durumların sonuçlarına bağlı olarak ortaya çıkan kızma, öfkelenme, mutlu olma, şaşkın olma gibi davranışlar konuşmaya ihtiyaç duymadan ifade ve beden diliyle aktarılabilir. İşitme engelli bireylerde en çok kullanılan dil aslında beden dilidir. İşaret dilinin temelinde bedenimiz yani el ve kol hareketlerimizden doğan şekiller ve hareketler vardır. Bu açıdan baktığımızda beden dili ve beden müziği birbirine benzer iletişim araçlarıdır. Sözel iletişimde kullanılan işaret dili, işitme engellilerde müzik eğitiminde beden diliyle desteklenebilir.

Müzik öğretmenin derste öğrencileriyle iletişimde en etkili araç da şüphesiz bedeni olacaktır. Genelde grup halinde yapılan beden müziği etkinlikleri işitemeyen çocukların müzik derslerinde özgüven duygusunu geliştirecek ve kendilerini daha iyi ifade etmelerini sağlayacaktır. Ayrıca kendi yaratıcılıklarını da bu doğrultuda geliştirerek farklı ve özgün çalışmalar yapmasına fırsat tanıyacaktır.

İşitme engeli olup müzikte özgün ve yaratıcı çalışmalara imza atan birçok müzisyen dünden bugüne var olmuştur. Dünyaca ünlü perküsyon sanatçısı Evelyn Glennie müziği ilk zamanlarda gürültü olarak algıladığını fakat bir gün duyduğu bir davulun çıkardığı ritmin yankısını hissedince müziğin sadece işitmeye dayalı olmadığını aslında vücudun kulak vermesinin öneminden söz etmektedir (Yılmaz, 2015).

Bu örnekten hareketle ritim ve ritmin bedende hissedilmesinin öğrencinin müzik eğitiminde işitme eksikliğini bedende duyma olarak tamamladığında başarı sağlayacağı ve özgün, üreten, kendisine güvenen, kendisini ifade eden bir birey olarak hayatına devam edebileceğine inanmasına katkı sağlayacağı görülmektedir.

Müzik eğitiminde en temel olan, duyduğunu ve gördüğünü tekrarlayarak yansıtmaktır. Bir bireyde müzik yeteneğinin varlığını keşfetmek için bile karşılıklı

yapılan taklit etme yöntemine bağılı tekrarlar önemlidir. Duyguları yansıtmada en önemli araçlardan birisi olan ritim işitme engelli bireylerde iç dünyaların dışavurumunda etkilidir.

Ritmin birey üzerinde algıyı destekleme, özgürlük hissi verme, beden koordinasyonu sağlama, sayısal zekâyı güçlendirme ve oyun yoluyla kendini ifade etme gibi faydaları vardır (Altınölçek, 2013, s.9).

2.6.2. Beden Müziğinin Müzik Derslerinde İşitme Engelli Öğrencilerle Kullanımı

Yapılan çeşitli bilimsel araştırmalarda müzik dinlemenin dinlenen müziğe eşlik ederek tempo tutmaya ya da müziğin ritmine uygun hareket etmeye gerek kalmadan beyindeki ilgili kısımları uyardığını göstermektedir (Sacks, 2016, s.246). Bu görüşten hareketle işitme engelli çocukların ritmi bedenlerinde duydukları ve hissettikleri anda müziksel yönden eserin belirli parçalarını birleştirerek ve ritmik sistematüğini çözerek aktarımı kolaylaşacaktır.

İşitme engellilerde müzik ve ritim konularındaki çalışmalar genelde cihaz kullanan çocuklar üzerine yapılmış çalışmalardır. Ancak hiç duymayan işitme engelli çocuğun duyduğu müziğin titreşimlerini beden müziği yoluyla aktarabilecek olması müzik eğitimi ve öğretiminde birçok kazanımda destekleyici ve yardımcı olabileceğini göstermektedir.

Kişinin bedeni ile kurduğu ilişki aynı zamanda bireyde koordinasyon ve denge oluşturarak fiziksel gelişimine katkı sağlar. Bu da kişinin aynı zamanda zihinsel gelişimine destek olur. Beden müziği sayesinde sosyalleşmesi artar ve kendisine olan güveninde doğru orantılı bir artış gözlemlenir.

2.7. ORFF YÖNTEMİ

Carl Orff'un ortaya koyduğu ve sonrasında geliştirdiği bu yöntemin adı görüldüğü üzere soyadından gelir. Bu yöntemde enstrüman çalma, şarkı söyleme, dans etme ve ritimsel öğeler esastır. Aynı zamanda temelinde drama, yaratıcı şekilde oynanan oyunlar ve hikâyeleştirme vardır (Bekler, 2009, s.23).

Eğitimi elementleştirme eğitimin temeli anlamına gelir. En yalın en temel en kolay hale getirmek elementer eğitimin temel yapısını oluşturur. *Orff Anlayışıyla Elementer Müzik Eğitimi*’nde hareket, dans ve dil ile birlikte iç içe bir müzik olduğu görülmektedir (Uçan, 2018, s.438).

Orff anlayışıyla temel müzik eğitimi insan odaklı, hareket temeline dayalı, doğaçlama eksenine üzerine kurulu oyun ve danslardan oluşan bir eğitimidir. Bu anlayışa dayalı müzik eğitiminde bireyin çıkarabildiği tüm sesler ve bunun için kullanabildiği tüm organ ve nesnelerden faydalanılır (Uçan, 2018, s.441).

Örneğin insan vücudundan yola çıkacak olursak ağız, ayak, el-parmak, kol-bacak, gövde gibi bedensel sesler kullanılabilir. Ya da oyunlarında kullandığı oyuncaklar ve çevresinde ses çıkartmaya yarayacak birçok nesne kullanılabilir.

Daha önce bilmediği ve belki de kimsenin öğretemeyeceği konulara çocukların kendi deneyimleri sayesinde ulaşması elbette ki sadece oyun sayesinde mümkündür. Oyun çocuğun kas sistemini geliştiren çocukta biriken enerjinin atılmasını sağlayan bir alan olduğu kadar çocuğu tanımada da etkili bir araçtır (Yavuzer, 2019, s.175).

Çocuklar iç dünyalarında yaşadıkları duyguları dışa aktarmayı genelde oyun aracılığıyla yaparlar. Müzik derslerinde kalıcı ve etkili öğrenme için de etkili bir araçtır.

Orff eğitimi içerisinde yer alan oyunlaştırılmış etkinlikler ve drama eğitimi öğrencilerin iç dünyalarında yaşadıkları düşünceleri beden diliyle dışa vurmayı sağlar. Derslerde kullanılan ritimsel öğeler ve oyunlar ile müziksel yeteneklerinin gelişmesinin yanı sıra yaratıcılığı ön plana çıkararak akranlarının duygu ve düşüncelerinin farkına vararak saygılı olabilme, empati kurabilme, kendine güven ve özgür hissetme gibi duyguları geliştirir (Çevik, 2007, s.98).

Bu yöntem bebeklik döneminden itibaren süregelen vurma davranışının da getirmiş olduğu vurma becerileri ve ritim çalgılarıyla başlar. Verilen kalıpları öncelikli olarak söz grupları halinde söyleme sonrasında ritim çalgılarıyla eşlik edebilme ve en sonunda da notalama olarak ritimleme aşamasından oluşur (Andırıcı, 2006, s.38).

Orff çalgıları; çelik üçgen, ritim çubukları, timpani, ksilifon, metalefon, marakas, metalofon, glockhenspieller, zil ve tef gibi vurmali çalgılardan oluşur.

Orff algıları ile çocuklar müziği daha iyi eğlenebilecekleri koşullarda tecrübe etmiş olurlar. Çünkü ocuklar bu çalgılara rahatlıkla dokunabilir, vurabilir, sallayabilir. Çocuklar, Orff algılarını kullanarak kendi kendilerine yaparak, yaşayarak öğrenirler (evik, 2007, s.98).

Orff müzik eğitiminde esas olan özgürce hareket etme, doğaçlama yapma, kendini müzikle ifade etme konularında bireylere yardımcı olmaktır. Her ocuk kendine özel ve kendini ifade edecek şekilde ritimler yaratır ve bu ritimler sonucunda oluşan sesler en doğal müzik aracıdır (evik, 2007, s.98).

2.7.1. Orff Yöntemi ile Müzik Eğitimi

Müzik derslerinde eğitimcinin rolü çok büyüktür. Öğretmenler bireysel farklılıklara göre dersi yöneten her öğrenciye fırsat eşitliğini rol model olarak, farklı yol ve yöntemler geliştirerek öğrencilerin gelişime katkı sağlamaktadır.

Her bireyin ayrı ayrı ürettiği ürünlerin önemli kabul edildiği Orff yaklaşımında yeteneğe bağlı başarı kaygısı yerine grup çalışması halinde üreterek çocuğun yapamadıkları yerine yapabildiklerine odaklanmak önemlidir (Eren vd., 2013, s.1866).

Orff yönteminde bedeni bir ritim algısı olarak kullanma yani beden perküsyonu etkinlikleri de sıkça görülmektedir. Müziğin hissedilmesi ve doğaçlama yoluyla bireysel ve grup halinde yapılacak bütün çalışmalar işitme engelli çocuklarda da olumlu etkiler oluşturacaktır.

Aynı zamanda Orff algılarının doğadan gelen seslerle bir bütün içinde olması bireyin kendi imknlarıyla da bu seslere ulaşabilecek algılar tasarlayabilmesine olanak sağlar ve bu sayede çocuklar açısında kolay ulaşılabilir hale gelir. Ahşap ya da plastik bir kullanılarak ya da bir şişenin içerisine konan malzemenin sallanmasıyla elde edilen algılar çocukta yaparak yaşayarak öğrenmeyi etkin kılarak kalıcı öğrenme sağlayacak hem de eğitim sürecini eğlenceli hale getirecektir.

Orff yöntemi ile birlikte müzik yapma sorumlulukları da artar. Müzik ortamında hayal dünyaları da gelişerek, kendilerini ifade etme fırsatı bulurlar. şarkılara çocuklar genellikle Orff algıları ile eşlik ederler. Bu algıları kullanarak özgürce hareket edip, kişisel gelişimleri hızlanır (evik, 2007, s.98).

Özel eğitime ihtiyacı olan gruplarda yapılan müzik dersinin planlanması engel durumuna göre değişiklik gösterir. Örneğin işitme engelli bireylerde sese dayalı olan kazanımlara ulaşmak zordur. Titreşimden doğan ve bedenlerini kullanarak yaratıcılığa dayalı yapılan çalışmalar işitme engelli bireylerin müzik eğitiminde kolaylık sağlayabilir. Vurmalı çalgıların sıklıkla kullanıldığı ve yaratıcılığın aktif rol oynadığı Orff yönteminin işitme engelli bireylerin müzikte ritim öğesini kavraması açısından faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Çoklu Zekâ Kuramı bireyin yapamadıklarından çok yaptıklarına odaklanıp yetersizliklerine değil güçlü olduğu yönleri yoğunlaştırır ve insanlarda sekiz ayrı zekâ türü olduğunu iddia eder. Orff eğitiminde bireysel farklılıkların göz önünde tutularak yapılan etkinliklerin görsel dokunsal el-göz koordinasyonu gibi çok fazla duyuyu harekete geçirmesi çoklu zekâ kuramı ile benzerlik gösterir. (Eren, 2012, s.18).

2.8. KODALY YÖNTEMİ

Macar besteci Zoltan Kodaly tarafından geliştirilen bu yöntem müzik ve dansı bir araya getirerek çocuklarda oyun kavramının araç olarak kullanılmasıyla aktif ve uzun süreli kalıcı öğrenmeyi hedefler (Çevik, 2007, s.96).

Kodaly, eğitimin öncelikli olarak erken yaşta başlaması gerekliliğinden yola çıkarak küçük çocukların eğitimleriyle ilgilenmiştir. Çocukların doğal ortamlarında doğal yaşantıları ile gelişimlerini gözlemleyen Kodaly, çocukları okul öncesi eğitiminden başlayarak müziksel açıdan kendini geliştirmelerini ve bu sayede müzik okur-yazarlık seviyesine ulaşmalarını hedeflemiştir (Özeke, 2007, s.113).

Çocuklarda doğru eğitim verilerek müzik zevki oluşturmayı hedefleyen Kodaly daha çok halk müziklerinden faydalanmıştır. Kodaly'e göre birey, yetiştiği toplumdan öğrendiği ve özümlediği müzik kültürü ile sanatı saf haliyle öğrenecek ve eğitilecektir (Aycan, 2017, s.13).

Kodaly yöntemindeki öğretim sıralamasında bilinenden bilinmeyene giden bir sistemde ilerler. Öğrencinin farkında olmadan derse hazırlanır. Sonrasında Kodaly sistemindeki müziksel sembol ve şekiller öğretilir.

Müziksel şekiller ve semboller müziğin soyut kısmını somut hale getirerek öğrencide öğrenmeyi kalıcı hale getirir. Sonrasında bu semboller ile yapılan yaratıcı çalışmalar ise ortaya bir ürün koyan öğrencilerde kendine güven ve başarı hissi oluşturur.

2.8.1. Kodaly Yöntemi ile Müzik Eğitimi

Müzik herkes içindir ve çocuk okumayı öğrendiği andan itibaren müzik okumayı da öğrenmelidir felsefesinden yola çıkan bu yöntemde ilk çocukluk dönemi çok önemlidir. Müziğin yaşamla iç içe hareketi sonucu çocuğun içinde var olan müzik kapasitesini en üst seviyeye çıkartmak ve sonrasında müzik eğitimi yoluyla müzik okuma ve yazma eğitimi kazandırmayı amaçlar.

Kodaly müzik eğitiminde bedenın jest ve mimikleri müzik okumaya yardımcı birer unsurdur. Çocuklar ritmik hareketler ve oyunlar ile somut bir şekilde bedenlerinde duyumsayarak ritmi hisseder ve temel ritim motifleri kalıcı şekilde öğretilir. Nota okuma üzerine dayalı olan bu sistemde kulak eğitiminin yanı sıra ritmik hareketler, beden dili ve uyumu, söyleme ve dinleme etkinlikleri bir bütün olarak görülmektedir (Özcan, 2007, s.41).

Örnek bir Kodaly ders planlaması üç bölümden (hazırlık, sunuş ve uygulama) oluşmaktadır. Hazırlık bölümü öğrenmenin farkında olmadan, oyunlar, ders içinde boyama ve çizme gibi etkinliklerin yer aldığı hem derse hazırlık hem de öğrencinin farkında olmadan bilinçaltına yerleşen bir öğretiden oluşur. Sunuş bölümünde öğretmen yönlendirmesiyle yapılan keşifler ile öğrenciden öğretilen bilgilerin tanımlanması istenir. Uygulama bölümünde öğrenilmiş veya sunulmuş olan bilgilerin öğrenci tarafından yeni durumlara kendi yöntemleriyle yaratıcı bir şekilde aktarması istenir (Özeke, 2007, s.114).

Öğrencinin merkez alındığı bu yöntem, yapılan etkinliklerden zevk alarak istekli bir şekilde derse hazırlanan öğrencilerin kendi keşifleri sonucunda ulaştıkları bilgileri yaratıcıklarını da ekleyerek yeni ürünler ve fikirler ortaya koymalarını sağlar.

Kodaly yönteminde kullanılan belli araçlar vardır:

*Tonik sol-fa

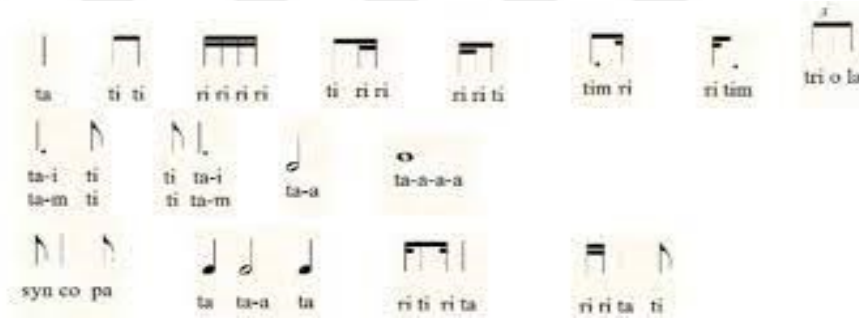
*Ritim süresi heceleri

*El işaretleri (*fonomimi*)

Tonik sol-fa: Yedi notayı sayılar yerine isimlerinin baş harfleri şeklinde kullanan bu yöntem diyezlerde “i”, bemollerde “a” harflerini kullanır. Sol ve si sesleri aynı harf ile başladığı için si notası “t” harfi ile seslendirilir. Pes notalarda sağ al köşeye konan çizgiler tiz notalarda sağ üst köşeye konarak oktav kavramları da somutlaştırılmış olur.

D,R,M,F,S,L,T,D R M F S L S D’R’M’F’S’L’T’ 21 sestten oluşur.

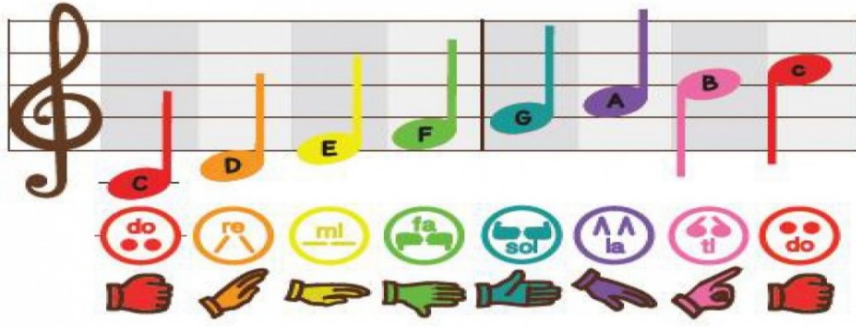
Ritim Süresi Heceleri: Dörtlük notaların “ta”, sekizlik notaların “ti” olarak telaffuzu ile oluşan bu sistemde ritmik notalar somutlaştırılarak görsel anlamda daha kalıcı hale gelir.

Görsel 2.1. Kodaly yönteminde ritim süresi heceleri (Kaynak: Kar, 2020).

El İşaretleri: İlk olarak 1970’de John Curwen tarafından kullanılan, daha sonra Kodaly dahil birçok müzik insanı tarafından tercih edilmiş olan el işaretleri, notaların öğretiminde kullanılan bir yöntemdir. Kodaly, bunun tonik sol-fa sisteminin kavranmasında da yardımcı olacağını düşünmüştür (Tufan, 2011, s.50).

Bel ile baş mesafesinde yazı yazdığı elini kullanarak notaları solfej etmeye yarayan bu sistem iki elini iki ayrı grubu çok sesli çalışmalara adım olarak yönetmek ve yönlendirmek için de kullanabilir.

Görsel 2.2. Kodaly yönteminde el işaretleri (*fonomimi*) gösterimi (Kaynak: Derik/Cumhuriyet Ortaokulu, 2020).

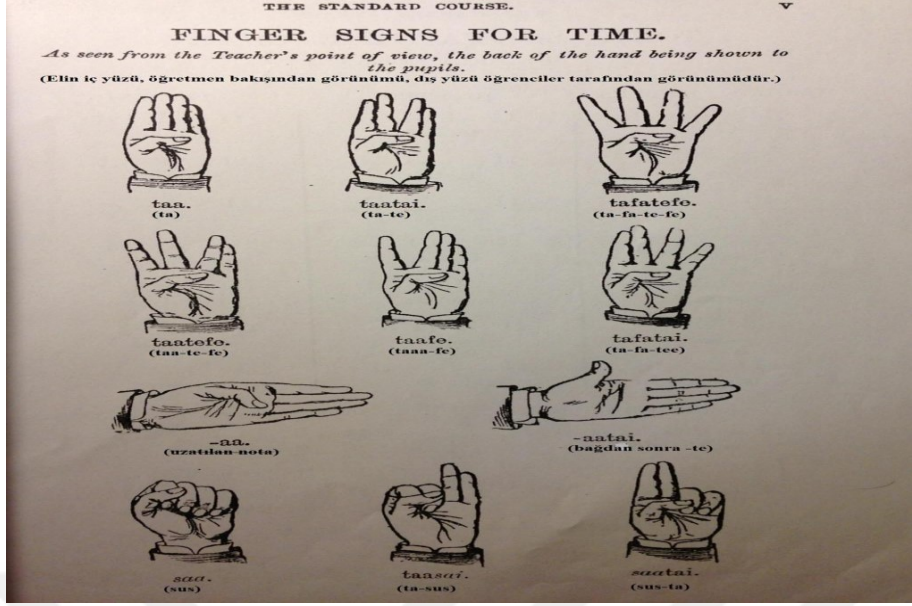
2.8.2. Kodaly Yönteminin Müzik Derslerinde Kullanımı

Kodaly metodunda ilk basamak yürüyüş ve adımlardır. Dörtlük notayı öğretirken yavaş tempoda yürüyüş istenir. Sekizlik notaya gelindiğinde süre değeri kısaldığı için orta tempoda yürüyüş istenir. Onaltılık notalara gelindiğinde örnek olarak seçilen müzik eşliğinde hızlı tempoda ısınma çalışmaları yapılır (Aycan, 2017, s.1691).

İlk uygulayıcısı Maurice Chevais olan Tartımmimi yöntemi bedenimizde ritimleri ifade etme yöntemidir. El ve parmak görselleri bu yöntemin temelini oluşturmaktadır. Parmaklarda oluşturulan değişik şekiller tartımları simgelemektedir. (Öztürk, 2001, s.103).

Aslında bu yöntemde ritimler hecelenerek ve bu sayede nota değerleri ve süre kalıpları somutlaştırılarak daha kalıcı öğrenme sağlanabilmektedir. Yapılan bu çalışmalar nota ve süre değerlerini öğrenme ve kavrama açısından işitme engelli çocuklara uyarlanabilir ve bu sayede bedenlerinde somutlaşan ritimlerin öğrenilmesi sağlanmış olur.

Görsel 2.3. Kodaly metodunda tartımini örnekleri (Kaynak: Sarıkaya, 2013).

El işaretlerinde sadece dört parmağın kullanıldığı bu yöntemde baş parmak önemli bir görevdedir. Parmakların kullanımı önemlidir ve baş parmak dikkatli şekilde kullanılmaz ise yanlış anlaşılmalara oluşabilir. Baş parmağın dışarda kalması sonucunda kalan 4 adet parmak aslında bir bütündeki çeyrek kısımları simgeler. Ritimlerin tempoları ise kol hareketlerine göre belirlenir. (Sarıkaya, 2013, s.26).

3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2010 yılında Nilhan Erten tarafından tamamlanan “*İşitme Engelli Koklear İmplant Kullanıcısı Çocukların [Re]Habilitasyonunda Müziğin Pragmatik Kullanımı*” isimli Yüksek Lisans Tezinde koklear implantlı (Kİ) çocukların rehabilitasyonunda müzik sayesinde kazandıkları olumlu sonuçları incelenerek koklear implantlı çocukların rehabilitasyonlarında müziğin pragmatik rolünü kanıtlamak amaçlanmıştır. Sonuçlar, Kİ kullanıcısı çocukların ezgi anlama ve çalgı duyma gibi görevler açısından müzik testlerinde normal olarak işiten çocuklardan önemli derecede zayıf olduğunu gösterirken benzer çalışmalarda ise Kİ kullanıcılarının da olduğu koklear işitme kaybı olanların normal işiten çocuklar ile eşit derecede zamansal ayırım becerisine sahip olduğuna işaret edilmektedir. Çocukların bu süreçte müziğin bazı konularını anlamada az ilerleme gösterdiği görülse de ritmin sorunsuz şekilde algılanmasıyla hecelerın anlaşılmasında daha iyi sonuçlar alındığı gözlemlenmiştir. Bu çalışma araştırmamız açısından destekleyici olsa da müzik derslerinde kullanılacak yöntemler açısından yetersiz kalmaktadır.

2012 yılında Bilgehan Eren tarafından yayımlanan “*Müzik Eğitiminde Kaynaştırma Uygulamaları ve Orff-schulwerk*” isimli makalede kaynaştırma uygulamalarında en önemli ve en etkin kişinin eğitimci olduğu savunulmuştur. Orff-Schulwerk yönteminin kaynaştırma eğitiminde öğretmenlere yardımcı, öğrencilere kolaylaştırıcı ve olumlu tutum geliştirme açısından önemli olduğunu ve eğitimcilerin bu yöntem ve teknik içerisinde yer alan bilgileri materyalleri ve örnekleri kullanarak kendi bilgileriyle sentezlemesi gerekliliği ortaya konmuştur. Özellikle özel eğitim ve kaynaştırma uygulamalarında eğitimcilere yön gösterecek farklı yöntem ve tekniklere çok ihtiyaç vardır. Dolayısıyla bu makale, eğitimcilerin kendilerini yenilemesi ve bu alanda farklı yöntemler geliştirmesini vurgulaması açısından önemlidir.

2015 yılında Umut Yaymak tarafından yazılan “*Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı İşitme Engelli İlköğretim Okullarındaki Müzik Eğitiminde Kullanılan Yöntemler Üzerine Bir İnceleme*” isimli Yüksek Lisans tezinde, işitme engelli öğrencilere yönelik müzik eğitimi dersinde kullanılan yöntemlerin araştırılıp ulaşılan yöntemlerin düzeye uygun olarak kullanılmasıyla öğrencide nota, çalgı ve beğeni

eğitimi alanında hedef davranışlar oluşturmak amaçlanmıştır. Bu çalışma sonucunda işitme engelliler ilköğretim okullarında müzik eğitiminin, geliştirilen yöntemler ışığında ve bu yöntemlerin öğrencilerin düzeyine uygun eserlerde kullanılmasıyla, öğrenci, görme duyusu ve öğretmen birlikteliği ile başarılı olunabileceği tespit edilmiştir. İncelenen araştırmalar arasında kapsam ve hedefler açısından araştırmamıza en yakın tez çalışması olup yol gösterici olmuştur.

Pınar Çelik Demiray tarafından 2015 yılında yayımlanmış olan “*Türkiye’de ve Avrupa’da 2000-2013 Yılları Arasında Özel Gereksinimli Çocuklarla İlgili Yapılmış Olan Müzik Eğitimi Çalışmalarının Değerlendirilmesi*” isimli makalede Türkiye’de ve Avrupa’da özel gereksinimli bireylerde müzik eğitimi alanında hazırlanmış olan tez ve makale çalışmalarının incelenerek bu alanda yapılan çalışmaların genel çevresini görmek amaçlanmış ve literatür araştırması yapılarak veriler elde edilmiştir. Bu çerçevede doküman incelemesi yapılmış Türkiye ve Avrupa’da özel gereksinimli bireylerde müzik eğitimi üzerine yapılmış çalışmalar incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucu özel eğitim üzerine yapılan projelerin değerlendirilmesine ilişkin yeterli çalışma olmadığı görölmüştür.

Burcu Aktaş ve İlknur Çiftçi Tekinarslan tarafından 2016 yılında yapılan “*Müzik Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilere Yönelik Yaptıkları Öğretim Uyarlamalarının Belirlenmesi*” isimli makale çalışması kaynaştırma eğitiminde öğrenciler için müzik öğretmenlerinin yaptığı ve ortaya koyduğu çalışmaları nitel araştırma yöntemleri kullanarak incelemiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılan araştırmada çalışmaya katılan öğretmenlerin kaynaştırma öğrencilerine yönelik bir eğitim-öğretim yılı boyunca yapılan planlamalar, çalışmalar, kullanılan materyaller ve kendi geliştirdikleri yöntem ve teknikler saptanmaya çalışılmıştır. Araştırma sonrasında müzik öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi sürecinde çeşitli çalışmalar yaptıkları saptanmış, sözlü olarak dile getirilen bu çalışmaların bir ileriki aşamada gözlemsel olarak da yapılması önerilmiştir. Kaynaştırma kendi içerisinde birçok engel grubunu barındırmakta olup bu çalışmanın yeterli kapsamda ve ayrıntıda olmadığı görölmektedir.

2017 yılında Levent CANEN tarafından yapılan “*İşitme Engellilere Bas Frekansların Titreşimleri ile Ritim Öğretim Metodu*” isimli araştırma ile işitme engelli bireylerde ritim konusuna değinilerek bu konuda yöntemler geliştirmek ve

işitme engelli öğrencilere müzik eğitimi veren eğitimcilere yol göstermek amaçlanmıştır. Yapılan atölye çalışması ile araştırmacı tarafından bulunan yöntemin uygulanabilirliği test edilmiştir. Çalışma sonucunda ise bir öğretim metodu hazırlanmıştır. Bu çalışma işitme engelli öğrencilere eğitim veren öğretmenler ve yapılan araştırma çalışması için yol gösterici olmuştur.

2017 yılında Ayşe Sönmez tarafından tamamlanan “*Kaynaştırma Öğrencilerine Uygulanan Müzik Eğitime İlişkin Müzik Öğretmenlerinin Görüşleri*” Yüksek Lisans Tez çalışmasında, kaynaştırma öğrencilerinin almış oldukları müzik eğitiminin müzik öğretmenlerinin görüşleri alınarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Yapılan araştırma nitel araştırma veri toplama ve çözümleme tekniklerinin kullanıldığı betimsel bir. Araştırmadır. Araştırmanın örneklemini 2016-2017 eğitim öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı Ankara ili Pursaklar ilçesinde altı devlet ortaokulunda görev yapan dokuz müzik öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, öğretmenlerin lisans eğitimleri sırasında kaynaştırma eğitime ilişkin ders almadıkları, öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi konusunda bilgi eksikliklerinin olduğu, kaynaştırma öğrencisine müzik dersinde ayrıca zaman ayıramadıkları, öğretmenlerin pek çoğunun hazırlamaları zorunlu olmasına rağmen BEP hazırlamadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Varış ve Hekim tarafından 2017 yılında yapılmış olan “*Özel Gereksinimli Bireyler ve Müzik Eğitimi*” isimli makale çalışmasında özel gereksinimli bireylerin müzik eğitimi sürecinde yaşadıkları sorunlar, müzik eğitimi sürecine dahil olabilme durumları ve okul-çevre ilişkilerinde yaşadıkları sıkıntıları tartışmak amaçlanmıştır. Genel eğitim kurumlarının yanı sıra özel eğitim kurumlarında da yer alan özel gereksinimli bireylerin müzik eğitiminin niteliği, uygulanışı ve müzik eğitimcilerin durumu hakkında getirilen önerilerden bazıları şunlardır: Özel gereksinimli bireylere ilgi istek ve yetenek durumlarına göre edinebilecekleri meslekler tanıtılıp erken yaşta bilinçlendirilmelidir; müziğe ilgi duyan ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki özel gereksinimli bireyler ilgili eğitimcilerce müzik eğitime yönlendirilmelidir; özel gereksinimli bireylere verilecek müzik eğitiminde önemli bir rolü olan eğitimcilere uygun ve verimli ortam sağlanmalıdır; müzik eğitimcileri bu öğrenciler için en uygun kaynak ve materyalleri edinmeli ve bu alanda kendilerini geliştirmelidir; bu bireylere yetenek sınavlarında diğer bireylerle eşit imkânlar tanınmalı, bireylerin müziksel

yeteneği ve yeterlilikleri değerlendirilmelidir; mesleki müzik eğitimi veren bu kurumlarda özel gereksinimli bireyler için gerekli fiziki ortam sağlanmalıdır. Bu çalışmada da özel gereksinimli bireyler genel kapsamda ele alınmış ve yüzeysel açıdan değerlendirmeler yapılmıştır. Her özel gereksinim grubu kendi sorunları ve kendi gereksinimleri açısından farklılık göstermektedir.

2019 yılında Funda Ceylan ve Büşra Ceylan tarafından yayımlanan “*İşitme Engellilere Yönelik Ritim Ölçeğinin Geliştirilmesi*” isimli makalede işitme engelli çocuklarda ritim becerilerini ölçmek için işitme engelliler ritim becerisi ölçeği geliştirilmiş ve geçerlilik- güvenirliği sınanmıştır. Çalışma grubundaki çocukların işitme engelinden başka bir engellerinin olmamasına dikkat edilmiştir. Araştırmacı tarafından geliştirilen bu ölçme aracı için literatür taraması yapılmış ve uzman görüşlerine başvurarak 10 maddelik tartım kalıpları oluşturulmuştur. Bu ölçek, farklı yaş gruplarındaki işitme engellilere uygulanarak etkisi ölçülebilir. Bu ölçek diğer engel gruplarındaki bireylere de uygulanarak etkisi incelenebilir. Ölçek, daha fazla sayıda işitme engelli çocuğa uygulanarak yeniden değerlendirilebilir. İşitme engelliler ritim becerisi ölçeği işitme engelli çocukların ritim becerilerini ortaya koymayı hedefleyen bir ölçektir. Makalenin içeriği ayrıntılı ve kapsamlı olması açısından verimli ve faydalı olup çalışmamıza da önemli katkı sağlamış, özellikle ritim ve beden müziği ile ilgi kısımları destekleyici olmuştur. Makale sadece ritim konusunu esas aldığı için daha da geliştirilmeye uygun bir metot sunmaktadır.

2019 yılında Gülçe Eyüpoğlu tarafından tamamlanan “*Özel Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Müzik Öğretmenlerinin Bu Kurumlardaki Müzik Eğitimine ve Öğrencilere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*” isimli Yüksek Lisans Tez çalışmasında, Türkiye'deki özel eğitim kurumlarında görev yapan müzik öğretmenlerinin bu kurumlardaki müzik eğitimine ve öğrencilere yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Betimsel araştırmalardan tarama (*survey*) modeli kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin çoğunluğunun eğitim fakültelerinin müzik öğretmenliği bölümlerinden mezun olduğu, çoğunluğun hizmet sürelerinin fazla olmasına rağmen özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler için yeterli bilgiye sahip olmadıkları, araştırmaya katılan 80 müzik öğretmeninden yalnızca 12'sinin lisans döneminde özel eğitim dersi aldığı, 41'inin özel eğitim ile ilgili hizmet içi eğitime katıldığı ancak öğretmenlerin 54'ünün özel eğitime ihtiyacı olan

öğrencilere müzik dersi vermede kendini yeterli gördüğü, 26'sının ise kendini yeterli görmediği belirlenmiştir. Öğretim yöntem ve teknikleri hakkındaki bilgi yetersizliği ve öğrencilerin öğrenme kapasitelerindeki yetersizlikten dolayı öğretmenlerin kendilerini yetersiz gördüğü, özel eğitim kurumlarında çalışacak olan müzik öğretmenlerinin bu alanda eğitim almaları ve seminerlere katılarak kendilerini geliştirmeleri, öğrencilerin bireysel farklılıklarını önemseyerek buna göre öğretim plan ve programlarının düzenlenmeleri gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

2020 yılında yayımlanan Evgin Çay'ın “*Müzik Eğitimi Dersinin Özel Gereksinimli Öğrencilere Katkısının Özel Eğitim Öğretmenlerinin Görüşleriyle Belirlenmesi*” isimli makale çalışmasında, özel eğitim öğretmenlerinin görüşleri alınarak müzik dersinin özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler üzerinde olumlu etkileri incelenmiştir. Araştırmada nicel ve nitel araştırma yöntemleri bir arada kullanılmıştır. İki aşamada gerçekleştirilen araştırmanın nicel verilerinin toplandığı ilk aşama kolay ulaşılabilir durum örnekleme olup veriler kontrol listesi aracılığı ile toplanmış, frekans ve yüzde olarak hesaplanmıştır. İkinci aşamada ise, birinci aşamaya katılan toplam 30 öğretmenden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile nitel veriler toplanmıştır. Araştırma sonucuna göre araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğu müzik eğitimi dersinin, özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde gerekli olduğu, öğrencilerin sosyalleşmeleri ve kendilerini ifade etmelerinde destekleyici olduğuna yönelik görüş bildirmişlerdir. Öğrencilerin şarkı söylerken gerek öğretmenleri gerek arkadaşları ile etkileşimde bulundukları ve müzik dersinin bu anlamda iletişimde çok aktif rol sağladığını belirtmişlerdir. Müzik öğretmenlerinin değil de özel eğitim öğretmenlerinin konu hakkındaki yorumlarının incelenmesi açısından makale benzerlerinden farklılık göstermekte olup, müzik eğitiminin özel gereksinimli öğrenciler için sosyal ve akademik açıdan ne kadar önemli olduğunu tespit etmiştir.

4. YÖNTEM

4.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Keşfedilen olguların yorumlanması ve bu olgulara dair geliştirilen yöntem ve tekniklerin gözden geçirilmesi ve detaylı olarak incelenmesine araştırma denir (Güçlü, 2019, s. 53). Araştırma genel olarak bakıldığında temelinde problem çözmeye dayanır ve araştırma sonucunda ihtiyaç duyulan veriler toplanarak çözüm yolları geliştirilir (Karasar, 2019, s. 42).

Araştırma nitel bir çalışmadır. Doğal ortamda, araştırmacının aktif olduğu ve tümevarım ve tümdengelim veri analizinin uygulandığı ve daha detaylı ve bütüncül bir çalışmadır (Güçlü, 2019, s.24).

Bu çalışmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Literatür taramasının iyi olabilmesi için araştırılan konu hakkında yapılan çalışmaların tüm yönlerini ele alarak araştırılan konuda ele alınan problemin sınırlandırılarak amaç ve yöntemlerini daha net oluşturmak gerekir (Karasar, 2019, s.94).

Araştırma yaklaşım olarak nitel bir araştırma deseni olan durum çalışmasıdır. Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı bu yaklaşım bir olguyu kendi doğal çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana almaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.19).

4.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evreni Türkiye'deki MEB'e bağlı olan İşitme Engelliler Ortaokullarında görev yapmakta olan müzik (branş) öğretmenleridir.

Araştırmanın kapsam geçerliliği açısından Türkiye'deki İşitme Engelliler Ortaokullarında görev yapmakta olan müzik (branş) öğretmenlerinin tamamına ulaşmak hedeflendiği için örneklem=evren olarak bütünleşmiştir.

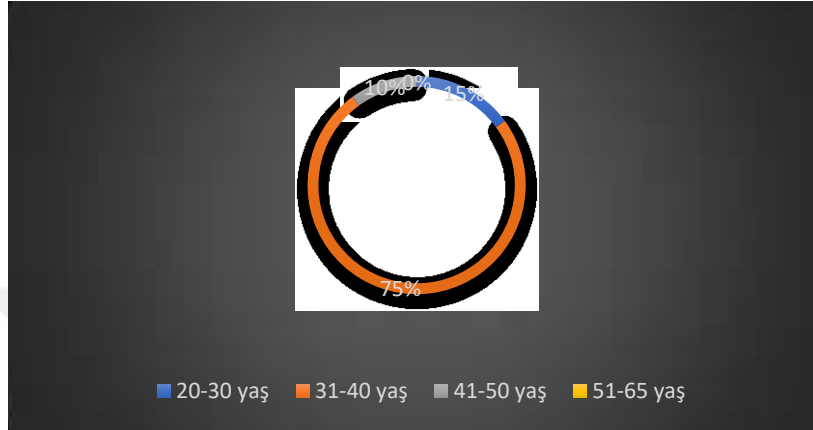
4.3. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU

Türkiye'deki çeşitli illerde MEB'e bağlı 30 adet İşitme Engelliler Ortaokulu bulunmaktadır. Dolayısıyla, verilerin söz konusu 30 öğretmene sorulacak sorular üzerinden toplanması hedeflenmiştir. Katılımcıların araştırmaya gönüllülük esasına

dayalı olarak katılması ve yapılan araştırmalar sonucunda bazı okullarda öğretmen olmaması sebebi ile 20 adet öğretmen (%66,6) ile araştırma gerçekleştirilmiştir.

Araştırmaya katılan eğitimcilerin Demografik bilgileri şu şekildedir:

1) Yaş Aralığı

Görsel 4.1. Çalışmaya katılan müzik öğretmenlerinin yaş aralığı

Araştırmaya katılan öğretmenlerinin 3'ünün (%15) 20-30 yaş aralığında, 15'inin 31-40 yaş aralığında (%75), 2'sinin (%10), 41-50 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Tabloda görüldüğü üzere 51-65 yaş aralığında müzik eğitimcisi bulunmamaktadır. 31- 40 yaş aralığında öğretmenlerin çoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir.

2) Eğitim Durumu

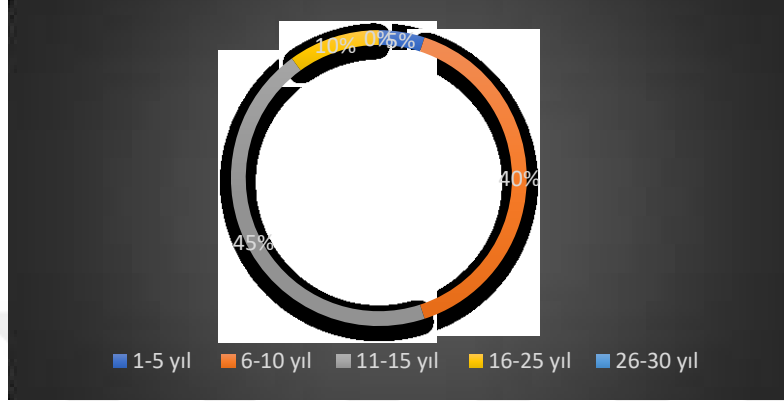
Görsel 4.2. Çalışmaya katılan müzik öğretmenlerinin eğitim durumları

Araştırmaya katılan öğretmenlerinin 15'inin (%75) lisans eğitimini, 5'inin (%25) yüksek lisans eğitimini tamamladığı görülmektedir. Tabloda görüldüğü üzere doktora

eğitimini tamamlayan eğitimci bulunmamaktadır. Yüksek lisans eğitimini tamamlayan bir eğitimcinin tez konusunun işitme engelliler üzerine olduğu gözlemlenmiştir ve bu tez çalışması araştırmama fayda sağlamıştır.

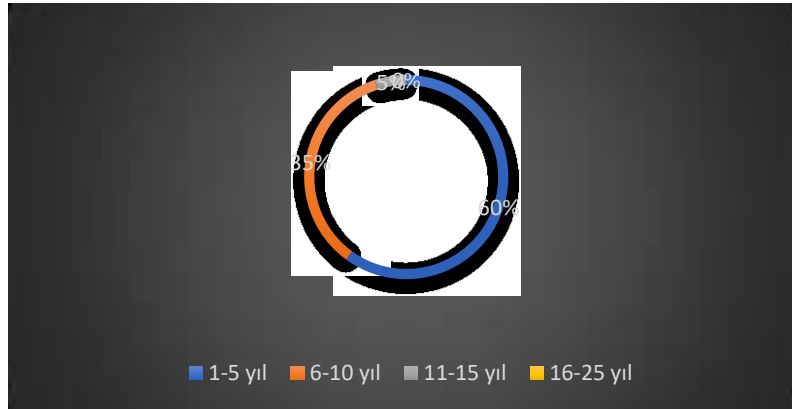
3) Meslekte Çalışma Yılı

Görsel 4.3. Çalışmaya katılan müzik öğretmenlerinin çalışma yılı bilgisi

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 1'inin (%5) 1-5 yıl arasında, 8'inin (%40) 6-10 yıl arasında, 9'unun (%45) 11-15 yıl arasında, 2'sinin (%10) 16-25 yıl arasında bu mesleği yapmakta olduğu görölmektedir. Tabloda göröldüğu üzere 26-30 yıldır bu mesleği yapan müzik eğitimcisi bulunmamaktadır.

4) Çalıştıkları Kurumda Çalışma Yılı

Görsel 4.4. Çalışmaya katılan müzik öğretmenlerinin bulunduğu kurumda çalışma yılı bilgisi

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 12'sinin (%60) 1-5 yıl arasında, 7'sinin (%35) 6-10 yıl arasında, 1'inin (%5) 11-15 yıl arasında şu an görev yaptıkları kurumda çalıştıkları görölmektedir. Tabloda göröldüğu üzere 16-25 yılları arasında aynı

kurumda çalışan eğitimci bulunmamaktadır. Verilen yanıtlar incelendiğinde işitme engelliler ortaokullarında görev yapan eğitimcilerin 1-5 yıl aralarında daha çok olması bu kurumlarda öğretmen değişikliklerinin çok olduğunu göstermektedir. Bu durum, eğitim sürecinde zorluk yaşayan öğretmenlerin okullarında devam etmediğine okul değiştirdikleri ihtimalini akla getirmektedir.

4.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmanın durum çalışması için gerekli olan bilgiler, MEB tarafından yayımlanan kaynaklar, işitme engellerin eğitime yönelik yayınlanmış ilgili kitaplar, tezler, makaleler ve internet kaynaklarından elde edilmiştir.

Araştırmanın özgün amacı doğrultusunda toplanması ve analiz edilmesi öngörülen veriler ise, görüşme formu biçiminde Google Formlar aracılığıyla ilgili müzik öğretmenlerine ulaştırılan yarı yapılandırılmış sorulara yine aynı platform üzerinden verilen cevaplarla elde edilmiştir. Formların elektronik ortamda doldurulması, ilgili dönemde yaşanan pandemi sürecinde araştırmacı ve formu dolduran eğitimcilere kolaylık sağlamıştır. Böylece, gönüllü olan tüm katılımcılara söz konusu yöntemin uygulanması şeklinde veri toplama süreci yürütülmüştür. Çalışmaya hedeflenen 30 öğretmenin 20'si gönüllü olarak katılım sağlamış ve verilen cevaplar değerlendirilmiştir.

4.5. VERİLERİN ANALİZ EDİLMESİ

Türkiye’de bulunan işitme engelliler ortaokullarında görev yapan öğretmenlere yönelik yarı yapılandırılmış görüşme formu olarak hazırlanan 35 adet açık uçlu sorular yöneltilmiş, toplanan veriler betimsel analiz ve içerik analizi ile çözümlenmiştir. Veriler tema ve alt temalara ayrılarak kodlamalarıyla birlikte tablolastırılmıştır ve yanıtlar nitel veri çözümleme teknikleri doğrultusunda analiz edilerek yorumlanmıştır. Türkiye’deki MEB’e bağlı olan İşitme Engelliler Ortaokullarında görev yapmakta olan müzik (branş) öğretmenleri araştırmanın çalışma grubu olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın analiz sürecinde öncelikle toplanan veriler tasnif edilmiştir. Daha sonra tüm veriler için ana temalar belirlenmiş ve ardından alt tema oluşturulmuştur. İç içe oluşturulmuş sorular için iki ayrı ana tema oluşturularak elde edilen verilerde her iki

temaya da cevap veren eğitimciler için tabloların alt kısmında açıklamalar yapılmıştır. Toplanan veriler betimsel analiz yöntemlerine göre analiz edilmiştir. Betimsel analiz önce çerçeve oluşturma, sonra oluşan temalara göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamalarından oluşur. Tablo ve yorumlama kısmında öğretmenlerin cevapları doğrultusunda yüzdelik oranlara göre saptamalarda bulunulmuş, örnek görülen bazı cevaplar daha ayrıntılı şekilde ele alınarak incelenmiştir. Görüşme sorularında en son soru detaylı incelemeye alınmamıştır.

5. BULGULAR VE YORUM

5.1. İŞİTME ENGELLİLER ORTAOKULLARINDA UYGULANAN MÜZİK EĞİTİMİ SÜRECİNİN GENEL DURUMUNA İLİŞKİN BULGULAR

Soru: Çalıştığınız kurumu tercih etme sebebiniz nedir? (Zorunlu veya isteğe bağlı/ İsteğe bağlı ise neden?)

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
Çalıştığı Kurumu Tercih Etme Nedeni	Zorunlu	7	%35	MÖ1, MÖ6, MÖ8, MÖ16, MÖ17, MÖ20
	İsteğe Bağlı	12	%60	MÖ2, MÖ3, MÖ4, MÖ5, MÖ7, MÖ9, MÖ10, MÖ11, MÖ13, MÖ15, MÖ18, MÖ19
	Tesadüf	1	%5	MÖ12

Tablo 1.1. Müzik öğretmenlerinin çalıştığı kurumu seçme durumları

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 7'sinin (%40) çalıştığı kurumu zorunlu olarak seçtiği, 12'sinin (%55) isteğe bağlı olarak çalıştığı kurumu seçtiği görülmektedir. 1 eğitimci (%5) ise tesadüfen çalıştığı kuruma geldiğini söylemektedir. Yüzdelik olarak isteğe bağlı seçeneğinin çok olması işitme engelli ortaokullarında müzik eğitimi sürecinin zorluğuna rağmen öğretmenlerin kendi isteklerine bağlı olarak bu okulları seçtiklerini göstermektedir.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklerle yer verilmiştir.

İsteğe bağlı. Daha öncede başka bir engel grubu ile ilgili okulda çalışmışım ve tecrübe etmişim. Tayin zamanı normu olan okullardan bir tanesiydi ve birçok kişinin okula ön yargı ile bakmasından dolayı, konumu merkezi olan bu okula diğer branşlar arkadaşlarıma göre daha düşük bir puanla tayin oldum. (MÖ7)

İsteğe bağlı. Sebebi ise ders saatinin normal okullara göre fazla olması ve bu halde norm fazlası olmayacak olmam. (MÖ18)

Engelliler üzerinde müziğin olumlu etkileri olduğunu düşünüyorum bu nedenle kendi isteğimle atandım. (MÖ9)

Soru: Çalıştığınız kurumda (kadrolu, görevlendirme veya ücretli) görev durumunuz nedir?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
Çalıştığı Kurumda Kadro Durumu	Kadrolu	19	%95	MÖ1, MÖ2, MÖ3, MÖ4, MÖ5, MÖ6, MÖ7, MÖ8, MÖ9, MÖ10, MÖ11, MÖ12, MÖ13, MÖ14, MÖ16, MÖ17, MÖ18, MÖ19, MÖ20
	Görevlendirme	1	%5	MÖ15
	Ücretli	-	-	-

Tablo 1.2. Öğretmenlerin çalıştığı kurumda (kadrolu, görevlendirme veya ücretli) görev durumu

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 19'unun (%95) çalıştığı kurumu kadrolu olduğu, 1'inin (%5) çalıştığı kurumda görevlendirme olarak çalıştığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin yüksek oranda çalıştıkları kurumda kadrolu olarak çalışması, öğretmenlerin kendilerini okula ait hissederek daha verimli ve daha özenli bir çalışma ortamı oluşturması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklerle yer verilmiştir.

Kadrolu olarak çalışıyorum. (MÖ16)

Görevlendirme çalışıyorum. (MÖ15)

Soru: Okulunuzda müzik dersleri haftalık olarak kaç saattir?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
Haftalık Müzik Ders Saati	Her sınıf için haftalık 2 ile 4 saat arası	15	%75	MÖ1, MÖ2, MÖ3, MÖ4, MÖ5, MÖ7, MÖ8, MÖ10, MÖ12, MÖ13, MÖ14, MÖ16, MÖ18, MÖ19, MÖ20

Haftalık toplam 10 ile 21 arası	5	%25	MÖ6, MÖ9, MÖ11, MÖ15, MÖ17

Tablo 1.3. Öğretmenlerin bulundukları okullardaki haftalık müzik ders saatleri

Verilen yanıtlar incelendiğinde, araştırmaya katılan eğitimcilerin 15'i (%75) haftalık ders saati süresinin zorunlu 2 saat olduğunu ancak arttırmalı ders saatleri ile 4 ü bulabildiği söylenmektedir. Bazı eğitimcilerin ise haftalık toplam ders saatlerini yazdığı görülmektedir. Bu bağlamda elde edilen bulgular zorunlu ders saati süresinin 2 saat olduğu ancak seçmeli açılan dersler ile artırma gidilebileceği göstermektedir. Haftalık toplam ders saatleri sınıf şube sayılarına göre değişmektedir.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklere yer verilmiştir.

Tüm ortaokul sınıflarında haftada 2 ders saati zorunlu, ayrıca seçmeli ders olarak seçilmesi durumunda artı 2 ders saati daha yapabiliyor. (MÖ7)

Birime göre değişiyor. 2 ila 4 saat arasında olmaktadır. (MÖ5)

Soru: Okulunuzda ortaokul kademesinde sınıflarda öğrenci sayıları nedir?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
Öğrenci Sayıları	Her sınıfta 4 ile 10 arası	16	%80	MÖ1, MÖ3, MÖ4, MÖ6, MÖ7, MÖ8, MÖ9, MÖ11, MÖ12, MÖ14, MÖ15 MÖ16, MÖ17, MÖ18, MÖ19, MÖ20
	Okulda toplam 11 ile 20 arası	2	%10	MÖ2, MÖ13
	Okulda toplam 28	1	%5	MÖ5
	Okulda toplam 60	1	%5	MÖ10

Tablo 1.4. Çalışmaya katılan müzik öğretmenlerinin bulundukları okulda öğrenci sayıları

Araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin 16'sının (%80) verdiği cevabın incelendiğinde bir sınıfta toplam öğrenci sayılarının 1-10 kişi ile sınırlı olduğunu görülmektedir. Bazı eğitimciler okul bünyesinde toplam öğrenci sayılarını yazmış olsalar bile sınıf bazında değerlendirildiğinde “MÖ7” örneğinde görüldüğü üzere bir sınıfta en fazla 10 öğrenci olduğu bilgisi ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla öğrencilerle birebir iletişim ve her öğrencinin bireysel farklılıklarını ele alabilecek bir eğitim ortamının oluşabilmesi mümkün gözükmemektedir. Engel gruplarında eğitim veren kurumlarda öğrenci sayılarının az olması öğretmenin öğrencileri her anlamda tanımaları ve kazanımları bireysel farklılıkları gözeterak oluşturmaları açısından önemli olabileceği düşünülmektedir.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklere yer verilmiştir.

Engelli okullarında bir sınıfta en fazla 10 öğrenci olabiliyor. Bizim okulumuzda ise değişen olmakla birlikte ortalama 5'er öğrenci bulunmaktadır. (MÖ7)

Her sınıf ortalama 5 ile 7 arasında değişiyor. (MÖ18)

3, 5 ve 7 öğrenci arasında değişiyor. (MÖ3)

Soru: Okulunuzda müzik dersleri için düzenlenmiş ayrı bir sınıf var mıdır?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
Okullarda Müzik Derslik Durumu	Var	10	%50	MÖ3, MÖ5, MÖ7, MÖ10, MÖ11, MÖ12, MÖ13, MÖ15, MÖ19, MÖ20
	Yok	10	%50	MÖ1, MÖ2, MÖ4, MÖ6, MÖ8, MÖ9, MÖ14, MÖ16, MÖ17, MÖ18

Tablo 1.5. İşitme engelliler ortaokullarında müzik sınıfı durumu

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cevapları incelendiğinde, 10'u (%50) müzik dersine ait bir müzik sınıfı olduğunu, 10'u (%50) ise müzik dersine ait bir sınıf olmadığını söylemektedir. Müzik eğitiminde derslerin verimli ve aktif işlenmesi için materyal çeşitliliği önemli olmaktadır. Mesleki eğitim sürecinde çeşitli çalgılar ile mesleki gelişimine katkı sağlamış öğretmenler çalışmak için atandıkları kurumlarda bir müzik dersliğine ihtiyaç duyabilmektedir. Bir müzik dersliği olan okullarda

müzik sınıfları çalgı ve materyal açısından daha zengin olduğu söylenebilmektedir. Fakat sınıfı olmayan okullarda öğretmen çalgı ve materyalleri kendisi taşımak zorunda kaldığı için bu imkanları oluşturmada zorluk yaşayabilmektedirler. İncelenen cevaplar bize %50 oranda sınıfa sahip işitme engelliler ortaokulu olduğunu göstermektedir. Özellikle engel gruplarından oluşan okullara bire bir öğrenci odaklı verilen eğitimlerde müzik eğitimine ait bir derslik daha da ihtiyaç haline gelebilmektedir.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklere yer verilmiştir.

Var. Bu sene içerisinde hazırlandı. (MÖ5)

Evet var. (MÖ13)

Hayır yok. (MÖ16)

Hayır. (MÖ9)

Soru: Sınıfınızda öğretim ortamı için yaptığınız düzenlemeler nelerdir?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
Sınıf İçi Yapılan Düzenlemeler	Yok	3	%15	MÖ1, MÖ8, MÖ13
	Görsel pano hazırlama ve renkleri kullanma	7	%35	MÖ2, MÖ7, MÖ9, MÖ11, MÖ12, MÖ18, MÖ20
	Yapılan etkinliklere göre sıra düzeni oluşturma	4	%20	MÖ3, MÖ4, MÖ6, MÖ17
	Enstrümanlar	6	%30	MÖ5, MÖ10, MÖ14, MÖ15, MÖ16, MÖ19

Tablo 1.6. Müzik öğretmenlerinin sınıf içi yaptığı düzenlemeler

Verilen yanıtlar incelendiğinde, 3 adet müzik öğretmenin (%15) sınıf düzenlemesi yapmadığı görülmektedir. 7 adet müzik öğretmenin (%35) görsel panolar hazırlayarak öğrencilerin dikkatini çekecek şekilde sınıf ortamları oluşturdukları ve bu ortamları oluştururken renklerle müzik olgusundan faydalandıkları görülmektedir.

4 eğitimci (%20) yaptıkları etkinliklere ve konulara göre sınıfta oturma düzenleri oluşturduklarını söylemektedir. “MÖ7” örneğinde görüldüğü üzere öğrencilerin işitme kaybı derecesine göre oturma düzenlerinin oluşturulduğu görülmektedir. Bu sayede öğrenciler ile enstrüman çalarken göz kontağı kuran eğitimci öğrenciler ile bir uyum yakalamaya çalıştığını ifade etmektedir. Tablo 1.5.’e göre verilen cevaplarda öğretmenlerin %50 oranında sınıfı olmaması sebebi ile materyal oluşturma ve sınıf düzeninde zorluklar yaşandığı düşünülmektedir. Enstrümanlar ile sınıfta düzen oluşturan öğretmenlerin okulda kendilerine ait müzik derslikleri olduğu elde edilen bulgular incelendiğinde görülmektedir.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklerle yer verilmiştir.

İşitsel olarak ulaşamadığımız noktaları desteklemek için görsel ve matematiksel destekli çalışmalar yapıyoruz. Bunun için aktif olarak akıllı tahtaları kullanarak hazırlanan ya da hazırladığım materyallerden yararlanıyorum. Öğrenciler için enstrüman seçimi olarak ise çoğunlukla ritim çalgıları ve kullanım ve ulaşım kolaylığı açısından melodika kullanıyorum. Total işitme kaybı olan öğrenciler ile aynı anda enstrümanları çalmak istediğimizde uyum problemi en büyük sorun olduğu için, bütün öğrenciler ile tam olarak göz teması kurabileceğim bir oturma düzeni ayarlıyorum. (MÖ7)

Sınıflar her ders ortak olduğundan dolayı görsel anlamda bazen panoları kullanabiliyorum. Ayrı bir müzik sınıfı olmadığı için enstrüman ve öğretim materyalleri kullanımında sıkıntı yaşıyorum. (MÖ18)

Ders içinde kullanmak için temin edilen enstrümanlar (Orff çalgıları, piyano, gitar) ve etkinliklerimizi uygulayabileceğimiz yeterli alanımız mevcut. (MÖ19)

Müzik dersi için çeşitli ritim çalgıları almak duvarlara müzikle ilgili görseller asmak. (MÖ12)

Soru: Okulunuzda müzik derslerinde kullanmak üzere derse uygun yeterli materyal (çalgı, vb.) mevcut mudur? Varsa nelerdir?

	Alt Tema	f	%	Kodlar
Tema 1				
Derse uygun materyal durumu	Var	16	%80	MÖ1, MÖ2, MÖ3, MÖ4, MÖ5, MÖ6, MÖ7, MÖ8, MÖ9, MÖ10, MÖ11, MÖ13, MÖ14, MÖ18, MÖ19, MÖ20

	Yok	4	%20	MÖ12, MÖ15, MÖ16, MÖ17
Tema 2	Ritim çalgıları, Orff çalgıları ve melodika	9	%56,25	MÖ3, MÖ4, MÖ5, MÖ6, MÖ7, MÖ9, MÖ11, MÖ18, MÖ20
	Org ve bando çalgıları	5	%31,25	MÖ1, MÖ2, MÖ8, MÖ13, MÖ10
Materyal seçeneği	Kendi çalgıları	1	%6,25	MÖ14
	Piyano, gitar ve orff çalgıları	1	%6,25	MÖ19

*Soru iki kısımda incelendiği için materyali bulunan 16 öğretmenden alınan cevaplar kendi içerisinde yüzdelik dilimde hesaplanarak incelenmiştir.

Tablo 1.7. Okullarda bulunan materyal durumu

Verilen yanıtlar incelendiğinde, araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin 16'sının (%80) yeterli materyale sahip olduğu, 4'ünün (%20) ise yeterli materyale sahip olmadığı tespit edilmektedir. Kullanılan materyaller içerisinde yer alan enstrümanların çoğunluğunun orff ve ritim enstrümanları ile melodika olduğu görülse de 5 müzik öğretmenin (%25) ritim çalgılarının yanı sıra org enstrümanını da kullandığı görülmektedir. İşitme engelli öğrencilerde engelin sadece duyuşsal olması ve görmeyle ilgili herhangi bir durum oluşmaması durumunda tuşlu, nefesli ve perdeli çalgıların da öğretilmesi mümkün olabilmektedir. Bedensel olarak ritmi hissederek belirli bir metronomda öğrenciler enstrümanlar ile dikte yapabilecekleri ancak perdesiz ve sadece duyuşa dayalı çalgılar için ise bu durum daha zor olabileceği düşünülmektedir. “MÖ19” örneğinde perdeli bir çalgı olan gitarın da kullanıldığı görülmektedir. Bu soruda verilen cevaplar göstermektedir ki katılımcı öğretmenler çoğunluk olarak sadece ritim çalgıları ile sınırlı kaldığı görülmektedir.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklere yer verilmiştir.

Okula ilk başladığım zamanlarda enstrüman ve materyal sıkıntısı çoktu idare ile görüşmelerim sonrasında okula orff setleri aldırıldım, fakat hala yeterli materyal donanımına sahip değilim. (MÖ18)

Kullanabileceğim materyaller var. Lakin daha fazla da olabilir. Çeşitlilik açısından. Çalgı yok maalesef. Sadece vurmali 2 enstrümanım var. (MÖ4)

Evet. Piyano, gitar, orff çalgıları mevcut. (MÖ19)

Özel eğitim sınıfında Sadece ritimli çalgılar mevcut (markası, zil, dümbelek, def v.b.) (MÖ9)

Mevcut. Melodika, marakas, ksilofon, ritim, çubukları, çelik üçgen, zil. (MÖ6).

Derse uygun yeterli materyal bulunmamaktadır. (MÖ15)

Çok sayıda değil benim kendi çalgılarım var. (MÖ14)

Bazı vurmali el çalgıları ve melodikalar. (MÖ5)

Soru: Kendi geliştirdiğiniz öğretim materyalleri var mıdır? Var ise nelerdir?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
Tema 1 Kendi geliştirdikleri çalgı durumu	Var	12	%60	MÖ2, MÖ3, MÖ5, MÖ7, MÖ10, MÖ11, MÖ13, MÖ15, MÖ16, MÖ18, MÖ19, MÖ20
	Yok	8	%40	MÖ1, MÖ4, MÖ6, MÖ8, MÖ9, MÖ12, MÖ14, MÖ17
Tema 2 Geliştirdikleri çalgılar	Renklerle nota öğretimi	1	%8,3	MÖ2
	Beden perküsyonu kullanımı	1	%8,3	MÖ3
	Artık materyallerden ritim çalgıları üretimi	8	%66,8	MÖ5, MÖ10, MÖ11, MÖ13, MÖ15, MÖ18, MÖ19, MÖ20
	Parmak numaraları ile öğretim	1	%8,3	MÖ7

İnternet üzerinden takip edilen programlardan faydalanma	1	%8,3	MÖ16

* Soru iki kısımda incelendiği için kendi geliştirdikleri materyali bulunan 12 öğretmenden alınan cevaplar kendi içerisinde yüzdelik dilimde hesaplanarak incelenmiştir.

Tablo 1.8. Öğretmenlerin geliştirdikleri materyaller

Araştırmaya katılan müzik öğretmenlerin bu soruya verdiği cevaplar incelendiğinde, 8'inin (%40) kendi geliştirdiği materyal olmadığını belirttiği, 12'sinin(%60) ise kendi geliştirdikleri materyaller olduğu gözlemlenmektedir. Ancak kendi materyallerini geliştirdiğini söyleyen 12 müzik öğretmeninden 8'i (%66,8) artık malzemelerden oluşturdukları ritim çalgılarını belirtse de diğer örneklerde müzik eğitiminde kullanılan yöntemlerden bahsedildiği görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında zaman yeterince farklı ve öznel çalışmalara rastlanmamaktadır.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklerle yer verilmiştir.

Kendi geliştirdiğim öğretim materyalleri yok fakat artık materyallerden yapılan ritim çalgıları öğrenciler için faydalı ve etkili oldu, derslerde kullanıyoruz. (MÖ18)

Tabi ki de var. Hatta çoğu zaman öğretim materyallerini kendimiz geliştirmek durumundayız. Her öğrencinin işitme kaybı seviyesi farklı olmasından dolayı, hepsine hitap edebilecek ortak bir çalışma bulmak gerekiyor. Örnek vermek gerekirse, bir şarkıyı melodika ile öğretirken bazı öğrenciler diğer okullardaki gibi notalar ve süreleri öğretilerek çalabilirken, bazı öğrenciler (özellikle total işitme kaybı olanlar) şarkının parmak numaraları ve süreleri yazılarak ve öğretmenle beraber aynı anda yapılan çalışmalarda daha iyi verim göstermekte. Zaman zaman gruplara öğrenimine göre farklı çalışmalar yaptırırsak ta genel olarak en dezavantajlı gruba uygun çalışmayı tüm sınıfa uygulamaya çalışıyoruz. (MÖ7)

Bunu kendim geliştirdiğim tam olarak söylenemez ama özellikle bu covid günlerinde daha çok beden perküsyonunu kullanıyorum. (MÖ3)

Ritimsel çalışmalar yapabileceğimiz atık malzemelerden oluşturduğumuz ritim çalgılarımız. (MÖ15)

Soru: İşitme engelli öğrencilerin müzik derslerine olan istek ve ilgi durumu nedir?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
İşitme engelli öğrencilerin müziğe olan ilgi ve istek durumları	Orta seviye	5	%25	MÖ1, MÖ8, MÖ13, MÖ14, MÖ20
	Güzel, ilgililer	8	%40	MÖ2, MÖ3, MÖ6, MÖ11, MÖ12, MÖ15, MÖ18, MÖ19
	Çok istekliler	5	%25	MÖ4, MÖ7, MÖ10, MÖ16, MÖ17
	Sınıflara göre değişiklik gösteriyor	1	%5	MÖ9
	Cevapsız	1	%5	MÖ5

Tablo 1.9. İşitme engelli öğrencilerin müzik dersine olan ilgi ve istek durumu

Verilen yanıtlar incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerden 5'i (%25) öğrencilerin normal seviye de istekli olduklarını söylerken 8'inin (%40) işitme engelli öğrencilerin müzik derslerine ilgili olduklarını söylediği görülmektedir. 5 öğretmen (%25) ise öğrencilerin müzik dersine karşı çok istekli olduklarını söylemektedir. "MÖ9" sınıf kademelerine göre 5 ve 6. Sınıf öğrencilerinin oyun çağında oldukları için müzik derslerini eğlenceli buldukları ve bu yüzden de istekli oldukları ancak 7 ve 8. Sınıfların ise işitme eyleminin olmayışından dolayı kendilerini yeterli bulamadıkları ve derslere ilginin azaldığı belirtmektedir. Toplumda yaşayan bireylerde yeni öğrenilecek bir konu, yeni okunacak bir kitap, yeni gidilecek bir yol gibi yeni olan her şey için bir önyargı olabilmektedir. Ancak işitme engelli öğrencilerde müzik dersi öğrenciler için hem yeni hem de zor gözükse de öğretmenler her öğrencinin ilgi ve istek durumuna göre bu süreci kolaylaştırabilmektedirler. Verilen cevaplar incelendiğinde öğrencilerin başarıma duygusunu tattıktan sonra dersleri sevebildikleri söylenmektedir. Özellikle oyun çağının son döneminde olan 5. ve 6. sınıf öğrencileri, farklı ve yaratıcı çalışmalar ile genel olarak müzik dersine ilgi duymaktadır.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklere yer verilmiştir.

Kesinlikle tahmin edildiğinden çok daha fazla. Hatta başardıklarını hissettiklerinde çok daha fazla motive oluyorlar. Ayrıca dışarıdaki kişiler için, işitme engelliler bireylerin müzik derslerinde yaptıkları, diğer derslere göre çok daha fazla ilgi uyandırmakta. (MÖ7)

Oyuna odaklı oldukları için alt sınıflar (5_6) kimi zaman (isteksizlik) kimi zamanda eğlenceli bulsa da daha üst sınıflar (7-8) bazen kendilerini yetersiz buldukları yeterince duymadıklarını düşündükleri için önyargılı isteksiz kimi zaman eğlenceli istekli ve mutlu buluyor. Düz ortaokullarda ve işitme engelsiz öğrencilerde bu durum tam tersinedir. (5_6) sınıflar istekli (7-8) sınıflar sınıf odaklı isteksiz oluyor. (MÖ9)

Diğer öğrencilerin aksine işitme engelli öğrencilerin müzik dersine ilgisi ve isteği daha fazla. (MÖ16)

Başarı durumlarına göre istek ve ilgi durumlarında artış olmaktadır, duygusal anlamda diğer çocuklara göre farklı olan bu öğrenciler ufak bir başarıda bile daha istekli ve mutlu olmaktadır. Ayrıca sınıfta grup olarak yapılan müzik etkinliklerinde daha istekli oldukları söylenebilir. (MÖ18)

Soru: Öğrencilerin müzik derslerinde işlenen konuları algılama ve anlama durumları nedir?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
Öğrencilerin işlenen konuları anlama ve algılama durumu	Cevapsız	1	%5	MÖ5
	Orta seviye	6	%30	MÖ1, MÖ8, MÖ12, MÖ15, MÖ16, MÖ20
	İyi	8	%40	MÖ2, MÖ4, MÖ6, MÖ7, MÖ9, MÖ10, MÖ17, MÖ19
	Teorik konularında olmasa da ritim konularında iyi	2	%10	MÖ3, MÖ18
	Duyamadıkları için yetersiz	3	%15	MÖ11, MÖ13, MÖ14

Tablo 1.10. Öğrencilerin müzik derslerinde işlenen konuları algılama ve anlama durumu

Verilen yanıtlar incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin 8'i (%40) öğrencilerin konuları anlama konusunda sıkıntı yaşamadığını belirtmektedir. Genel olarak müfredata uyum sağladıkları, zaten konuların BEP' e göre işlendiği bu sebeple öğrencilerin genel konuları anlayabildikleri söylenmektedir. 6 öğretmenin (%30) ise öğrencilerde orta seviyede algılama olduğunu belirterek bazı konuları anlama konusunda sıkıntılar yaşandığını söylediği görülmektedir. Bireysel farklılıklardan dolayı öğrencilerin konuları algılama düzeylerinde de farklılıklar olduğu araştırmaya katılan öğretmenler tarafından belirtilmektedir. Diğer eğitimciler ise öğrencileri anlama ve algılamada zorluklar yaşandığını, işitme engelli bir öğrencinin işitsel kazanımlarda zorlanabileceğini ancak vücudunda hissettiği her şeyin onun için anlam kazandığını söylemektedir. Dolayısıyla işitme

engelli öğrencilerin algılama ve anlaması için önce o konuya dair kazanımı gerçekten vücudu ile hissetmesinin gerekli olduğunu söylemektedirler. Fakat öğrencilerin sadece dersleri algılama düzeyleri değil aynı zamanda işitme düzeyleri de farklı olduğu için öğretmenlerin bu anlamda görevleri daha da zorlaşmaktadır.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklere yer verilmiştir.

Durumu iyi öğrencilerin algıları gayet açık net ancak normal MEB müfredatı konularını değil onların benzeri ve seviyelerine uygun konuları seçip işliyorum. Anlama ve algılamaları her öğrencide bireysel farklılıklarından ötürü parmak izi gibi tamamen farklılık gösteriyor sınıfların tamamı için aynıdır diyemeyiz. Kimi öğrenci yaparak yaşayarak kimi öğrenci alt yazılı video görselini okuyarak veya ağız okuyarak kimisi sadece işaret dili ile iletişim kurabiliyor. Kendini sözlü ifade edebilen ender sayıda öğrenci mevcut. (MÖ9)

Dersler seviyelerine ve durumlarına uygun işlendiği için herhangi bir problem yaşamıyorlar. (İşitme ile beraber diğer engel gruplarından birinde engelli olan öğrenciler ise zaman zaman algılama, anlama ve uygulamada problemler yaşamakta). (MÖ7)

Olabilirdiğinde temel konular BEP planına alındığı için genelde anlıyorlar. (MÖ12)

5.2. İŞİTME ENGELLİLER ORTAOKULLARINDA MÜZİK EĞİTİMİ DERSLERİNDE KULLANILAN YÖNTEMLERE İLİŞKİN BULGULAR

Soru: Öğrencilerin genel müzik eğitiminde kullanılan yaygınlaşmış çeşitli eğitim yöntemleri mevcuttur. (Orff, Kodaly v.b.) Bunların arasında sizin işitme engelli çocuklar için kullandığınız bir yöntem var mıdır?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
	Orff yöntemi	11	%55	MÖ1, MÖ3, MÖ4, MÖ7, MÖ8, MÖ11, MÖ13, MÖ15, MÖ16, MÖ19, MÖ20
İşitme engelli öğrenciler için kullanılan yöntemler	Renklerle öğretimi	nota 1	%5	MÖ2
	Konulara göre değişkenlik gösteriyor, çoğunu kullanıyorum.	göre 3	%15	MÖ5, MÖ9, MÖ14

Beden Müziği	2	%10	MÖ6, MÖ18
Kodaly yöntemi	1	%5	MÖ10
Yok	2	%10	MÖ12, MÖ17

Tablo 2.1. Kullanılan müzik eğitimi yöntemleri

Verilen yanıtlar incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerden 11 eğitimcinin (%55) orff yöntemini kullandıkları görülmektedir. “MÖ2” renklerle müzik öğretimi metodunu kullandığını söylemektedir. “MÖ18” ve “MÖ6” örneklerinde görüldüğü üzere derslerde beden müziği kullanımı da öğretmenler tarafından yapılmaktadır. 1 eğitimcinin (%5) ise Kodaly yöntemi kullandığı görülse eğitimcilerin büyük oranda orff yönteminin kullanıldığı görülmektedir.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklere yer verilmiştir.

Orff yöntemini uygulamaya çalışıyorum. (MÖ1)

Orff çalgılarıyla yapılan orff yöntemini kullanıyorum. Bu yöntemle çalgı öğretimi uygulamalarını gerçekleştiriyorum ve bu sayede vurmali, üflemeli ayrımını yaptırabiliyorum. (MÖ16)

Orff yönteminin genel olarak uygulanabilirliği daha yüksek ama özellikle işitme engelli öğrenciler için gösterip yaptırma ve taklit etme yöntemlerini daha çok kullanıyoruz. (MÖ7)

Beden müziği etkin olarak kullanıyorum ayrıca orff yöntemi ve orff çalgılarını öğrencilerimle nerede ise her ders kullanıyorum. (MÖ18)

Renkleri kullanıyorum. (MÖ2)

Hiçbirini kullanmıyorum. (MÖ17)

Soru: İşitme engelli öğrencilerin müzik eğitimi konusunda Türkiye’de ve dünyada yapılmış uygulamalar hakkında bilginiz var mı? Eğer varsa bunlar arasında sizin kullandığınız yöntem ve teknikler bulunmakta mıdır?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
Türkiye’de ve dünyada yapılmış uygulamalar hakkında bilgi	Bilgi sahibi değilim.	16	%80	MÖ1, MÖ2, MÖ3, MÖ4, MÖ5, MÖ6, MÖ7, MÖ8, MÖ11, MÖ12, MÖ14, MÖ15, MÖ17, MÖ18, MÖ19, MÖ20
	Orff yöntemi	1	%5	MÖ16
	Beden Müziği	1	%5	MÖ3
	Evet bilgi sahibiyim.	1	%5	MÖ13
	Genel çalışmaları takip ediyorum	1	%5	MÖ9

Tablo 2.2. Türkiye’de ve dünyada işitme engellilerin müzik eğitimi konusunda yapılan uygulamalar hakkında bilgi ve kullanım

Verilen yanıtlar incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin 16’sı (%80) Türkiye’de ve dünyada yapılan çalışmalar hakkında bilgisi olmadığı görülmektedir. “MÖ13” örneğinde görüldüğü üzere araştırmaya katılan bir eğitimci bir proje ile yurt dışına gittiğini ve İngiltere’ de işitme engelliler okulunu ziyaret ettiğini söylemektedir. Eğitim sistemi açısından Türkiye ile benzer sistemlerde olduğunu ancak kaynak kitap ve materyal açısından Türkiye’nin sıkıntı yaşadığını belirtmektedir. Genel olarak araştırmaya katılan çoğu eğitimcinin kaynak ve materyal açısında sıkıntılar yaşadığı ve yöntem geliştirme konusunda tecrübe ederek değişik yollar ve yöntemler bulmaya çalıştıkları görülmektedir.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklere yer verilmiştir.

Genel olarak kolay ulaşılabilecek ve var olan bir yöntem ile ilgili bir bilğim yok. Ama bu okullarda çalışan ya da daha önceden çalışmış öğretmenler ile iletişim kurup onların tecrübe ettiği ve kendilerince geliştirdikleri yöntemlerden yararlanmaya çalışıyoruz. (MÖ7)

Evet var. Aslında benziyor. Ama bizde kitap ve materyal yok maalesef. Proje hazırlayarak İngiltere de işitme engelliler okuluna gittik. İşleyişleri ile ilgili fikir alışverişinde bulunduk. 10 gün boyunca gözlemledik. (MÖ13)

Soru: İşitme engelli öğrenciler ile geçirdiğiniz eğitim-öğretim süresi boyunca kendi geliştirdiğiniz veya uyarladığınız yöntem ve teknikler oldu mu? Olduysa bu teknikleri kısaca açıklayabilir misiniz?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
Öğretmenlerin kendi geliştirdikleri yöntem ve teknikler	Renklerle öğretimi	nota 2	%10	MÖ2, MÖ10
	Gösterip yaptırma ile ritim çalışması	1	%5	MÖ14
	Parmak numaraları ile enstrüman öğretimi	2	%10	MÖ7, MÖ11
	Yaratıcı drama	1	%5	MÖ18
	Orff yöntemine benzer uygulamalar	4	%20	MÖ3, MÖ4, MÖ15, MÖ20
	Yok	9	%45	MÖ1, MÖ6, MÖ8, MÖ9, MÖ12, MÖ13, MÖ16, MÖ17, MÖ19
	Cevapsız	1	%5	MÖ5

Tablo 2.3. Müzik öğretmenlerinin kendi geliştirdikleri yöntem ve teknikler

Verilen yanıtlar incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerden 9'unun (%45) kendi geliştirdikleri yöntem olmadığı görülmektedir. “MÖ2” renklerle nota öğretimi ile ilgili işitme engelli öğrenciler ile bir tez çalışması yürüttüğünü ve etkili sonuçlar aldığını belirtirse de genel olarak araştırmaya katılan eğitimcilerin müzik eğitiminde kullanılan yöntem ve tekniklerden faydalanarak etkinlikler yaptığı verilen yanıtlar ile ortaya çıkmaktadır. Renklerle nota öğretimi, beden müziği, orff eğitimi, ritimsel çalışmalar ve drama çalışmaları öğretmenlerin sık kullandığı yöntemler arasında olduğu görülmektedir.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklere yer verilmiştir.

Renklerle notaların öğretimi ile ilgili tez yazdım bu konu hakkında araştırma yaptım ve baya etkili sonuç aldım. (MÖ2)

Kendi geliştirdiğim demek doğru olmaz ama önceden tecrübe eden arkadaşların kullandıkları yöntemleri, onların çalışmaları üzerine kendime göre uyarlama ve geliştirmeye çalıştım. Örnek vermek gerekirse; Özenli bir çalışma ile her çocuk seviyesine uygun şarkıyı notaya bakarak melodika ile çalabilir fakat asıl sorun hep beraber çalarken balansı yakalayabilmek, çocuk arkadaşını duymadığı için kendi içindeki metronoma göre çalmaya devam ediyor ve çok fazla ritmik aksaklık meydana gelebiliyor bunu çözmek için Melodika üzerinde çocuklar parmak hâkimiyetlerini kazandıktan sonra (sürekli göz teması bende olacağı için melodikaya neredeyse hiç bakmadan çalmaları gerekiyor) her notanın altına parmak Numaraları ile birlikte o noktanın süresi belirten bir işaret kullanıyorum (yarım vuruşlar kısa çizgi, tam vuruşlar uzun çizgi gibi) ve çocuklar tamamen bana bakarak benim gösterdiğim notaları gösterdiğim uzunlukta çalmaya çalışıyorlar ve ritim yavaşlaması veya hızlanması durumunda ben elimle ritmi belli bir seviyeye tutmaya çalışıyorum ancak böyle birlikte uyumlu çalmayı başarabildim. (MÖ7)

Soru: Günümüzde gelişen teknolojik imkânlar sonucu öğretime yönelik birçok yenilik ortaya çıkmaktadır. Dersinizle ilgili olarak mevcut teknolojinin hangi yönlerinden faydalanmaktasınız?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
Teknolojik imkanlardan faydalanma durumu	Yok	3	%15	MÖ1, MÖ8, MÖ13
	Görsel kaynaklar (Akıllı tahta, tablet, bilgisayar, internet)	13	%65	MÖ2, MÖ4, MÖ6, MÖ7, MÖ9, MÖ11, MÖ12, MÖ15, MÖ16, MÖ17, MÖ18, MÖ19, MÖ20
	Cevapsız	1	%5	MÖ5
	Müzik yazılım programları	3	%15	MÖ10, MÖ14

Tablo 2.4. Teknolojik imkanlardan faydalanma durumu

Verilen yanıtlar incelendiğinde, araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinde 13'ünün (%65) görsel kaynaklardan faydalandıkları görülmektedir. Akıllı tahta, tablet, bilgisayar üzerinden internet kaynağının da kullanıldığı görülmektedir. 3 eğitimcinin (%15) teknolojik imkanları kullanmadıkları ve bu konu hakkında

yeterli bilgi ve kaynak bulamadıkları gözlemlenmektedir. Verilen diğer yanıtlar incelendiğinde “MÖ10” ve “MÖ14” örneğinde görüldüğü üzere nota yazım programları ve alana yönelik programlar kullanılmaktadır. Teknoloji ile birlikte gelişmekte olan müzik teknolojileri alanı öğretmenler tarafından yeterince aktif kullanılmamaktadır. Eğitimciler teknolojik gelişme olarak sadece tablet, bilgisayar ve akıllı tahtalar ile sınırlı kalmaktadır.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklere yer verilmiştir.

Maalesef pandemi sürecinde olduğumuz ve öğrencilerle birlikte çok vakit geçiremediğim için herhangi bir yöntem ve teknik kullanılamadı. (MÖ1)

Akıllı tahtaların bu anlamda görsel olarak teori bilgilerin öğrenmesi anlamında faydalı olduğunu düşünüyorum. Ya da ritmik hareketlerin görsel öğelerle anlatımı gibi faydalı çalışmalar yapılabildiğini söyleyebilirim. (MÖ15)

Özellikle görsel ve etkileşimli etkinliklerden çok yararlanıyorum. Öğrencilerimiz işitme engelli oldukları için onlara görsel zekaya dayalı etkinlikler den ve daha çok akıllı tahtalardan faydalaniyorum. (MÖ4)

Derslerde Görsel destekli materyaller kullandığım için akıllı tahta ve o an için İnternetten bulup gösterebileceğim bir resim çok yardımcı oluyor. (MÖ17)

Soru: İşitme engelli öğrencilere nota öğretmek için kullandığınız bir yöntem var mıdır? Bu konuda yayımlanmış eserler hakkında bilgi sahibi misiniz?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
İşitme engelli öğrencilerde nota öğretimi ile ilgili yöntemler hakkında bilgi durumu	Yayınlanan eserleri inceleme ve uygulama	1	%5	MÖ10
	Hayır. Bilgi sahibi değilim	9	%45	MÖ1, MÖ8, MÖ12, MÖ13, MÖ14, MÖ15, MÖ17, MÖ19, MÖ20
	Görselleri ve yazıları kullanarak nota ile öğretim	2	%10	MÖ3, MÖ18

Cevapsız	1	%5	MÖ5
Elleri kullanarak parmaklar üzerinde öğretimi	2	%10	MÖ4, MÖ6
Renklerle nota öğretimi	4	%20	MÖ2, MÖ9, MÖ11, MÖ16
Gösterip yaptırma tekniği	1	%5	MÖ7

Tablo 2.5. İşitme engelli öğrenciler için nota öğretiminde kullanılan yöntemler

Verilen yanıtlar incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin 9’u (%45) işitme engelli öğrencilerde nota eğitiminde herhangi bir yöntem kullanmadıklarını söylemektedir. “MÖ2”, “MÖ9”, “MÖ11” ve “MÖ16” örneklerinde ise renklerle nota öğretimi yöntemi ile öğrencilere notaları daha rahat bir şekilde öğretebildikleri öğretmenlerin verdikleri yanıtlarda görülmektedir. Renklerin çocuklar için hem görsel açıdan büyük bir etken olduğu hem de çocukların renkleri sevdiği için öğrenmenin daha kalıcı hale geldiği belirtilmektedir. “MÖ4” ve “MÖ6” örneklerinde ise öğretmenlerin eller üzerinde nota öğretimini uyguladığı görülmektedir. Öğrenciler için birçok teknik ve yöntem nota öğretimi için kullanılabilir olsa da eğitimciler açısından farklı çalışmalara rastlanmamaktadır. Kodaly yöntemindeki el işaretleri (fonomimi) hiçbir eğitimci tarafından nota okuma konusunda yardımcı olarak kullanılmamıştır. Bu açıdan bakıldığında eğitimcilerin kendilerine yol gösterici kaynaklardan yeterince faydalanmadıkları görülmektedir.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklerle yer verilmiştir.

İşitme engelli öğrenciler için renkleli nota öğretimi tekniğini kullanıyorum. Bu teknik seslerin renklerle ifade edilmesi anlayışına dayandığı için renklerle müzik öğretim tekniği

diye de adlandırılıyor. Renkler çocukların dünyasında büyük bir yer kapladığı için bu yöntem oldukça işe yarıyor. Bu konularla ilgili yayımlanmış eserler hakkında da bilgi sahibiyim. (MÖ16)

Profesyonel düzeyde olamasak ta kendimize has yöntemleri deniyoruz. (Renklerle resimle, doğa ses kaynakları, hayvan, eşya ses örnekleri ile video görsellerini kullanmaya çalışıyorum. Bu konudaki eserleri tanımıyorum. (MÖ9)

Diğer okullardaki kullandığımız nota öğretimden daha çok Gösterip yaptırma ve taklit etme yöntemini daha çok kullanıyorum. Herhangi bir yayımlanmış esere sahip değilim. (MÖ7)

Ben eller ile öğretiyorum. Parmaklarına dokunarak somut bir şekilde arayarak daha rahat ve kalıcı oluyor. Yayımlanan eserler hakkında çok fazla bilgim yok. (MÖ4)

Her notaya bir renk vererek öğrettim ama çok olumlu sonuç alamadım notaları yazı ile yazıp melodika çaldirabiliyordum. (MÖ3)

Dizek üzerinde ,5 parmak üzerinde nota öğretimi uyguluyorum. Bunun dışında yok. (MÖ6)

Soru: Ritim kavramını öğretirken faydaladığınız bir metot var mı?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
Ritim kavramını öğretirken kullanılan metotlar	Yok	4	%20	MÖ4, MÖ15, MÖ17, MÖ19
	Ritim kitapları ve metotları	4	%20	MÖ1, MÖ2, MÖ8, MÖ10
	Cevapsız	1	%5	MÖ5
	Var	2	%10	MÖ20, MÖ14
	Beden müziği ile gösterip yaptırma	6	%30	MÖ3, MÖ6, MÖ9, MÖ16, MÖ18, MÖ12, MÖ13
	Renklerle org öğretimi	1	%5	MÖ11

Şekil ve 1 %5 MÖ7
sembollerle
(kısa-uzun
çizgiler)

Tablo 2.6. Ritim kavramının öğretimde kullanıldığı metotlar

Verilen yanıtlar incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin 4'ünün (%20) herhangi bir metot kullanmadıkları görülmektedir. 4 öğretmen (%20) ise ritimsel içerikli kitaplardan ve metotlardan faydalandıklarını söylemektedir. 6 öğretmen (%30) ise beden müziği ve gösterip yaptırma yöntemlerini kullandıklarını söylemektedir. 1 öğretmenin ise çeşitli semboller şekiller ve benzetmeler ile ritimler konusunu çocuklarda kalıcı hale getirmeye çalıştığı görülmektedir. Genel olarak bakıldığında beden müziği ve somutlaştırarak yani yaparak yaşayarak ve gösterip yaptırma tekniklerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmektedir.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklere yer verilmiştir.

Alkış, ayak vurma, saat sesleri (tik tak), bardakla masaya ritimli vurma, yere ritim kalıpları çizerek üstünde ritme uygun atlama zıplama (nota, renk çağrışımlı) renklerine uygun olan notayı tahmini seçme, nota isimlerine sesteş lakaplar sayılar takarak önce vurguyu (Van, iz-mir) sonra nota adını (do doo, arac kornası gibi) isimlerini çağrısallıkla öğretme, dinlediği şarkılarda ritmi sayarak aynı anda vurmaya yakalamaya çalışma, yaparak yaşayarak anlayabileceği pek çok yöntem deniyorum. (MÖ9)

Şekiller ve semboller kullanıyorum. Kısa çizgi uzun çizgi ya da bağlı çalmayı anlatacak bir sembol gibi. (MÖ7)

Ritim kavramı için orff çalgıları oldukça etkili aynı zamanda beden müziği de aynı şekilde. (MÖ16)

El çırparak ayak vurarak eline dokunarak o ritmi hissetmesini sağlarım. (MÖ6)

Hayır. Beden müziği ile ritimleri öğretiyorum. (MÖ18)

Soru: Beden müziğini derslerinizde kullanıyor musunuz? Kullanıyorsanız işitme engelli öğrenciler için faydalı olduğunu düşünüyor musunuz?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
Beden müziğinin derslerde kullanımı ve faydası	Evet, faydalı buluyorum	17	%85	MÖ2, MÖ3, MÖ4, MÖ5, MÖ6, MÖ7, MÖ9, MÖ10, MÖ11, MÖ12, MÖ13, MÖ14, MÖ15, MÖ16, MÖ17, MÖ18, MÖ19, MÖ20
	Hayır, kullanmıyorum	2	%10	MÖ1, MÖ8
	Cevapsız	1	%5	MÖ5

Tablo 2.7. Müzik derslerinde beden müziğinin kullanım durumu ve faydası

Verilen yanıtlar incelendiğinde, araştırmaya katılan 2 öğretmenin (%10) beden müziği kullanmadığı fakat 17 müzik öğretmenin (%85) aktif olarak beden müziğini kullandığı ve faydalı bulduğu görülmektedir. Ritmi bedenlerinde hissederek daha kalıcı öğrenme sağlandığı belirtilen öğretmenler, somut olan her şeyin işitme engelli öğrencilerde daha anlaşılır olduğu belirtilmektedir. Öğrencilerin beden müziğinde müziği ve ritmi bedenlerinde somut bir şekilde algılayarak ve aynı şekilde bedenleriyle aktararak müzik derslerinde daha başarılı olabilecekleri görülmektedir. İnsan bedeni ile işitmek bir titreşim vücut ile hissedildiği zaman başlar. Kişi kendi bedenini çalgı olarak kullandığını keşfettiği anda farklı sesler ve farklı titreşimler hisseder. Aynı zamanda çeşitli ritim kalıpları ile hem bedeniyle müziği işlerken bedenini hareket ettirerek aktif kullanır. İşitemeyen çocuklarda bedeniyle duyma durumu her zaman aktif öğrenme sağlar, çünkü daha önce işitemediği bir ritmi vücudunda çalmaya ve hissetmeye başlar. Bu süreçten sonra kalıcı öğrenme sağlanır. İşte bu yüzden işitme engelli öğrencilerin müzik eğitiminde bedenlerinde duydukları ritim ve titreşimler her zaman yardımcı ve yol gösterici olmaktadır.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklerle yer verilmiştir.

Tabi ki kullanıyorum. Genelde engeli olan öğrenciler dokunarak, temas ederek daha iyi kavradığı için beden müziği oldukça etkili oluyor. Bu sayede ritim gibi birçok kavramı da öğrenmiş oluyoruz. (MÖ16)

Kullanıyorum. Bence faydalı çünkü yaptıkları şeyi hissedebiliyorlar ve genelde eğlenceli ve oyun gibi olduğu için severek katılıyorlar. (MÖ7)

Evet Yapararak yaşayarak duyduğu her şeyi daha kolay içselleştirebiliyorlar bu da daha iyi algılamalarını sağlıyor. Kesinlikle faydalı buluyorum. (MÖ9)

Sıklıkla kullanıyorum. Kesinlikle çok faydalı çünkü bedenlerinde müziği ve ritmi hissederek öğrenmede kalıcılığı sağlamış oluyorlar. (MÖ18)

Evet kullanıyorum ve faydalı olduğunu düşünüyorum. (MÖ13)

Evet fiziksel her şeyi daha iyi algılıyorlar. (MÖ11)

5.3. İŞİTME ENGELLİLER ORTAOKULLARINDA ÇALIŞAN MÜZİK EĞİTİMCİLERİNİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Soru: Üniversitede özel eğitim ile ilgili ders aldınız mı? Eğer aldıysanız hangi alanlar üzerine eğitim aldınız? (Görme, işitme, zihinsel, otizm, vb.)

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
Tema 1 Üniversitelerde alınan özel eğitim dersi durumu	Aldım	8	%40	MÖ2, MÖ4, MÖ9, MÖ10, MÖ15, MÖ16, MÖ17, MÖ18
	Almadım	12	%60	MÖ1, MÖ3, MÖ5, MÖ6, MÖ7, MÖ8, MÖ11, MÖ12, MÖ13, MÖ14, MÖ19, MÖ20
Tema 2 Üniversitelerde alınan özel eğitim dersinin hangi alanlar üzerine olduğu	Bütün alanlarda genel bir eğitim	7	%87,5	MÖ2, MÖ4, MÖ9, MÖ10, MÖ15, MÖ16, MÖ18
	Otizm ve down sendromu	1	%12,5	MÖ17

* Soru iki kısımda incelendiği için kendi geliştirdikleri materyali bulunan 8 öğretmenden alınan cevaplar kendi içerisinde yüzdelik dilimde hesaplanarak incelenmiştir.

Tablo 3.1. Üniversitede alınan özel eğitim dersinin içeriği

Araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin bu soruya verdiği cevaplar incelendiğinde, 12'sinin (%60) öğrenim gördükleri üniversitede özel eğitim almadıkları, 8'inin (%40) öğrenim gördükleri üniversitede özel eğitim aldıkları görülmektedir. Eğitim alan öğretmenlerin 7'si (%87,5) alınan eğitimin genel olduğunu söylemektedir. Alınan eğitimlerin genel ve yüzeysel olması eğitimcilerin öğretim sürecinde faydalanabilecekleri bir bilgi birikimine sahip olamadıklarını göstermektedir. Öğretmenler öğrencisinin bireysel farklılıklarını tanımada başarılı olsa bile alana hâkim olamadıkları sürece öğrencilerin olumlu anlamda katkı sağlayamayacağı çıkan sonuçlar ile ortaya çıkmaktadır.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklerle yer verilmiştir.

Profesyonel değil genel bir eğitimdi. Çocuk Gelişimi ve eğitimi, kritik dönemleri, kalıtsal veya sonradan oluşan hastalıkları ve süreçleri, sosyal durumları gibi bu alana dair her konusunda eğitimler aldım. (Görme, işitme, zihinsel, otizm dahil). (MÖ9)

Evet ders almıştım. Ama ayrıntılı olarak değil. Bütün alanları kapsayıcı tanıları tanıyabileceğimiz kadar eğitim alınan bir dersimizdi. (MÖ15)

Aldım fakat engel grupları üzerine genel bir eğitimdi ayrıntılı olarak işitme engeli ile ilgili ders almadım. (MÖ18)

Aldım (otizm, down sendromu). (MÖ17)

Soru: Eğitim almış olduğunuz üniversite programındaki özel eğitim derslerinin içerik açısından yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
Müzik Derslik	Yeterli	1	%12,5	MÖ3, MÖ5, MÖ7, MÖ10, MÖ11, MÖ12, MÖ13, MÖ15, MÖ19, MÖ20
	Değil	7	%87,5	MÖ1, MÖ2, MÖ4, MÖ6, MÖ8, MÖ9, MÖ14, MÖ16, MÖ17, MÖ18

*Araştırmaya katılan 20 eğitimciden sadece 8'i özel eğitim aldığı için bu soruda cevaplar 8 kişi üzerinden değerlendirilmektedir.

Tablo 3.2. Üniversitelerde alınan özel eğitim dersinin içerik açısından yeterliliği

Araştırmaya katılan müzik öğretmenlerin bu soruya verdiği cevaplar incelendiğinde, 12 öğretmen (%60) daha önce özel eğitim dersi almadığı için yetersiz bulunduğu görülmektedir. Özel eğitim dersi alan 8 öğretmenden (%40) ise sadece 1'i (%5) yeterli bulunduğunu söylemektedir. Özel eğitim derslerinin içerik olarak öğretmenlere yol gösterici, çözüm önerileri sunucu ve faydalı olacak bilgiler yerine sadece özel eğitim alanlarını tanıyıcı bilgiler verildiği görülmektedir.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklere yer verilmiştir.

Hayır. Yüzeyseldi. Ancak müzik evrenseldir (Her kesime hitap etmeli) ve biz sonuçta müzik öğretmenliği fakültelerinden eğitim aldık. Amacımız; müzik dersini sevdirmek, ilgili ve yetenekli öğrencileri bulup yönlendirmektir. Oysa özel eğitim ve işitme engeli eğitimi olarak eğitimi verebilecek yeterlilik uzmanlar eşliğinde bambaşka daha özel bir lisans alanı eğitimi gerektiriyor. (MÖ9)

Hayır yeterli olduğunu düşünmüyorum. Bahsettiğim gibi sadece tanıları tanıyabileceğimiz genel anlamda alanlardan bahsedilen bir dersti elbet faydalı fakat daha ayrıntılı olarak işlenilmesi bu alanda ne gibi çalışmalar yapılabilir ayrıntılı olarak tanılar üzerinde ne gibi etkinlikler yapılabilir daha başka nasıl faydalı olunabilir gibi eğitim alınması gereken bir alan olduğunu düşünüyorum. (MÖ15)

Hayır kesinlikle yeterli değil, özel eğitim alanında müzik resim ve spor alanlarında ayrı bir eğitim programı olması gereklidir. Nasıl zihinsel engelliler ya da özel eğitimde öğretmenlik uygulamaları varsa işitme ya da görme engelliler alanında branş öğretmenliği alanlarının açılması daha faydalı olur. (MÖ18)

Soru: Üniversite eğitiminiz boyunca işaret dili eğitimi aldınız mı? İşaret dili ile ilgili başka herhangi bir eğitim, kurs ya da seminere katıldınız mı? Cevabınız evet ise nelerdir?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
Tema 1	Aldım	-	-	-
Üniversite eğitiminde alınan işaret dili eğitimi	Almadım	20	%100	MÖ1, MÖ2, MÖ3, MÖ4, MÖ5, MÖ6, MÖ7, MÖ8, MÖ9, MÖ10, MÖ11, MÖ12, MÖ13, MÖ14, MÖ15, MÖ16, MÖ17, MÖ18, MÖ19,

Tema 2	Almadım	14	%70	MÖ1, MÖ2, MÖ3, MÖ4, MÖ5, MÖ6, MÖ7, MÖ8, MÖ12, MÖ14, MÖ15, MÖ17, MÖ19, MÖ20
Bireysel olarak alınan işaret eğitimi dersi alma durumu	MEB' e bağlı hizmet içi işaret dili eğitimi aldım.	6	%30	MÖ9, MÖ10, MÖ11, MÖ13, MÖ16, MÖ18

* Hazırlanan 2 adet soru birbirini tamamladığı için 2 tema halinde ortak ele alınmıştır.

Tablo 3.3. İşaret dili eğitimi alma durumu

Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamının (%100) üniversite eğitimleri boyunca işaret dili eğitimi almadığı görülmektedir. Eğitim fakültelerinde verilen eğitimlerde her engel grubunun dezavantajları göz önüne alınacak şekilde temel eğitimde ya da kaynaştırma eğitiminde öğrencilere faydalı olmak açısından destekleyici eğitimlerin oluşturulması dezavantajlı çocuklar açısından da faydalı olabilmektedir. Türkiye’de her okulda en az 1 tane de olsa dezavantajlı çocuk olma ihtimalini düşünersek eğitimcilerin bu konuda daha da desteklenmesi gerektiği görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 14’ünün (%70) işaret dili eğitimi almadığı, 6’sının (%30) ise kendi çabaları dahilinde MEB’e bağlı hizmet içi eğitimlere katılarak işaret dili eğitimi aldıkları görülmektedir. MEB tarafından öğretmenleri desteklemek için açılan hizmet içi eğitim programları son yıllarda içerik olarak geliştirilmektedir. Öğretmenlerin kendilerini geliştirmek adına ya da eksikliklerini telafi etmek adına bu hizmet içi eğitimlerden yararlanmaları hem öğrencilere hem de eğitimcilerin öğretim süreçlerine faydalı olacağı düşünülmektedir.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklere yer verilmiştir.

Hayır işaret dili eğitimi almadım. (MÖ15)

Hayır tamamıyla kendi çabam sözlük ve internetten. (MÖ3)

Hayır katılamadım çünkü atandığım dönemde herhangi bir kurs açılmadı ve çocukların yardımı ve maruz kalma yöntemiyle bir şekilde iletişim kurmaya başladık. Bence buradaki bu büyük eksikliğin giderilebilmesi için bunlarla ilgili kursların yoğun olması, öğretmenlerin rahatlıkla katılabilmesi ve bu okullarda çalışmak isteyen öğretmenlerin bu

yetiye (sertifika ya da yeterlilik belgesi gibi) sahip olmadan tercih yapamaması. Ya da bu okullara gelen ve daha önce işaret dili eğitimi alamamış öğretmenler için öncelikle ve zorunlu kurs açılması. (MÖ7)

Evet. Hizmet içi eğitimleri kapsamında verilen işaret dili eğitimine katıldım. (MÖ18)

Evet. Çalıştığınız kuruma başladığınızda 15 günlük hizmet içi seminere gittim. (MÖ13)

İşaret dili ile ilgili MEB onaylı 4 farklı kursa katıldım. (MÖ10)

Soru: Çalıştığınız kurumda görev almak için işaret dili bilme zorunluluğu var mıydı? Sizce olmalı mı?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
Tema 1 Çalıştıkları kurumda işaret bilme zorunluluğu	Zorunlu	-	-	-
	Zorunlu değil	20	%100	MÖ1, MÖ2, MÖ3, MÖ4, MÖ5, MÖ6, MÖ7, MÖ8, MÖ9, MÖ10, MÖ11, MÖ12, MÖ13, MÖ14, MÖ15, MÖ16, MÖ17, MÖ18, MÖ19, MÖ20
Tema 2 İşaret dili zorunlu olmalı mı?	Olmalı	19	%95	MÖ1, MÖ2, MÖ3, MÖ5, MÖ6, MÖ7, MÖ8, MÖ9, MÖ10, MÖ11, MÖ12, MÖ13, MÖ14, MÖ15, MÖ16, MÖ17, MÖ18, MÖ19, MÖ20
	Olmamalı	1	%5	MÖ4,

* Soru iki kısımda olduğu için iki adet tema belirlenmiştir.

Tablo 3.4. Öğretmenlerin çalıştıkları kuruma başlarken işaret dili bilme zorunluluğu

Verilen yanıtlar incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı (%100) çalıştıkları kurumda göreve başlarken işaret dilinin zorunlu olmadığından bahsetmiştir. Eğitimcilerin çoğunluğu zorunlu olması gerektiğini savunmaktadır. Özellikle işitme engelli öğrenciler ile oryantasyon ve tanışma sürecinde iki tarafın da birbirini tanıması için iletişim aracına ihtiyaç duyan öğretmenler bu konuda işaret dilinin önemi fikrinde ortak paydada buluşmaktadır. İletişimde ortak noktada buluşabilmek ve karşılıklı olarak birbirini anlayabilmenin sonraki süreçleri de daha sağlıklı ve gelişime açık kılacağı düşünülmektedir.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklere yer verilmiştir.

Zorunluluk yoktu. Kesinlikle bu eğitimi önceden almamış olsak bile görev başlangıcından itibaren eğitime tabi tutulmalı. (MÖ1)

Yoktu. Müzik resim beden eğitimi dersleri için zorunlu değil diğer dersler için olmalı kesinlikle. (MÖ6)

Yoktu. Bence olmalı. Eğer o ana kadar eğitim almadıysa atandıktan sonra derslere başlamadan önce kursa katilimi zorunlu olmalı. (MÖ7)

Hayır yoktu, ama işaret dilinin çalıştığım kurumda önemli olduğunu düşünüyorum. (MÖ18)

Soru: Okulunuzda göreve başladığınızda işaret dili biliyor muydunuz? Cevabınız hayır ise öğrenciler ile nasıl iletişim kurdunuz?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
Tema 1 Göreve başlarken işaret dili bilme durumu	Evet	-	-	-
	Hayır	20	%100	MÖ1, MÖ2, MÖ3, MÖ4, MÖ5, MÖ6, MÖ7, MÖ8, MÖ9, MÖ10, MÖ11, MÖ12, MÖ13, MÖ14, MÖ15, MÖ16, MÖ17, MÖ18, MÖ19, MÖ20
Tema 2 İşaret dili bilmeyen öğretmenlerin öğrenciler ile iletişim kurma yolu	Kendi çabalarım ve öğrencilerin desteği ile zamanla	16	%80	MÖ1, MÖ2, MÖ3, MÖ4, MÖ5, MÖ6, MÖ7, MÖ8, MÖ9, MÖ11, MÖ12, MÖ13, MÖ15, MÖ17, MÖ20
	Kursa giderek	3	%15	MÖ10, MÖ16, MÖ18
	Sınıf öğretmenleri aracılığıyla	1	%5	MÖ19

*Sorunun ilk kısmında işaret dili bilmeyen öğretmenler %100 olduğu için tamamı ikinci temada incelenmiştir.

Tablo 3.5. İşitme engelliler ortaokullarında çalışan öğretmenlerin öğrenciler ile iletişim kurma yolları

Verilen yanıtlar incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı daha önce işaret dili bilmediklerini ve bunun akabinde işitme engelli ortaokullarında göreve başladıkları ilk yıllarda çocuklar ile iletişim konusunda çok zorluk yaşadıklarını belirtmektedir. Elde edilen bilgiler dahilinde “MÖ18” örneğinde öğretmenlerin ders işlerken konu anlatırken işaret dili bilmedikleri için zorluklar yaşadığı fakat kendi imkanları ve geliştirdikleri yöntemler ile eğitim ortamında aktif olmaya çalışsalar da yeterli gelmediği ortaya çıkmaktadır.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklere yer verilmiştir.

Hayır. Kendi çabalarım ile ve öğrencilerimin beni çalıştırması sonucunda öğrendim. (MÖ5)

Hayır bilmiyordum. İşitme kaybı az olan veya cihaz ile konuşabilen öğrencilerin yardımı ile ve kendi adıma maruz kalma yöntemiyle iletişim kurdum. (MÖ7)

Hayır. Öğrenciler size zamanla öğretiyor ve ben sözlükten çalışarak bilen öğretmen arkadaşlarıma sorarak kendimi geliştirmeye çalıştım. (MÖ3)

Hayır bilmiyordum. İlk sene işaret dili bilmediğim için öğrencilerle iletişim konusunda çok zorluk yaşadım fakat zamanla öğrencilerin yardımları ve kendi çabalarım ile işaret dilini en azından öğrencilerle iletişim kurabilecek ölçüde öğrendim fakat ders anlatım konusunda yeterli olmadığımı düşündüğüm için hizmet içi eğitimle destekledim. (MÖ18)

Soru: Sizce işaret dili müzik eğitiminde etkili bir iletişim için gerekli midir? Neden?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
Tema 1 İşaret dilinin etkili bir iletişim için müzik derslerinde gerekliliği	Gerekli	19	%95	MÖ1, MÖ2, MÖ3, MÖ4, MÖ5, MÖ6, MÖ7, MÖ8, MÖ9, MÖ10, MÖ11, MÖ13, MÖ14, MÖ15, MÖ16, MÖ17, MÖ18, MÖ19, MÖ20
	Gerekli değil	1	%5	MÖ12

Tema 2	Cevapsız bırakanlar	7	%35	MÖ1, MÖ5, MÖ8, MÖ11, MÖ14, MÖ19, MÖ12
İşaret dilinin müzik eğitiminde gerekliliğinin sebebi	İletişim kurma (anlama anlaşılma)	7	%35	MÖ2, MÖ4, MÖ9, MÖ10, MÖ13, MÖ17, MÖ7
	Müzikteki kavramları anlama anlatma	2	%10	MÖ16, MÖ20
	Bedensel hareketlerin müzikte birleşmesi sonucu müziğe aktarım için	2	%10	MÖ15, MÖ18
	Şarkı söylerken işaret dilinin gerekliliği	2	%10	MÖ3, MÖ6

*Soru iki kısımlı olduğu için 2 adet tema belirlenmiştir.

Tablo 3.6. İşaret dilinin etkili iletişimde önemi ve gerekliliği

Verilen yanıtlar incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin 19'u (%95) iletişimde işaret dilinin gerekli olduğunu söylemektedir. "MÖ5" işaret dili tam anlamıyla bilinse bile müzikal terimlerin çoğunun sözlük kısmında geçmediği belirtilerek işaret dilinin bazı yerlerde çözüm dahi olamadığı ifade etmektedir. "MÖ16" ise kavramların daha açık ve anlaşılır olması için işaret dilinin gerekliliği olduğu öğrencilerin bazılarının sadece yüksek seste müzik ritimlerini algılayabildikleri belirtmektedir. Bu bağlamda işaret dili gerekli ancak yeterli olmadığı düşünülmektedir.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklerle yer verilmiştir.

Kesinlikle gerekli çünkü bence müzik önce bedende duyulan ve sonra aktarılan bir alan olduğu için beden dili müzik eğitiminde çok önemlidir. İşitme engelli olan öğrencilerinde kendilerini ifade etmede kullandıkları dilde işaret dili olduğu için önemlidir. (MÖ18)

Evet. Ama bu imkânı olacak bir durum değil bu koşullarda. Nedeni temel müzikal terimlerin işaret dili literatüründe olmaması veya çok az örneğin bulunması. (MÖ5)

Elbette gerekli. Duyum olarak değil bedensel hareketlerin ritmik yapısına göre müziksel çalışmalar yapılabildiği için bu alanda olması zorunlu bir dil olduğunu düşünüyorum. (MÖ15)

Soru: Müzik dersleri için ortaokul programlarında kullanılan MEB Müzik dersi kitapları yeterli midir? İşitme engelli öğrenciler için MEB tarafından size ayrıca sunulan bir kitap var mıdır?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
Tema 1 MEB müzik dersi kitaplarının işitme engelli öğrenciler için yeterliliği	Yeterli değil	20	%100	MÖ1, MÖ2, MÖ3, MÖ4, MÖ5, MÖ6, MÖ7, MÖ8, MÖ9, MÖ10, MÖ11, MÖ12, MÖ13, MÖ14, MÖ15, MÖ16, MÖ17, MÖ18, MÖ19, MÖ20
	Yeterli	-	-	-
Tema 2 MEB tarafından ayrıca sunulan bir müzik kitabı var mı?	Var	-	-	-
	Yok	20	%100	MÖ1, MÖ2, MÖ3, MÖ4, MÖ5, MÖ6, MÖ7, MÖ8, MÖ9, MÖ10, MÖ11, MÖ12, MÖ13, MÖ14, MÖ15, MÖ16, MÖ17, MÖ18, MÖ19, MÖ20

*Soru iki kısımlı olduğu için 2 adet tema belirlenmiştir.

Tablo 3.7. MEB müzik dersi kitaplarının işitme engelli öğrenciler için yeterliliği

Verilen yanıtlar incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı (%100) MEB tarafından hazırlanan müzik eğitimi ders kitaplarının işitme engelli çocukların eğitimi için yeterli olmadığını söylemektedir. Genel anlamda kaynak sıkıntısı yaşandığı gözlemlenmektedir. Öğretmenler kendilerine yol gösterici, fikir verici ve uygulanabilir kaynaklar talep etmektedir. MEB kaynaklı kitaplarda işitme engelli öğrenciler için içerik olarak daha farklı yöntem ve tekniklerin olduğu konular eklenir ve kitaplar ayrı olursa öğretmenler işitme engelli öğrencilerin müzik derslerinde aktif rol alabileceği bir süreç oluşacağı düşünülmektedir.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklere yer verilmiştir.

Hayır. MEB tarafından verilen bir ders kitabı yok. İşitme engelliler için ayrı bir müzik kitabı tasarlanmalı. (MÖ4)

Son yıllarda kitapların içeriği olumlu anlamda epey bir ilerledi. Ama maalesef işitme engelli eğitime özel MEB tarafından sunulan bir kitap yok. (MÖ5)

Hayır, yeterli değil ve maalesef işitme engellilere dair de yeterli bir MEB kitabımız yok sadece özel eğitim alt kademe müzik kitapları var onlarda yetersiz kesinlikle işitme engelliye yönelik eğitici yönlendirici değil. (MÖ9)

Hayır maalesef. Bizim çocuklarımız çok daha geri düzeydeler maalesef. BEP programı hazırlayıp onu uyguluyoruz. Ayrı bir kitap yok. (MÖ13)

Hayır. Özel müfredat ve özel kitaplar hazırlanmalı. (MÖ12)

Ders kitapları işitme engelliler için ayrı olmalı aynı kitaptan işlemek imkânsız. (MÖ14)

Hayır. MEB müzik kitapları içerik olarak özel eğitim alanlarına yeterince hitap etmemektedir. Bu alanlar için ihtiyaca yönelik ayrı bir müfredat hazırlanmalı ve öğretmenlere yol gösterici olmalıdır. (MÖ18)

Soru: İşitme engelli öğrencilerin müzik dersleri için kullandığınız ek kaynaklar var mıdır? Var ise nelerdir?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
Tema 1 Ek kaynak kullanma durumu	Kullanmıyorum	13	%65	MÖ1, MÖ2, MÖ3, MÖ6, MÖ8, MÖ9, MÖ11, MÖ13, MÖ15, MÖ16, MÖ17, MÖ19, MÖ20
	Kullanıyorum (internet ve yabancı kaynaklar)	4	%20	MÖ4, MÖ5, MÖ7, MÖ12
	Kullanıyorum (kendi hazırladığım materyaller)	3	%15	MÖ10, MÖ14, MÖ18

Tablo 3.8. Müzik dersleri için kullanılan ek kaynaklar

Verilen yanıtlar incelendiğinde, araştırmaya katılan eğitimcilerin 13'ü (%65) ek kaynak olmadığını bu konu ile ilgili bir birikimleri olmadığını söylerken 4 müzik öğretmenin (%20) internet ve yabancı kaynaklardan araştırmalar yaptıkları görülmektedir. İşitme engelli öğrenciler için müzik eğitimi alanında kaynak bulmanın zor olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Eğitimde kaynak öğretmenler için kılavuz özelliği taşımaktadır bu sebeple özellikle birebir özel ilgi ve ihtiyacı içinde olan çocuklar için kaynakların bu anlamda daha gerekli olduğu düşünülmektedir.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklere yer verilmiştir.

İnternette bulduğum yabancı kaynaklar. Genellikle Avusturya ve İngiltere'de kullanılan etkinlik kağıtlarını inceliyorum. Ve ülkemizde ki diğer işitme engelliler ile çalışan öğretmen arkadaşları takip ediyorum. (MÖ4)

Genellikle bildiğimiz ya da bulduğumuz kaynakları kendimizce okulumuza uyacak şekilde çevirerek kullanıyoruz. Onun için herhangi bir kaynak adı veremiyorum (MÖ7)

Hayır yok. Fakat her kazanım için kendi geliştirdiğim yöntemlerden faydalaniyorum Keşke bu alanlarda daha fazla kaynak olsa. (MÖ18)

Yok sadece Lilabep denilen bir program ile BEP planı oluşturuluyor. (MÖ2)

Daha çok internet kullanıyoruz kitap tarzı kaynak yok maalesef. (MÖ3)

Hayır yok. Bu konuda çok sıkıntı yaşıyoruz. (MÖ13)

Soru: BEP ve BÖP hazırlarken nelere dikkat ediyorsunuz? Çalıştığınız kurumda göreve başladığınızda bu konu ile ilgili kapsamlı bilgi birikimine sahip miydiniz?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
Tema 1	Bilgi sahibiydim.	-	-	-
Göreve başlandığı zaman	BEP			
ve BÖP	Bilgi sahibi	20	%100	MÖ1, MÖ2, MÖ3, MÖ4, MÖ5, MÖ6, MÖ7, MÖ8, MÖ9, MÖ10, MÖ11, MÖ12, MÖ13, MÖ14, MÖ15, MÖ16, MÖ17, MÖ18, MÖ19, MÖ20
hakkında	değildim.			
bilgi sahibi				
olma durumu				

Tema 2 BEP ve BÖP hazırlarken dikkat edilenler	Öğrencilerin bireysel farklılıklarına göre düzenliyorum.	13	%65	MÖ1, MÖ2, MÖ3, MÖ4, MÖ5, MÖ6, MÖ7, MÖ8, MÖ12, MÖ14, MÖ15, MÖ16, MÖ20
	Rehber öğretmen ve diğer branş öğretmenlerinden yardım alıyorum.	3	%15	MÖ9, MÖ10, MÖ18
	Sınıf düzeyine uygun kazanımları seçiyorum.	1	%5	MÖ17
	Cevapsız	3	%15	MÖ11, MÖ13, MÖ19

*Soru iki kısımdan oluştuğu için iki adet tema belirlenmiştir.

Tablo 3.9. BEP ve BÖP hakkında bilinenler ve hazırlarken dikkat edilen unsurlar

Verilen yanıtlar incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı BEP ve BÖP planları ile ilgili bilgi sahibi olmadıklarını tecrübe ederek zamanla ve meslektaşları ile paylaşım içinde öğrendiklerini söylemektedir. 3 öğretmenin (%15) öğrenci ile birebir tanıma sürecinde en çok öğrenci ile iletişime geçen rehber öğretmenlerden destek alındığı görülmektedir. İşitme engelli bireylerin okuduğu kurumlarda kazanım belirleme ve süreç planlaması da müzik dersleri için bilgi ve donanım gerektiren bir kısım olmaktadır. 1 öğretmen (%5) sınıf düzeyine göre planlamayı genel yaptığını söylemektedir. Verilen cevaplar incelendiğinde büyük çoğunluğun öğrencilerin bireysel farklılıklarını göz önüne alarak birebir öğrenci dosyası üzerinden plan hazırladıkları görülmektedir.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklere yer verilmiştir.

Çok kapsamlı bir bilgiye sahip değildim. Ama öğrencilerin kaba değerlendirme formuna göre uygun olarak hazırlıyorum. (MÖ4)

Öğrencinin bireysel durumu ile beraber sınıf için oluşturulabilecek ortak bir plan hazırlamaya çalışıyorum. Çünkü her çocuk özelinde hazırlayıp sadece ona özel olan plan üzerinden dersleri istediğimde ortak bir çalışma zor oluyor. Çalışmaya başladığımda bu konu ile ilgili kapsamlı bilgiye sahip değildim. (MÖ7)

Öncelikle öncelikli ihtiyaç listesini, kısa dönemli ve uzun dönemli amaçları, kişiye özgü bireysel hazırlanmış planları, öğrencilerin performans düzeylerine göre düzenlenmiş planları hazırlamaya dikkat ediyorum. Çalıştığım kurumda göreve başladığımda kapsamlı bir bilgiye sahip değildim. (MÖ16)

Rehber öğretmenlerden destek alarak var olan hazır planlardan benzer uyarlamalar yapıyoruz. Hayır detaylı ve geniş bilgiye sahip değildim. (MÖ9)

Planları yaparken zorlandığım bir konu her sınıfta işitsel ve zihinsel yönden öğrencilerin farklı farklı düzeylerde olması bazen aynı sınıfta farklı yaşlarda öğrencilere bile rastlamaktayım planları yaparken rehber öğretmeni ve özel eğitim öğretmenlerinden yardım alıyorum. (MÖ18)

Soru: Ders kapsamında elde etmekte en çok zorlandığınız kazanımlar nelerdir?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
İşitme engelli öğrencilerin müzik dersinde en çok zorlanılan kazanımlar	Cevapsız bırakanlar	1	%5	MÖ5
	İletişim kurma geri dönüş alamama (anlama anlaşılma)	3	%15	MÖ1, MÖ8, MÖ16
	İşitsel duymaya dayalı ve söylemeye dayalı	6	%30	MÖ2, MÖ9, MÖ10, MÖ11, MÖ14, MÖ18
	Teorik (Nota müzik v.b.) kısımlar öğretimi, terimleri	4	%20	MÖ3, MÖ6, MÖ15, MÖ17
	Soyut kavramları öğrenme ve ezber	2	%10	MÖ4, MÖ7
	Karışık ritim kalıpları	1	%5	MÖ12

Yok	2	%10	MÖ19, MÖ20
Süreklilik	1	%5	MÖ13

Tablo 3.10. Ders esnasında anlatımda en çok zorlanılan kazanımlar

Verilen yanıtlar incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerden 2’sinin (%10) öğrencilerde kazanımları anlama konusunda sorun yaşamadıkları görülmektedir. “MÖ13” süreklilik olmadığını belirtirken “MÖ1”, “MÖ8” ve “MÖ16” örneklerinde ise öğretmenlerin geri dönüt alamadığı, anlama ve algılamada sorunlar yaşandığı için zorluk yaşadıkları görülmektedir. Ses duyma ve sesi iletme kazanımlarının işitemeyen ve hatta konuşamayan çocuklarda işlemek mümkün değildir. Bu sebeple 6 adet öğretmenin (%30) işitsel ve söylemeye dayalı konularda zorluk yaşadıkları verilen cevaplarda görülmektedir. Bazı sınıflarda okuma-yazma konusunda dahi sıkıntılar yaşandığı bu sebeple çocukların dersi anlamada çok sıkıntı yaşayabildikleri verilen cevaplar doğrultusunda gözlemlenmektedir. 2 adet öğretmenin (%10) soyut kavramları algılama ve anlamada zorluk yaşadığı görülmektedir. Verilen yanıtlar göz önünde bulundurulduğu zaman öğrencilerin soyut kavramlarda ve teorik kısımlarda çok zorlandığı anlaşılmaktadır. Çünkü bedeninde ve beyninde bir konuyu somutlaştıramaz ise öğrencilerin onu anlaması beklenemez. Zaten işitme durumu diğer yaşlılarına göre sınırlı olan öğrenciler anlatmaya ve anlamaya dayalı derslerde genel olarak sıkıntı yaşamaktadırlar. Bu açıdan müzik dersleri birçok açıdan birebir ilgi, yaparak yaşayarak gösterme teknikleriyle öğrenciye faydalı olabilse de işitsel ve duyuşsal konularda olumlu dönütler alınmadığı görülmektedir.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklere yer verilmiştir.

İletişim konusunda geri dönüş alamamak. (MÖ1)

Uygulamalı (hareketli, teatral) söylemsel (sözlü) ve melodik(şarkılı) konularda çok zorlanıyorum. Hem yaş gereği bir çekimserlik, utanma özgüven eksikliği mevcut hem de uzun zamandır Müzik dersi eğitimini yeterli alamamış eğitimi geriden takip edenlerde

(okuma-yazma bilmeyenler)ciddi anlamda basit bir şarkıyı bile öğretmek çok güç oluyor. (MÖ9)

Genel olarak her konuda ezber problemi yani öğrendikleri şeyleri çok tekrar etmeye rağmen çabuk unutmaları. (MÖ7)

Dinlemeye yönelik etkinlikler. İşitmedikleri için işitme kazanımı Ritmik dersleri titreşimden dolayı başarılı oluyorlar. Yani titreşimden dolayı ritmi algılayabiliyorlar ama işitsel bir kazanımı elde etmek çok zor. (MÖ10)

İşitmedikleri için işitme kazanımı Ritmik dersleri titreşimden dolayı başarılı oluyorlar. Yani titreşimden dolayı ritmi algılayabiliyorlar ama işitsel bir kazanımı elde etmek çok zor. (MÖ11)

Bilişsel kazanımları vermekte çok zorlanıyorum. (MÖ17)

Ses ve duyma ile ilgili kazanımlar zaten işitme engeli olan çocuklarda en zorlandığım kısım ancak sesin şiddetini titreşimler yoluyla hissedebildiklerini gözlemledim. (MÖ18)

Soru: Ders kapsamında en çok hangi kazanımla ilgili olumlu geri bildirim aldınız?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
İşitme engelli öğrencilerin derslerinde olumlu geri dönüş kazanımları	Notaların öğrenimi ve görsellerle öğretim	3	%15	MÖ1, MÖ2, MÖ8
	Cevapsız	3	%15	MÖ5, MÖ13, MÖ16
	İşaret diliyle şarkı öğretimi	1	%5	MÖ12
	Enstrüman ve dans	1	%5	MÖ7
	Türkü hikayeleri	1	%5	MÖ4
	Ritim ve beden müziği	11	%55	MÖ3, MÖ6, MÖ9, MÖ10, MÖ11, MÖ14, MÖ15, MÖ17, MÖ18, MÖ19, MÖ20

Tablo 3.11. Olumlu geri bildirim alınan konular

Verilen yanıtlar incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerden 11'i (%55) ritimsel kazanımlarda olumlu geri dönütler alındığı görülmektedir. Dans etmek, devinmek ve bedeni kullanarak yapılan etkinliklerde daha fazla olumlu dönüt alındığı verilen cevaplarda görülmektedir. “MÖ4” türkü hikayelerinin çocukları etkilediği söylerken “MÖ12” örneğinde şarkıları işaret dili ile söyletme de olumlu dönütler alındığı görülmektedir. “MÖ1” örneğinde ise notaları anlama ve tanıma konularında olumlu dönüt alındığı görülmektedir. Verilen yanıtlar doğrultusunda öğrencilerin yaparak, yaşayarak ve deneyimleyerek birçok konuyu kavrayabildiği, temelde hareketsel, ritimsel öğelerin aktif kullanıldığı ve başarı elde edildiği görülmektedir.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklere yer verilmiştir.

Temel müzik yazı ve öğeleri (nota eğitimi) çok teknik bilgi şeklinde kalıyor oysa ritimli hareketli çalgı grupları tanıtımı veya ritim kalıbı eğitimleri çok daha eğlenceli ve neredeyse sınıfın tamamının derse katılıp anladığı eğlendiği konular oluyor. (MÖ9)

Türkülerimizin hikayeleri onları çok etkiliyor. Ve çok seviyorlar. (MÖ4)

En çok devinimsel kazanımlarla ilgili olumlu geri dönüt oldu. (MÖ17)

Basit ölçüde yazılmış ritim kalıplarını seslendirir (MÖ10)

Beden müziği ve ritimler konusunda (MÖ18)

Ritim kalıplarını uygulamada. (MÖ6)

Ritimsel çalışmalar. (MÖ15)

Soru: İşitme engelli öğrencilerin müzik eğitimi ile ilgili belirtmek istediğiniz başka herhangi bir husus var mı?

Tema	Alt Tema	f	%	Kodlar
İşitme engelliler ve müzik eğitimine dair belirtmek istenen önemli noktalar	Yok	12	%60	MÖ1, MÖ2, MÖ3, MÖ4, MÖ5, MÖ8, MÖ10, MÖ11, MÖ14, MÖ15, MÖ17, MÖ19

İşitme engeli alanına dair ulaşılabilir kaynak ve metotlar	2	%10	MÖ6, MÖ7
Göreve başlarken işaret dili bilme zorunluluğu	1	%5	MÖ16
İşitme engelli öğrenciler için ayrı bir müfredat hazırlanması gerekliliği	6	%30	MÖ9, MÖ12, MÖ13, MÖ16, MÖ18, MÖ20
Okullarda materyal sıkıntısının giderilmesi	1	%5	MÖ16
Ritim ve bedeni müziği	11	%55	MÖ3, MÖ6, MÖ9, MÖ10, MÖ11, MÖ14, MÖ15, MÖ17, MÖ18, MÖ19, MÖ20

*Soruda MÖ16'nın birden farklı cevap vermesinden dolayı sayısal değerde farklılık oluşmuştur.

Tablo 3.12. Müzik öğretmenlerinin işitme engellilerde müzik eğitime dair belirtmek istedikleri

Verilen yanıtlar incelendiğinde, işitme engellilerin müzik dersi için MEB tarafından temin edilen kaynak kitapların yetersiz olduğu ve kaynak kitap müfredatlarının işitme engellilere göre yapılması gerektiği açıkça ortaya çıkmaktadır. Materyal eksikliği olduğu ve yeterli materyal ve donanımların sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca işitme engelli öğrencilerin bulunduğu okullarda görev yapan öğretmenlere öğrencilerle çalışmadan önce gerekli destek ve eğitimin verilmesi, gerekirse çalıştaylar ve seminerler düzenlenerek öğretmenleri gerekli bilgi ve donanıma ulaştırmanın faydalı olacağı ifade edilmektedir. “MÖ7” ise üniversitelerin eğitim bölümlerinde müziksel eğitimlerin alınabileceği yardımcı bölümler açılmasının hatta bu alanda kaynak kitap çalışmalarının yürütülmesinin faydalı olabileceği söylemiştir. Tez çalışmasına başlarken ulaşılması hedeflenen birçok sorunu tespit etmek yapılan çalışma açısından olumlu gözükse de ortaya

çıkan sorunlar genel olarak müzik eğitiminde işitme engelli öğrenciler ve müzik konusunun irdelenmesi ve geliştirilmesi gerekliliğini ortaya çıkartmıştır.

Müzik öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntı yapılarak bazı örneklerle yer verilmiştir.

İşitme engelli öğrencilerin müzik eğitimi ile ilgili genel bir Öğretim metodu olmamasından dolayı Bakanlığın bu derslere giren ya da girmiş olan öğretmenlerden dönüt alıp belki bir çalıştay düzenleyip ortak ve çeşitli yöntemlerin bulunduğu bir metot oluşturmaya çalışmalı diye düşünüyorum. (MÖ7)

Ayrı bir eğitim müfredatı işitme engellilere yönelik ve onlara özel kesinlikle uygulanmalı müzik sevdirmeli ayrıca sorumluluk bilinciyle herkes elini taşın altına koymalı Aile, Ram, okul idareleri ve öğretmenleri her daim iş birliği içinde olmalı sadece öğretmen odaklı bir eğitim hep eksik tek yönlü kalıyor. Sanal uygulamaları artırarak (herkese işaret dili) gibi bu konudan bir haber birçok insana ulaşılması ve toplum bilinci oluşturarak önyargıları zaman içinde yıkacak ve durumu iyileştirecek çalışmalara yer vermeliyiz. (MÖ9)

Ayrı bir ders kitabı ve programı yapılmalı. (MÖ13)

Okullarda hazırlanmış programlar yetersizdir. Materyal eksikliği olduğu için ve bunun eğitimleri de yeteri kadar verilmediği için öğrencilere destek verilemiyor. Bunun için ek kaynaklar bile yok denecek kadar az. Onlar için daha fazla kaynak sağlanmalı, bunun için daha fazla eğitim verilmeli ve onlara göre de programlar düzenlenmelidir. İşaret dili de öğretmenler için oldukça gerekli bir husustur. (MÖ16)

İşitme engellilerin müziğin temel birimlerinden biri olan işitmeden yoksun oluşları müzik eğitimi açısından sorunmuş gibi görünse de bu öğrencilere yönelik yazılacak müfredat ve kaynak kitaplarla daha başarılı bir müzik eğitimi sağlanabilir öğretmenlere yol göstermesi açısından daha fazla kaynağa ihtiyaç vardır. (MÖ18)

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, tespit edilen bilgiler ile verilerin içerik analizlerinden elde edilen bulgular sonuca yönelik olarak tartışılmakta ve ardından ilgili müzik öğretmenlerine ve bu alanda yapılacak yeni araştırmalara yardımcı olabilecek öneriler yer almaktadır.

6.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun 31-40 yaş aralığında (%75) olduğu gözlemlenmiştir. Mesleki çalışma yılı olarak 6-15 arasında tecrübe sahibi eğitimcilerin görev alması öğrenciler için çözüm ve alternatif üretme açısından önemlidir. Ancak bulunduğu kurumda azami çalışma süresi bu tecrübe ile ters orantılıdır. Genel olarak okullarda görev süresinin en fazla 1 ile 5 sene arasında olduğu anlaşılmıştır. İşitme engelli ortaokullarında görev yapan öğretmenlerin uzun yıllar aynı kurumlarda çalışmıyor olması eğitim sürecinde yaşanan sorunların doğal bir sonucu gibi gözükse de, bu zorluğa rağmen işitme engelli öğrencilerin bulunduğu okullara tayin seçimlerinin büyük oranda isteğe bağlı şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Bu çalışma sonucunda isteğe bağlı olarak seçtiği işitme engelli öğrencilere müzik dersi verecek olan öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlara bulunacak çözümlerin hem öğretmenler hem de öğrenciler için az da faydalı olacağı düşüncesine varılmıştır. Öğretmenlerin çalıştıkları kurumda genel olarak kadrolu olduğu görülmüştür. Bazı okullarda müzik öğretmeni olmaması ve yapılan çalışmaya katılımın gönüllülük esas olması sebebi ile 20 müzik öğretmeni ile görüşülebilmektedir.

İşitme engelli öğrencilerin bulunduğu okullarda sınıfların genellikle tek şube olduğu ve sınıflardaki öğrenci sayılarının en fazla 10 öğrenci ile sınırlı kaldığı tespit edilmiştir. Sınıflarda hiç duyamayan ve cihaz dahi kullanamayan, cihaz yardımı ile duyabilen ya da cihaza ihtiyacı olmadan yüksek sesleri az da olsa duyabilen farklı işitme seviyelerine sahip öğrencilerin olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda aslında sınıflarda bile öğrenciler arasında farklılıklar olması öğretmenler açısından süreci zorlaştırabilen bir durum olarak gözükse de öğrenci sayılarının az olmasının süreci olumlu yönde etkilemektedir. Müzik derslerinin 2 saat olması ise süreci daha iyi hale getirerek öğrencilere birebir öğrenme ortamı sağlamıştır.

Okullarda %50 oranında müzik sınıfının var olduğu sonucu ortaya çıksa da materyal ve donanım açısından sınıflar yeterli bulunmamıştır. Sınıfı olmayan okullarda öğretmenin sürekli materyal taşıması mümkün olmadığı ve müzik sınıflarının müzik eğitimi sürecinde önemlilik arz ettiği saptanmıştır. Öğrencilerin eğitim öğretim gördükleri sınıflarında işlenen müzik derslerinde yeterince aktif rol alamayacakları, işitme engelli öğrencilerde müzik derslerinin daha çok oyun, dans, drama ve devinimsel hareketler içerdiği düşünüldüğünde atölye ortamının daha verimli bir eğitim sürecine olanak sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf ortamının içerik olarak görsel ve teknolojik anlamda öğrencilere uygun tasarlanması ve ihtiyacı karşılaması gerektiği, özellikle dersi destekleyici Orff ve ritim çalgılarının olması ve buna ek olarak öğrenciler için tuşlu, telli ve nefesli diğer çalgıların da olması gerektiği verilen yanıtlarla ortaya çıkmıştır. Öte yandan, materyal anlamında telli üflemleri tuşlu birçok çalgının bazı öğretmenler tarafından kullanıldığı görülmüştür. Her öğrencinin kendisine ve bireysel farklılıklarına uygun enstrümanları çalabileceği saptanmıştır. Fakat genel olarak öğretmenlerin cevaplarına bakıldığında ritimsel enstrümanlarla sınırlı kaldığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Öğretim materyali eksikliği sorunu yaşayan eğitimcilerin süreç içerisinde kendi geliştirdikleri materyallere rastlanmamıştır. Genellikle artık malzemelerden ritim çalgıları yapıldığı görülsede öznel ve farklı materyallere rastlanmamıştır. Özel eğitim dersi kapsamında eğitimcilerin yeterli bilgi ve donanıma sahip olmadıkları, kimilerinin eğitim gördükleri lisans süresi içinde özel eğitim dersi dahi almadıkları tespit edilmiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde özel eğitim dersi alan öğretmenlerin ise özel eğitim gerektiren alanları (görme, zihinsel, işitsel, vb.) yüzeysel olarak bildikleri ve işitme engeli alanında ayrıntılı bir birikime sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Özel eğitim kendi içerisinde birçok alana hizmet etmektedir. Öğretmenler için çocukların bireysel farklılıklarının ön planda tutulması gereken bu alanlarda, özellikle müzik derslerinde işitme engelli öğrencilerin eğitimi konusunda tespit edilen sorunların üniversitelerde verilen özel eğitim derslerinin genel ve yüzeysel işlenmesinin bir sonucu olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan eğitimcilerin çoğu lisans eğitimi sürecinde aldıkları özel eğitim dersinin yeterli olmadığını belirtmiştir. Bu bağlamda üniversitelerden mezun olan müzik öğretmenlerinin çalıştıkları özel eğitim kurumlarında çalışmaya başladıktan sonra süreci yönetirken

plan ve programda gerekli bilgi ve donanım eksikliğinden kaynaklı zorluklar yaşadıkları görülmektedir.

Yapılan çalışma sonucunda, öğretmenlerin iletişim konusunda okula ilk başladıkları senelerde okula uyum, öğrencilerle doğru ve etkili iletişim konusunda çok zorluk çektikleri tespit edilmiştir. Türkiye’de ve dünyada son dönemde yaygınlaşan işaret dili eğitimleri, başta işitme engeli olan bireyler olmak üzere eğitim kurumlarında öğrenim görmekte olan öğrenciler için ihtiyaç haline gelmiştir. Bu kurumlarda görev yapan müzik öğretmenlerinin işaret dili bilmeden eğitim ve öğretim sürecine dahil olmaları dikkat çekmektedir. Öğretmenlerin öğrencileri tanıma ve oryantasyon basamağında çok zorlandıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerle iletişim kurmada zorluk yaşayan eğitimcilerin verilen yanıtları incelendiğinde tamamının bu sorunla kendi çaba ve uğraşları sonucunda başa çıktığı ve bu sürecin de çok uzun sürdüğü önemli bir tespittir. Kimi eğitimciler öğrencilerden öğrendiğini kimi eğitimciler kitaplardan araştırdığını söylerken bazı eğitimcilerin MEB’e bağlı açılan hizmet içi kurslarında verilen işaret dili kurslarına başvurdukları ve o şekilde kendilerini geliştirdikleri görülmüştür. Türkiye’de her okulda belki de her sınıfta bir adet işitme engelli birey bulunabilmesi ihtimali göz önüne alındığı zaman öğretmenlerin işaret dili bilme konusunda daha çok teşvik edilerek seminerler ve kurslara yönlendirilmesi, öğrencilerle iletişim kurma ve onların eğitimine destek olma açısından önemlidir. Dikkat çeken bir diğer husus ise işitme engelli öğrencilerin bulunduğu okullara başlarken öğretmenlerde işaret dili bilme zorunluluğu aranmayışıdır. Eğitim ortamını ve sürecini planlarken işitme engelli öğrencileri bulunan öğretmenlerin kullanacağı en önemli araçlardan bir tanesi muhakkak ki işaret dilidir ve işaret dilinin işitme engelli öğrencilerin bulunduğu kurumlarda eğitimcilere öğretilmesi ve çeşitli çalışmalar ile desteklenmesinin faydalı olacağı öğretmenlerin çoğunluğu tarafından dile getirilmiştir.

İlgili araştırmalar incelendiğinde, konusu bu tez çalışmasına en yakın olarak tespit edilen Yaymak’ın (2015, s.67) *Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı İşitme Engelli İlköğretim Okullarındaki Müzik Eğitiminde Kullanılan Yöntemler Üzerine Bir İnceleme* isimli yüksek lisans tezinde de ulaşılan sonuçlardan birisi yeterli kaynak olmamasıdır. MEB’in yayımlamış olduğu ortaokul müzik dersi kitaplarının işitme engelli öğrencilere yönelik olmadığı ve öğrencilere süreci planlarken destekleyici

olmadığı görülmektedir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin çoğunluğu tarafından karşılaşılan en temel ve en büyük sorun kaynak yetersizliğidir. Öğretmenlerin işitme engellilerin müzik eğitimi konusunda bilgi ve donanım bakımından sıkıntı yaşadığı gözlemlenmiş olup öneriler kısmında bununla ilgili bazı öneriler sunulmuştur.

Eğitim kurumlarında özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler için süreç içerisindeki eğitim ve öğretimin planlanması bireysel farklılıklara göre yapıldığı için, bireyselleştirilmiş eğitim planlarında (BEP) öğrencileri tanıyarak ve bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurarak hedeflenen kazanımların oluşturulduğu görülmüştür. Genel olarak öğretmenler ilk zamanlarda plan hazırlamak konusunda deneyim sahibi olmadıklarını ve çok zorlandıklarını söylemiştir. İşitme engelli öğrencilerde müzik eğitimi planlanırken öğretmenlerin yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve okuldaki rehber öğretmen ya da diğer meslektaşlarının yardımları ile süreci yönettikleri tespit edilmiştir. Eyüpoğlu'nun (2019, s.62) yüksek lisans tez çalışmasında da, özel eğitim kurumlarında çalışacak olan müzik öğretmenlerinin plan ve program hazırlarken kendisini yeterli hissetmediği ve BEP planlarını yaparken zorlandığı gösterilmiştir. Bu bağlamda alan öğretmenlerinin seminerlere katılarak bilgilenmelerinin öğretim plan ve programlarını düzenlerken faydalı olacağı sonucu ortaya çıkmıştır.

Müzik derslerinde kullanılan yöntemler arasında en çok Orff yönteminin tercih edildiği görülse de içerik olarak yeterli değildir. Sadece Orff çalgılarının kullanıldığı ve eğitimin sadece çalgılar üzerine desteklendiği görülmüştür. Bazı öğretmenler renklerle nota öğretimi yöntemi kullanmıştır. Öğrencilerin notaları görmekte değil ifade etmekte zorlandığı düşünüldüğünde farklı tekniklere başvurulması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu sebeple Ek 1'de görülen Kodaly yöntemindeki *fonomimi* tekniğinin işitme engelli öğrenciler için hiçbir öğretmen tarafından uygulanmadığı dikkat çekmektedir.

Genelde derslerin ritim ögesi üzerine kurulu olduğu görülmektedir. Beden müziğinin aktif kullanıldığı ve öğrencilerin beden müziği ile daha kolay ve kalıcı öğrenme sağladığı tespit edilmiştir. Ancak ritim konusunda senkronizasyonun sağlanmasının zor olduğu, çocukların ortak bir tempoda hareket edemedikleri ve müziksel bütünlüğün çoğu zaman oluşmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Teknolojik anlamda akıllı tahta, tablet ve bilgisayarların kullanıldığı araştırmaya katılan eğitimciler

tarafından söylene de dijital programlar ile dersi destekleyici çalışmalar yapılmamaktadır. Bulut'un (2017, s.217) *Türkiye'de Beden Müziği Etkinlikleri Engelliler Entegre Yüksek Okulu ve Mimarlık Öğrencileriyle Atölyeler* isimli araştırmasında işitme engelli öğrenciler için yapılan seminerler ve sonuçları ele alınırken aslında işitme engelli öğrencilerle müzik eğitimi fikrinin yaklaşık 170 yıl öncesine dayandığından bahsedilmektedir. Hatta işitme engellilerde müzik eğitiminin öğrenciler üzerinde sesi anlama algılama ve aktarmada, ritim duygularının gelişmesinde ve hatta konuşmayı destekleyici şekilde fayda sağlayabileceği düşünülerek müzik eğitimi süreçlerinde varlığı devam etmiştir. Bulut bu araştırmasında işitme engellilerin özellikle kendilerini keşfetme ve farkına varma kısmında müzik ve dans içeriklerinin projelendirilerek işitme engelli öğrenciler üzerinden yürütülmesi gerektiğini ve bu projelerin ise devlet tarafından kesinlikle desteklenmesi gerektiğini savunmuştur.

Araştırma sonucunda verilen yanıtlar incelendiğinde işitme engelli öğrencilerin derslere ilgi ve istek durumları öğrencilerin başarıma hissi ile doğru orantılı olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenler öğrencilerin genellikle beden müziği ve ritim konusunda başarılı olduklarını söylerken, bedenlerinde ritmi hisseden çocukların derslerde daha istekli olduğu ve bu sayede daha kalıcı öğrenme sağlandığı sonucu ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin en çok zorlandığı kısım olarak işitme eyleminin gerçekleşmemesi ve konuşamama durumundan dolayı şarkı söyleme ve sesi kullanma basamakları olduğu gözlemlenmiştir. Fakat okullarda kullanılmak üzere öğrencilere dağıtılan müfredat kitaplarında şarkı söyleme, solfej ve teorik açıdan kazanımlar yer aldığı için işitme engelli öğrencilerle müzik derslerinde yönlendirici kaynak bulma konusunda sıkıntılar vardır. Okul kitaplarının örgün eğitimdeki ortaokul müzik dersi kitaplarıyla birebir aynı olması işitme engelli öğrenciler için öğrenmede ve algılamada sorun teşkil ettiği öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Bu sebeple öğretmenler konuları BEP planlarıyla öğrencilere uygun ayarladıklarında zorluk yaşamadıklarını belirtse de bazı eğitimciler sadece işitme engeli değil algılama seviyelerinde de orta seviyede olan öğrenciler için zorluk yaşadıklarını belirtmiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde öğrencilerin sadece işitsel değil bazen zihinsel engel durumlarının da olabileceği görülmektedir.

Araştırmaya katılan eğitimcilerin Türkiye’de ve dünyada yapılmış olan uygulamaları takip etmediği anlaşılmaktadır. Ayrıca kendi geliştirdikleri yöntem ve tekniklere de rastlanmamıştır. Genelde bilinen renklerle müzik eğitimi ve beden müziği ile daha çok etkinliklere yer verildiği görülmüştür. Canen’in (2017, s.44) *İşitme Engellilere Bas Frekansların Titreşimleri ile Ritim Öğretim Metodu* isimli araştırması yöntem ve teknik geliştirme açısından faydalıdır. İşitme engelli öğrencilerin titreşimleri bedenlerinde algılamalarından yola çıkan bu çalışma sonucunda araştırmacı ritim metodu oluşturmuştur.

İşitme engelli öğrencilerin müzik eğitimi sürecinde en çok zorlanılan kazanımların işitmeye dayalı ve nota öğretimine dayalı olduğu, en kolay edinilen kazanımların ise ritim ile ilgili konularda olduğu tespit edilmiştir. Konuyla ilgili olarak Ek1’de nota ve sürelerinin öğretimi, beden müziği, müzikte gürlük ve hız terimleri gibi konularda örnek uygulamalara yer verilmiştir.

Eğitimciler müzik eğitiminde yönlendirici ve eğitici teknik ve yöntemler hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıklarını, ancak kendi deneyimleri yoluyla buldukları yöntemlerden faydalandıklarını söylese de bu yöntemler görsel materyal ve sembollerden öteye gidememiştir. Birebir öğrenci sorununa odaklanan ve çözüm önerisi getiren farklı yöntemlere rastlanmamıştır. Teknolojik imkanlar dahilinde eğitimcilerin daha çok bilgisayar, akıllı tahta ve tablet kullandığı görülmüştür. Bazı eğitimcilerin ise müzik yazılım programları tercih etmesi dikkat çekmektedir. Öğretmenlerin görsel kaynakları yaygın olarak kullanması, işitme engelli öğrencilerde görsel anlamda destekleyici programların daha faydalı olacağını ortaya koymaktadır.

6.2. ÖNERİLER

Sadece proje okullarında değil, özel eğitim okullarının tümünde sanat atölyelerinin ve bu bağlamda da müzik sınıflarının olması derslerin daha verimli şekilde işlenmesini sağlayacaktır.

Öğrencilerin başarı ve motivasyonlarını arttırmak için, özellikle işitme engelli öğrencilerde çalgı öğretiminin desteklenmesi açısından müzik atölyeleri gelişen ve değişen teknolojiye uygun olarak düzenlenebilir.

Müzik derslerinde istendik kalıcı davranış oluşturma ve olumlu dönütler alma bakımından öğretim programlarının işitme engellilerin ihtiyaçları doğrultusunda planlanması ve özelleştirilmesi faydalı olacaktır.

İşitme engelliler okullarında görev alacak öğretmenlerin öğrencilerle iletişim kurma ve onları tanıma amacıyla ve eğitim-öğretim sürecine daha hazırlıklı olmalarını sağlamak açısından eğitimcilerin önceden veya göreve başlar başlamaz bir oryantasyon sürecine dahil edilmesi için çeşitli seminer programları oluşturulabilir.

Özel eğitim okullarında görev alacak olan eğitimciler göz önünde bulundurularak eğitim fakültelerinde alan öğretmenleri için ayrı bir program açılabilir. Özel desteğe ihtiyaç duyan çocukların bireysel farklılıklarına göre daha ayrıntılı eğitim gören öğretmenlerin bu sayede kendi alanlarında başarılarının artması sağlanabilir.

Üniversite programlarında bulunan materyal geliştirme derslerinde özel ilgi ve desteğe ihtiyacı olan öğrenciler için de derslerde farklı materyal hazırlanması, söz konusu engelli gruplar ile çalışacak öğretmenlerin yenilikçi ve özgün fikirler geliştirmesi açısından yol gösterici olacaktır.

Öğretmenlerin öğrencilerle olumlu ilişkiler kurma ve iletişim konusunda daha etkin olmaları için işitme engelli öğrencilerin bulunduğu kurumlara atanan öğretmenlere hizmet içi eğitimle işaret dili kursu verilebilir.

Müzik derslerinde teorik konularda Orff yönteminin dâhil edilerek içeriğinin genişletilmesi işitme engelli öğrenciler açısından faydalı olabilir.

Görsel ve bedensel algıları açık olan işitme engelli çocuklar için oyun, drama ve yaratıcı etkinlikler olumlu katkı sağlayabilir. Aynı zamanda Orff yönteminin işitme engellilerin eğitiminde daha fazla yer edinmesi süreci olumlu etkileyeceği için öğretmenlere de faydalı olacaktır.

İşaret dilini kullanmakta aktif olan işitme engelli öğrencilere ise notaları yine el hareketleriyle öğretmek kalıcı ve hızlı öğrenmede yol gösterici olabileceği için, nota eğitiminde ve solfej konusunda yaşanan sıkıntıların giderilmesi bakımından Kodaly yöntemindeki el işaretleri kullanılabilir.

Beden müziğini oyunlarda ve derslerde kullanan öğretmenler için beden müziği ve ritim adı altında çeşitli uygulamalar ve etkinlikler geliştirilebilir ve bu sayede aktif ve kalıcı öğrenme sağlanabilir.

Bando grupları, halk oyunları, sessiz tiyatrolar ve drama oyunları gibi öğrencilerin aktif ve yaratıcı olarak katkı sağlayacağı proje ve etkinlikler arttırılabilir.

İşitme engelli bireylerde hem nota eğitimi hem de çalgı eğitimi konularında hem öğretmenlere hem de öğrencilere fayda sağlaması açısından özgün metotlar yazılması önemlidir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, B. ve Tekinarslan Çifci, İ. (2016). Müzik öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik yaptıkları öğretim uyarlamalarının belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (İpekyolu Özel Sayısı), 2165-2179. https://www.researchgate.net/profile/Burcu-Aktas/publication/342412364_Muzik_ogretmenlerinin_kaynastirma_ogrencilerine_yonelik_yaptiklari_ogretim_uyarlamalarinin_belirlenmesi/links/609926d392851c490fcd6491/Muezik-oegretmenlerinin-kaynastirma-oegrencilerine-yoenelik-yaptiklari-oegretim-uyarlamalarinin-belirlenmesi.pdf.
- Altınölçek, H. (2013). *Müzikle Tedavi/Müzikle İletişimin Terapide Kullanımı*. Kitapevi Yayınları.
- Andırıcı, Ö. (2006). *İlköğretimde Müzik Derslerinde Kullanılan Öğretim Yöntemlerine İlişkin Bir İnceleme (İstanbul ili Örneği)* (Tez No.28738299) [Yüksel Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Tez Merkezi.
- Arıkan, R. (1995). *Araştırma Teknikleri ve Rapor Yazma*. Tutibay Yayınları.
- Artan, İ. (2001). Engelli Çocukların Eğitiminde Etkili Bir Teknik: Müzik, *Hacettepe Üniversitesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü, G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 21(2), s.43-55. <https://arastirmax.com/en/system/files/dergiler/5672/makaleler/21/2/arastirmax-engelli-cocuklarin-egitiminde-etkili-bir-teknik-muzik.pdf>.
- Atay, M. (1999). *İşitme Engelli Çocukların Eğitiminde Temel İlkeler*. Özgür Yayınları.
- Avcıoğlu, H. (2019). Özel Gereksinim Duyan Çocuklar ve Özel Eğitim. İ.H. Diken (Ed.). *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim* içinde (s.179-225). Pegem Akademi Yayınları.
- Aycan, K. (2017). Kodály Metodundan Uyarlanan Deşifre Şarkı Söyleme Uygulamaları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (4), 1683-1701. DOI:10.17240/aibuefd.2017.17.32772-363960

Batu, S. (2019). Kaynaştırma ve Destek Eğitim Hizmetleri. İ. H. Diken (Ed.). *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim* içinde (s.93-109). Pegem Akademi Yayınları.

Bekler, G. (2009). *İlköğretim Müfredat Programının I-VIII. Sınıflarında Orff Yönteminin Uygulanması Üzerine Öneriler* [Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. Açık Bilim. <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/623213>.

Bulut, M. Ö. (2017). Türkiye’de Beden Müziği Etkinlikleri: Engelliler Entegre Yüksek Okulu ve Mimarlık Öğrencileriyle Atölyeler, *Sahne ve Müzik Eğitim-Araştırma Dergisi*, (5), 211- 227. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/smead/issue/30545/330572>.

Ceylan, B. ve Ceylan, F. (2019). İşitme Engellilere Yönelik Ritim Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 13-20. http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/02.funda_ceylan.pdf.

Couch, J. & Towne, J. (2018). *Dönüştüren Eğitim*. (G. Arıkan, Çev.). Sola Yayınları. (2018).

Çay, E. (2020). Müzik Eğitimi Dersinin Özel Gereksinimli Öğrencilere Katkısının Özel Eğitim Öğretmenlerinin Görüşleriyle Belirlenmesi. *Journal of Muallim Rifat Faculty of Education*, 2(1), 60-79. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/950091>.

Çelik, P. (2015). Türkiye’de ve Avrupa’da 2000-2013 Yılları Arasında Özel Gereksinimli Çocuklarla İlgili Yapılmış Olan Müzik Eğitimi Çalışmalarının Değerlendirilmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2(1), 10-28. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/562575>.

Çevik, B. (2007). Orff Müzik Öğretisine Genel Bir Bakış. *BAÜ FBE Dergisi* 9(1), 95-100. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/baunfbed/issue/24793/257412>.

Çilden, Ş. (2001). Müzik, Çocuk Gelişimi ve Öğrenme. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21 (1), 1-8. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gefad/issue/6769/91088>.

Darıca, N. ve Şipal, F. (2011). *İşitme Engelli Çocuklarda Gelişim ve Eğitsel Müdahale*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Eren, B. (2012). Müzik Eğitiminde Kaynaştırma Uygulamaları ve Orff-schulwerk. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 14-25. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/200371>.

Eren, B., Deniz J. ve Düzkantar A. (2013). Orff Yaklaşımına Göre Hazırlanan Müzik Etkinlikleri İçinde İpucunun Giderek Azaltılması Yöntemi ile Yapılan Gömülü Öğretimin Otistik Çocuklara Kavram Öğretimindeki Etkinliği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(3), 1863- 1887. <http://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/15597/15597.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Erten, N. (2010). *İşitme Engelli Koklear İmplant Kullanıcısı Çocukların (Re)habilitasyonunda Müziğin Pragmatik Kullanımı* (Tez No. 293234) [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Müzik Eğitimi Anabilim Dalı]. YÖK Tez Merkezi.

Ertürk, S. (1984). *Eğitimde 'Program' Geliştirme*. Yelkentepe Yayınları.

Eyüpoğlu, G. (2019). *Özel eğitim kurumlarında görev yapan müzik öğretmenlerinin bu kurumlardaki müzik eğitimine ve öğrencilere yönelik tutumlarının incelenmesi* (Tez No.538535) [Yüksek Lisans tezi, Trabzon Üniversitesi Müzik Bilim Dalı]. YÖK Tez Merkezi.

Güçlü, İ. (2019). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri: Teknik-Yaklaşım-Uygulama*. Nobel Akademik Yayınları.

Güven, E. ve Tufan, E. (2010). Kaynaştırma sınıflarında işbirlikli öğrenme yöntemi ile müzik dersleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 557-573. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uefad/issue/16692/173498>.

İşaret Dili Alfabesi. (2021, 10 Nisan) Erişim Adresi: [https://www.pinterest.ca/pin/557461260101373885/?amp_client_id=CLIENT_ID\(&mweb_unauth_id={{default.session}}&simplified=true](https://www.pinterest.ca/pin/557461260101373885/?amp_client_id=CLIENT_ID(&mweb_unauth_id={{default.session}}&simplified=true).

İşitme Cihazları. (2021, 10 Nisan) Erişim Adresi: <http://www.duynet.net/>.

İşitme Kaybı Dereceleri. (2021, 26 Ağustos) <https://slideplayer.biz.tr/slide/12292658/>

Kar, T. (2020) “Kodaly” Şarkı Söyleme Merkezli Müzik Öğretim Yönteminin İncelenmesi ve Kokas Pedagojisi Destekli Bir Örnek Ders Modelleme Çalışması. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 13(81), 273-288. https://jasstudies.com/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=45428.

Karasar, N. (2019). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*. Nobel Akademik Yayınları.

Kodaly yönteminde el işaretleri (fonomimi) gösterimi. (2021, 16 Ağustos) Erişim Adresi: https://derikcumhuriyet.meb.k12.tr/icerikler/fonomimi-el-isaretleri_9286247.html.

Konuşma zinciri. (2021, 15 Mayıs) Erişim Adresi: <http://iskenderdoganevr.blogspot.com/2016/03/fonolojik-dongu.html>.

Kulak ve yapısı. (t.y.) Fen Kurdu. (2021, 22 Haziran) Erişim Adresi: <https://www.fenkurdu.gen.tr/kulak-ve-yapisi-konu-ozet>.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. 07.07.2018 tarih ve 30471 sayılı Resmi Gazete.

Özcan, V. (2007). *Orff Öğretisinin ve Yaratıcı Dramanın Uygulandığı ve Uygulanmadığı Okullarda Öğrencilerin Müzik Dersine Olan Tutumların Karşılaştırılması* [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. Dokuz Eylül Üniversitesi Kurumsal Akademik Açık Arşiv. <http://hdl.handle.net/20.500.12397/7355>.

Özeke, S. (2007). Kodály Yöntemi ve İlköğretim Müzik Derslerinde Kodály Yöntemi Uygulamaları. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 111-119. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uefad/issue/16685/173386>.

Piştav Akmeşe, P. (2019). İşitme Yetersizliği Olan Öğrenciler. Ü. Şahbaz (Ed.), *Özel Eğitim ve Kaynaştırma* içinde (s.72-94). Anı Yayıncılık.

Sacks, O. (2016). *Müzikofili / Müzik ve Beyin Öyküleri*. (B. Kovulmaz, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.

Sarıkaya, R. (2013). *Lisans Düzeyinde Mesleki Müzik Eğitimi Veren Kurumlarda Ritim Öğretim Yöntemlerinin Kullanılma Durumları (Ankara İli Örneği)*. [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. <https://dspace.gazi.edu.tr/handle/20.500.12602/191317>.

Sönmez, A. (2017). *Kaynaştırma Öğrencilerine Uygulanan Müzik Eğitimine İlişkin Müzik Öğretmenlerinin Görüşleri* (Tez No. 477472) [Yüksel Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Tez Merkezi.

Şendurur, Y. ve Akgül Barış, D. (2002). Müzik Eğitimi ve Çocuklarda Bilişsel Başarı. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 22(1), 165-174. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gefad/issue/6766/91040>.

Tufan, S. (2011). *Müzik Öğretmeni Adaylarının Dalcroze-Kodaly ve Orff Yaklaşımlarıyla İlgili Görüşleri İle Bu Yaklaşımların Adayların Öğretmenlik Uygulamasına İlişkin Tutumlarına Olan Etkisi* (Tez No: 298608) [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalı]. YÖK Tez merkezi.

Tunacan, S. N. (2012). *Eurhythmics Eğitim Yönteminin Bedensel Koordinasyon Üzerine Etkileri* [Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. <http://abakus.inonu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11616/14858/10253806.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Uçan, A. (2018). *Müzik Eğitimi, Temel Kavramlar-İlkeler-Yaklaşımlar*. (3.bs.). Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

Ünlü, E. (2019). Özel Gereksinim Duyan Çocuklar ve Özel Eğitim. İ.H. Diken (Ed.). *Özel Eğitim Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim içinde* (s. 3-17). Pegem Akademi Yayınları.

Varış, Y. A. ve Hekim, M. M. (2017). Özel Gereksinimli Bireyler ve Müzik Eğitimi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 29-42. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gebd/issue/35209/390674>.

Varış, Y. A. ve Hekim, M. M. (2017). Özel Gereksinimli Bireyler ve Müzik Eğitimi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi (GEBD)* 3(3) 29-42. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/419794>.

Yavuzer, H. (2019). *Eğitim ve Gelişim Özellikleriyle Okul Çağı Çocuğu*. Remzi Kitabevi.

Yaymak, U. (2015). *Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı İşitme Engelliler İlköğretim Okullarındaki Müzik Eğitiminde Kullanılan Yöntemler Üzerine Bir İnceleme* (Tez No. 407625) [Yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. YÖK Tez Merkezi.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayınları.

Yılmaz, İ. (2015,23 Ekim). Duyma engelli perküsyon sihirbazı Evelyn Glennie: Vücut müziği algılıyor. Radikal. <http://www.radikal.com.tr/kultur/duyma-engelli-perkusyon-sihirbazi-evelyn-glennie-vucut-muzigi-algiliyor-1457784/>.

EKLER

EK 1: ARAŞTIRMACI TARAFINDAN İŞİTME ENGELLİ ÖĞRENCİLER İÇİN GELİŞTİRİLEN UYGULAMA ÖNERİLERİ

Beden Müziği Kullanımı

Ritimlerin işitme engelli öğrencilere anlatılması için beden müziği kullanılabilir. Böylece bedenlerinde ritmi hissederek öğrenciler somut bir şekilde ritmi duyarak karşı tarafa tekrarını iletebilirler.

Örnek1: Dörtlük notayı öğretirken her dörtlük nota için bir adet alkış şeklinde tekrarlanabilir.

Örnek 2: İki adet sekizlik notadan oluşan ritim kalıbını öğretirken ayakların sağ ve sol şeklinde yere vurulması şeklinde öğretilir. Böylece bir vuruşun iki eşit parçaya bölündüğünü somut bir halde öğrenci kalıcı şekilde öğrenmiş olur.

Örnek 3: Bir adet sekizlik iki adet onaltılık notadan oluşan ritim kalıbının öğretimi için sekizlik nota alkış onaltılık notalar ise önce sağ elin sağ göğüs üstüne sonra sol elin sol göğüs üstüne vurması şeklinde öğretilir.

Örnek 4: İki adet onaltılık ve bir adet sekizlik notadan oluşan ritim kalıbı ise örnek 3'ün tam tersi olacak şekilde, yani önce sağ el sağ göğüs üstü sonra sol el sol göğüs üstü ve ardından bir alkış şeklinde öğretilir.

Örnek 5: Dört adet onaltılık notanın art arda gelmesinden oluşan ritim kalıbı önce sağ elin sağ diz üstüne sonra sol elin sol diz üstüne gelecek şekilde iki defa tekrarlama şeklinde öğretilir.

Örnek 6: Bir onaltılık bir sekizlik ve bir onaltılık notanın birleşmesinden oluşan ritim kalıbı ise önce alkış sonrasında eller çapraz olacak şekilde omuzlara vurmak (kişinin kendine sarılması ve sonrasında ise parmakları aynı anda bir defa şıklatmak şeklinde öğretilir.

Bu örnekler ile yapılan araştırmalar sonrasında öğretmenin yaratıcılığına bağlı şekilde yenileri türetilir. Bu sayede bedenlerinde ritmi duyan öğrenciler için müzik derslerinde daha kolay ve kalıcı bir öğrenme sağlanmış olur.

Nota değer ve süreleri öğretilirken sınıfa getirilen bir halat süre ve değerler konusunun öğretiminde şu şekilde kullanılabilir:

Birlik nota, 4 vuruş sürenin öğretimi için tek parça bir ip eşit uzunluklarda dört bölümden işaretlenir ve öğrencinin halatı hiç bırakmadan tutarak halatın sonuna kadar yürümesi istenir. Böylece öğrenci bir halatta 4 eşit parça olduğunu ancak tek solukta süren uzunluğu kavrar.

İkilik nota, 2 vuruş sürenin öğretimi için halat 2 eşit parçaya bölünür. Öğrenci ilk iki parçayı bütün olarak halatı tutarak yürür sonra kesilen yerden diğer parçayı yine iki parça olarak halatı tutarak yürür.

Dörtlük notanın öğretimi için birlik notada var olan her bir bölüm kesik olacak şekilde dört kesik halat elde edilir. Ve bu her bir halat dörtlük notayı oluşturur. Böylece öğrenci hem dörtlük notanın süre değerini kavrar hem de birlik nota içerisinde dört tane dörtlük nota olduğunu fark eder.

Onaltılık notadan sonra gelen kuyrukları dörtlük nota içerisinde bölünme olarak halat üzerinde gösterdiğimizde halat boylarının giderek kısaldığını gören öğrenciler zaman ve süre olarak ta azalmayı anlar. Böylece halat boyunca yürüyen öğrenci halatın boyuna göre hız kavramını da notalar üzerinde somutlaştırılmış şekilde öğrenirler.

Yaratıcı ritim çalışmaları gruplar halinde yapıldığında hem öğrencilerin benlik algıları olumlu yönde gelişir hem de yardımlaşma ve grup bilinci kazanmaları sağlanır. Beden müziği bunun için en önemli araçtır. Ritimleri grup çalışmalarında eğlenceli hale getirerek aktif öğrenme sağlanması için öğrenciler sınıf sayılarına göre dörderli şekilde bahçeye çıkarılarak iki kişi karşılıklı gelecek şekilde bedenlerinden yaratıcı bir ritim kalıbı oluşturmaları istenebilir. İlk iki kişi yaptıktan sonra diğer iki kişi devam eder ve bu şekilde en son basamakta olan grup en baştan itibaren yapılan ritim kalıplarına kendi ritim kalıplarını ekleyerek çalışmayı sonlandırabilir. Böylece öğrenciler hem birbirlerini takip ederek saygı duymayı hem de işbirlikçi şekilde

çalışmayı öğrenebilir ve bu sayede müziksel gelişim süreçlerine olumlu katkı sağlayabilirler.

Orff Yöntemi ve Çalgı Kullanımı

Müzik dersindeki teori kısımlarında soyut kavramları anlama konusunda sorun yaşayan işitme engelli öğrenciler için müzik gürlük terimleri oyunlaştırılarak öğretilir. Öğrencilerin en çok sevdiği ve sınıflarda toplu şekilde oynanan nesnenin kimde olduğunu bulma oyunu sıcak soğuk şeklinde yönergelerden oluşmaktadır. Gürlük algısını öğrencilere anlatmak üzere, ebe seçilen öğrenciden saklanan eşyanın kimde olduğu yönergelerini vermesi için derste materyal olarak kullanılan herhangi bir çalgıyı (melodika, orff çalgıları, flüt, vb.) uzakta olduğu zaman çok hafif şekilde (öğretmenin gösterimi ile), yaklaştıkça giderek yükselen bir şiddette olacak şekilde çalmaları istenir. Etrafa yayılan titreşimi hisseden öğrenci titreşimler çoğaldıkça gürlüğün çoğaldığını fark edecektir. Bu sayede hem oyun yöntemiyle ders daha eğlenceli hale gelirken hem de öğrenciler gürlük terimlerini (piano=hafif, mezzoforte=orta, kuvvet forte=kuvvetli) daha iyi anlamış olacaklardır. Benzer bir uygulama sonrasında tahtaya yazılan bu terimlerin öğretmenin göstermesiyle öğrencinin enstrümanında çalınmasıyla pekiştirilebilir. (Mesela melodika ile gelen öğrencinin piano terimi gösterildiğinde çok az üflemesi forte gösterildiğinde çok kuvvetli üflemesi gibi.)

Kodaly Yöntemi Kullanımı

Müzik derslerinde en çok ihtiyaç duyulan konu öğrenilecek eserlerin solfejinin yapılması kısmıdır. İşitme engelli bireylerde işitememeye bağlı olarak ses üretememe durumundan dolayı solfej yapmak güç hale gelebilir. Ancak işaret diline hâkim ve bu konuda tecrübeli olan işitme engelli öğrencilerin Kodaly sisteminde yer alan *fonomimi* (el işaretleri) ile dizek üzerinde notaları öğrenmesi kolaylaşabilir ve görsel olarak somut halde kalıcı öğrenme sağlanabilir. Öğrenciler notaların ince ve kalın durumlarını da el hareketlerinin ince notalarda yükseğe çıkmasından hareketle kavrayabilir duymasa bile ince ve kalın ayrımını görsel olarak yapabilirler. Öğretilmek istenen ezginin önce tartımları beden müziği ile yapıldıktan sonra o tartımlara göre notaların sürelerine uygun *fonomimi* yardımı ile solfejinin yapılması bu anlamda öğretmenlere de öğrencilere de faydalı olabilir.

Ritimlerde senkronizasyonu genelde yakalayamayan işitme engelli öğrencilerin metronom kullanmaları elbette ki faydalı olacaktır. Ancak bu metronom işitsel değil görsel olarak öğrencilere anlatıldığında ve uygulandığında sınıfta grup çalışmaları adına verimlilik sağlanabilir. Özellikle bir eserin *fonomimi* yöntemi ile solfejini yapmak isteyen öğrencinin görsel bir metronom ile o ritmi görerek hissetmesi sağlınırsa belirli bir tempoda eseri bitirmesi konusunda faydalı olabilir. İşitsel konulardaki dezavantaj görsel destek ile avantaj olarak öğrenciye bu şekilde yansıtılabilir. Gelişen ve yenilenen teknolojiden yararlanılarak mümkün olduğunca görsel öğelerden faydalanmak kalıcı öğrenmeyi arttırabilir.

EK 2: TÜRKİYE’DE MEB’E BAĞLI İŞİTME ENGELLİLER ORTAOKULLARI LİSTESİ

NO	Okulun bulunduğu şehir	Okul ismi
1	Adana/ Seyhan	Seyhan İşitme Engelliler Ortaokulu
2	Amasya/ Merkez	Lokman Hekim İşitme Engelliler Ortaokulu
3	Ankara/Altındağ	Kemal Yurtbilir İşitme Engelliler Ortaokulu
4	Ankara/ Sincan	Yılmaz Balaban İşitme Engelliler Ortaokulu
5	Bursa Nilüfer	Duyum İşitme Engelliler Ortaokulu
6	Denizli/ Merkezefendi	Yeşilköy İşitme Engelliler Ortaokulu
7	Diyarbakır/ Yenişehir	Surkent İşitme Engelliler Ortaokulu
8	Elâzığ/ Merkez	Genç Osman İşitme Engelliler Ortaokulu
9	Erzurum/ Palandöken	Dedekorkut İşitme Engelliler Ortaokulu
10	Eskişehir/ Tepebaşı	Ahmet Yesevi İşitme Engelliler Ortaokulu
11	Gaziantep/ Şehitkamil	Ali Süzer İşitme Engelliler Ortaokulu
12	Giresun/ Eynesil	Giresun İşitme Engelliler Ortaokulu
13	Hatay/ Antakya,	Hürriyet İşitme Engelliler Ortaokulu
14	Mersin/ Toroslar	Yunus Emre İşitme Engelliler Ortaokulu
15	İstanbul/ Beyoğlu	Halıcıoğlu İşitme Engelliler Ortaokulu
16	İstanbul/ Fatih	Mimar Sinan İşitme Engelliler Ortaokulu
17	İstanbul/ Kadıköy	Mehmet Sait Aydoslu İşitme Engelliler Ortaokulu
18	İstanbul/ Tuzla	Rotary Bölge Vakfı İşitme Engelliler Ortaokulu
19	İzmir/ Bornova	Tülay Aktaş İşitme Engelliler Ortaokulu
20	Kayseri/ Develi	Cemal Nevzer Ercis İşitme Engelliler Ortaokulu
21	Kayseri/ Melikgazi	80.Yıl İşitme Engelliler Ortaokulu
22	Kocaeli/ Karamürsel	Ahmet Gazanfer Bilge İşitme Engelliler Ortaokulu
23	Konya/ Selçuklu	Konevi İşitme EngellilerOrtaokulu
24	Kütahya/ Merkez	Fethi Güzen İşitme Engelliler Ortaokulu
25	Malatya/ Battalgazi	Akşemseddin İşitme Engelliler Ortaokulu

26	Rize/ Merkez	Ömer Halacı İşitme Engelliler Ortaokulu
27	Samsun/ İlkadım	19 Mayıs İşitme Engelliler Ortaokulu
28	Trabzon/ Ortahisar	Çamlık İşitme Engelliler Ortaokulu
29	Şanlıurfa/ Karaköprü	Karaköprü İşitme Engelliler Ortaokulu
30	Van/ Tuşba	Abdurrahman Gazi İşitme Engelliler Ortaokulu

EK 3: GÖRÜŞME SORULARI

1. Yaşınız?
2. Eğitim durumunuz?
3. Öğretmenlik mesleğinde kaçınıcı yılınızdasınız?
4. Çalıştığınız kurumda kaçınıcı yılınızdasınız?
5. Çalıştığınız kurumu tercih etme sebebiniz nedir? (Zorunlu veya isteğe bağlı/ İsteğe bağlı ise neden?)
6. Çalıştığınız kurumda (kadrolu, görevlendirme veya ücretli) görev durumunuz nedir?
7. Okulunuzda müzik dersleri haftalık olarak kaç saattir?
8. Okulunuzda ortaokul kademesinde sınıflarda öğrenci sayıları nedir?
9. Okulunuzda müzik dersleri için düzenlenmiş ayrı bir sınıf var mıdır?
10. Sınıfınızda öğretim ortamı için yaptığınız düzenlemeler nelerdir?
11. Okulunuzda müzik derslerinde kullanmak üzere derse uygun yeterli materyal (çalgı, vb.) mevcut mudur? Varsa nelerdir?
12. Kendi geliştirdiğiniz öğretim materyalleri var mıdır? Var ise nelerdir?
13. Üniversitede özel eğitim ile ilgili ders aldınız mı? Eğer aldıysanız hangi alanlar üzerine eğitim aldınız? (Görme, işitme, zihinsel, otizm, vb.)
14. Eğitim almış olduğunuz üniversite programındaki özel eğitim derslerinin içerik açısından yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
15. Üniversite eğitiminiz boyunca işaret dili eğitimi aldınız mı?
16. İşaret dili ile ilgili başka herhangi bir eğitim, kurs ya da seminere katıldınız mı? Cevabınız evet ise nelerdir?
17. Çalıştığınız kurumda görev almak için işaret dili bilme zorunluluğu var mıydı? Sizce olmalı mı?
18. Okulunuzda göreve başladığınızda işaret dili biliyor muydunuz? Cevabınız hayır ise öğrenciler ile nasıl iletişim kurdunuz?
19. Sizce işaret dili müzik eğitiminde etkili bir iletişim için gerekli midir? Neden?
20. Müzik dersleri için ortaokul programlarında kullanılan MEB Müzik dersi kitapları yeterli midir? İşitme engelli öğrenciler için MEB tarafından size ayrıca sunulan bir kitap var mıdır?

21. İşitme engelli öğrencilerin müzik dersleri için kullandığınız ek kaynaklar var mıdır? Var ise nelerdir?
22. BEP ve BÖP hazırlarken nelere dikkat ediyorsunuz? Çalıştığınız kurumda göreve başladığınızda bu konu ile ilgili kapsamlı bilgi birikimine sahip miydiniz?
23. Öğrencilerin genel müzik eğitiminde kullanılan yaygınlaşmış çeşitli eğitim yöntemleri mevcuttur. (Orff, Kodaly, vb.) Bunların arasında sizin işitme engelli çocuklar için kullandığınız bir yöntem var mıdır?
24. İşitme engelli öğrencilerin müzik eğitimi konusunda Türkiye’de ve dünyada yapılmış uygulamalar hakkında bilginiz var mı? Eğer varsa bunlar arasında sizin kullandığınız yöntem ve teknikler bulunmakta mıdır?
25. İşitme engelli öğrenciler ile geçirdiğiniz eğitim-öğretim süresi boyunca kendi geliştirdiğiniz veya uyarladığınız yöntem ve teknikler oldu mu? Olduysa bu teknikleri kısaca açıklayabilir misiniz?
26. Günümüzde gelişen teknolojik imkanlar sonucu öğretime yönelik birçok yenilik ortaya çıkmaktadır. Dersinizle ilgili olarak mevcut teknolojinin hangi yönlerinden faydalanmaktasınız?
27. İşitme engelli öğrencilerin müzik derslerine olan istek ve ilgi durumu nedir?
28. Öğrencilerin müzik derslerinde işlenen konuları algılama ve anlama durumları nedir?
29. Ders kapsamında elde etmekte en çok zorlandığınız kazanımlar nelerdir?
30. Ders kapsamında en çok hangi kazanımla ilgili olumlu geri bildirim aldınız?
31. İşitme engelli öğrencilere nota öğretmek için kullandığınız bir yöntem var mıdır? Bu konuda yayımlanmış eserler hakkında bilgi sahibi misiniz?
32. Ritim kavramını öğretirken faydaladığınız bir metot var mı?
33. Beden müziğini derslerinizde kullanıyor musunuz? Kullanıyorsanız işitme engelli öğrenciler için faydalı olduğunu düşünüyor musunuz?
34. İşitme engelli öğrencilerin müzik eğitimi ile ilgili belirtmek istediğiniz başka herhangi bir husus var mı?

*İşitme engelli öğrencilerin müzik eğitimi konusunda yürüttüğüm yüksek lisans tez çalışması hakkında düşünce ve önerileriniz nelerdir?

EK 4: ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİ YÖNETMELİĞİ

MADDE 6 – (1) Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri esas alınarak; özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitim ihtiyaçları, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kapasitelerini en üst düzeyde kullanmaları, üst öğrenime, meslek hayatına ve toplumsal yaşama hazırlanmalarını amaçlar.

MADDE 22 – (1) Özel eğitim ihtiyacı olan bireyler Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu Raporu doğrultusunda her tür ve kademedeki eğitimlerini kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla sürdürebilirler.

(2) Özel eğitim ihtiyacı olan bireyler, kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimlerini akranları ile birlikte aynı sınıfta tam zamanlı veya özel eğitim sınıflarında yarı zamanlı olarak sürdürebilirler.

(3) Okul öncesi eğitim, ilköğretim ya da mesleki ve teknik eğitim programlarının uygulandığı özel eğitim okullarında kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim verilebilir.

(4) Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim yapılan okullarda BEP geliştirme birimi oluşturulması zorunludur.

(5) Öğrenci Davranışlarını Değerlendirme Kurulu ile Ödül ve Disiplin Kurulu'nda kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimlerine devam eden öğrencilerle ilgili alınacak kararlarda BEP geliştirme birimiyle iş birliği yapılır.

MADDE 31 – (1) İşitme, görme veya bedensel yetersizliği olan bireyler için gündüzlü ya da yatılı özel eğitim ilkokulları ile özel eğitim ortaokulları; hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler için gündüzlü özel eğitim ilkokulları ve özel eğitim ortaokulları açılır. Bu okullarda eğitim hizmetlerinin yürütülmesinde aşağıdaki hususlar dikkate alınır:

- a) Öğrenciler, ilköğretim programını takip ederler. Öğrencilerin takip ettikleri programlar temel alınarak BEP hazırlanır.
- b) Bir ders saati süresi 40 dakika olup ders saati ve derslerin dağılımı, takip edilen haftalık ders çizelgesine göre uygulanır.

c) İşitme engelli öğrenciler veya hafif düzeyde zihinsel engelli öğrencilere eğitim verilen ilkököl ve ortaokullarda yabancı dil dersi zorunlu dersler arasında yer almaz.

ç) Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrenciler için açılmış okullarda hafif düzeyde otizmi olan öğrenciler için şube açılarak eğitim verilir.

d) Sınıf mevcutları en fazla 10 öğrenciden oluşur. Ancak otizmi olan öğrenciler için sınıf mevcutları en fazla 4 öğrenciden oluşur.

e) İşitme veya görme engelli öğrencilere eğitim verilen ilkökullarda dersler özel eğitim öğretmeni; ortaokullarda ise dersler alan öğretmenleri tarafından okutulur. İlkokullarda din kültürü ve ahlak bilgisi ile yabancı dil dersi alan öğretmenleri tarafından okutulur. Alan öğretmeni tarafından okutulan derslere özel eğitim öğretmeni de ders işlenişine destek vermek üzere katılır.

f) Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği veya hafif düzeyde otizmi olan öğrencilere eğitim verilen ilkököl ve ortaokullarda dersler özel eğitim öğretmeni tarafından okutulur. İlkokullarda din kültürü ve ahlak bilgisi; diğer kademelerdeki din kültürü ve ahlak bilgisi, görsel sanatlar, müzik ve beden eğitimi alanlarına ilişkin dersler ile meslek dersleri ilgili alan öğretmenleri tarafından okutulur. Alan öğretmeni tarafından okutulan derslere özel eğitim öğretmeni de ders işlenişine destek vermek üzere katılır.

g) Özel eğitim ilkökulları ve ortaokullarında orta veya ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrencilere, orta veya ağır düzeyde otizmi olan öğrencilere ve birden fazla yetersizliği olan öğrencilere bu kademelerde eğitim verilecek özel eğitim programı uygulayan sınıflar açılabilir. Bu sınıflarda eğitim ve öğretim ile ilgili iş ve işlemler 13 üncü ve 28 inci maddeler doğrultusunda yürütülür.

h) Dönem sonlarında öğrencilere karne verilir.

(2) Orta veya ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler ile orta veya ağır düzeyde otizmi olan bireyler için gündüzlü özel eğitim uygulama okulu (I. kademe) ve özel eğitim uygulama okulu (II. kademe) açılır. Bu okullarda eğitim hizmetlerinin yürütülmesinde aşağıdaki hususlar dikkate alınır:

- a) Bakanlıkça hazırlanan özel eğitim programı uygulanır. Öğrencilerin takip ettikleri programlar temel alınarak BEP hazırlanır.
- b) Bu okullarda orta veya ağır zihinsel yetersizliği olan öğrenciler ile orta veya ağır düzeyde otizmi olan öğrenciler ayrı şubelerde eğitim görürler. Sınıfların mevcutları en fazla; zihinsel yetersizliği olanlar için 8, otizmi olan öğrenciler için 4 öğrenciden oluşur.
- c) Bir ders saati süresi 40 dakika olup ders saati ve derslerin dağılımı özel eğitim uygulama okulu haftalık ders çizelgesine göre uygulanır.
- d) Dersler özel eğitim öğretmenleri tarafından okutulur. Ancak ilkokullarda din kültürü ve ahlak bilgisi; ortaokulda din kültürü ve ahlak bilgisi, görsel sanatlar, müzik ve beden eğitimi alanlarına ilişkin dersler ilgili alan öğretmenleri tarafından okutulur. Alan öğretmeni tarafından okutulan derslere özel eğitim öğretmenleri de ders işlenişine destek vermek üzere katılır.
- e) Dönem sonlarında öğrencilere karne ve bireysel gelişim raporu verilir.